

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 69ον - Τεύχος 3ον

Ἡ Θράκη σέ χάρτη τοῦ 1595

Μάιος - Ἰούνιος 2020

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Έκδόσεων της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Επίσκοπος Ωρεών κ. Φιλόθεος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Αλέξανδρος Ι. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2020-2021 ΜΕ ΔΙΕΘΗ ΘΗΤΕΙΑ (ἀλφαβητικά): πρωτ. Ακίνδυνος Δαρδανός (Ι.Μ. Ύδρας, Σπετσών και Αιγίνης), π. Κωνσταντίνος Καλλιανός (Ι.Μ. Χαλκίδος), πρωτ. Ιγνάτιος Καλογεράκης (Ι.Μ. Γουμενίσσης, Άξιουπόλεως και Πολυκάστρου), π. Ήλιος-Συμεών Λαουλάκος (Ι.Μ. Κηφισίας, Αμαρουσίου και Ώρωπού), πρωτ. Νικόλαος Μεντζελίδης (Ι.Μ. Καλαβρύτων και Αιγιαλείας), Αθανάσιος Β. Γάρος (Έπ. Καθ. ΕΚΠΑ) – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Ζαμπία Άγριμάκη – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Αλέξανδρος Κατσιάρας – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Ζαμπία Άγριμάκη, Κων. Χολέβας και Έμμανουήλ Πλούσος – ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ζαμπία Άγριμάκη – ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος – Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Πρωτομαγιάς 3 - 145 68 Κρυονέρι Αττικής, Τηλ.: 210-8160.127 – Fax: 210-8160.128. Τιμή τεύχους 1 € (για όσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Αθηνάς 30, 105 51 ΑΘΗΝΑ | Τηλ.: 211 18.25.298, Fax: 211 18.25.317
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Φωτογραφία εξωφύλλου: Η Θράκη σέ χάρτη του 1595, χαλκογραφία Jan Janssonius,
κατά τήν περιγραφή του Abraham Ortelius (έκδοση: Άμστερνταμ 1612)

Στό πλαίσιο της έπετείου των 100 χρόνων από τήν απελευθέρωση της Θράκης,
τό τεύχος εικονογραφείται μέ φωτογραφίες της έποχής.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα των συνεργατών νά μήν ύπερβαίνουν τίς 750 λέξεις. Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

Τό περιοδικό Έφημέριος δέν εϋθύνεται για τό γλωσσικό ιδίωμα των άρθρογράφων του.

Δέν έπιτρέπεται ή αναδημοσίευση, ή αναπαραγωγή –όλική ή μερική– του περιεχομένου του περιοδικού Έφημέριος καθ' οίονδηποτε τρόπο. Έπιτρέπεται μόνον ή παράθεση άποσπασμάτων άποκλειστικώς για έπιστημονικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, μέ άναφορά της πηγής προελεύσεως.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 69ον

Μάιος - Ιούνιος 2020

Τεύχος 3ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
Μητρ. Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου ΙΕΡΟΘΕΟΥ	
Ἡ Θεολογία τοῦ δώρου: Ἐπιλογικά.....	6
π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΑΘΡΕΛΛΟΥ	
Πίστη καί Ἐπιστήμη.....	8
ΜΙΑΤΙΑΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς	10
ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ προτεραιότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου ἔναντι τῶν θεσμῶν.....	13
Πρωτ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ	
Μία ἀντίφαση τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἐμπειρίας.....	15
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ὁ σταυρός ὡς σημεῖο τοῦ εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, Α΄.....	17
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Οἱ βαπτισματικές ρίζες τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.....	20
Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακή τῶν Μυροφόρων	23
Πρωτ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΑΚΗ - ΕΜΜ. ΑΘ. ΛΟΥΚΑΚΗ	
Ἡ νεότερη τάξη τῆς Ἀρτοκλασίας (α).....	25
Ἀρχιμ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΘΩΜΑ	
Εἰσαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οἰκονομία (Θ΄).....	27
Ἀρχιμ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΑΖΕΤΑ	
Τά παιδιά τῶν Ἱερέων (γ).....	30
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Ἀπό τόν τάφο τοῦ Δαβίδ στό Ὑπερώο τῆς Σιών.....	32
Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Ὁ Χριστιανισμός στά Βρετανικά νησιά. IV. Ἴρλανδία (β)	34
Ἀρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΟΧΑΛΑΚΗ	
Γλῶσσα, ὀρθογραφία, δυσλεξία	36
Πρωτ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Βιβλικές πόλεις τῆς Ἑλλάδος.....	38
Πρωτ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Τέσσερις προτεσταντικές ἐκδοχές τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας (β).....	40
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοί Κανόνες (κγ)	42
ΜΑΡΙΟΥ-ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ ΜΩΡΟΥ	
Ζωή Καρέλλη.....	43
Βιβλιοπαρουσίαση	45
Ἐπιστολές.....	46
Ἐφημεριακά	48

Ἀπόστολος Παῦλος, Πρὸς Ρωμαίους (8: 35-39)

Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκά σου θανατοῦ μεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς, ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε ὑψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ; Θλίψη ἢ στενοχώρια ἢ διωγμὸς ἢ πείνα ἢ γύμνια ἢ κίνδυνος, ἢ μαχαίρι, ποῦ νὰ μᾶς φοβερίζει μὲ σφαγὴ; Καί μὲ σφαγὴ καί μὲ θάνατο θὰ μᾶς φοβερίσουν σύμφωνα μ' ἐκεῖνο πού ἔχει γραφεῖ στους ψαλμοὺς, ὅτι γιὰ σένα, Κύριε, κινδυνεύουμε διαρκῶς νὰ πεθάνουμε κάθε μέρα τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας. Θεωρηθήκαμε ἀπὸ τοὺς διώκτες μας ὡς πρόβατα προορισμένα γιὰ σφαγὴ. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπερνικοῦμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀγάπησε. Διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε τὰ τάγματα τῶν οὐράνιων πνευμάτων, οὔτε οἱ ἄγγελοι δηλαδή, οὔτε οἱ ἀρχές, οὔτε οἱ δυνάμεις, οὔτε καὶ οἱ περιστάσεις καὶ τὰ γεγονότα τοῦ παρόντος, οὔτε τὰ μελλοντικά γεγονότα, οὔτε οἱ πιτυχίες πού ὑψώνουν τὸν ἄνθρωπο, οὔτε οἱ ταπεινώσεις πού τὸν καταρρίπτουν σὲ μεγάλη βάρη, οὔτε ὅποιαδήποτε ἄλλη κτίση διαφορετικὴ ἀπ' αὐτὴ πού βλέπουμε θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει καὶ νὰ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγάπην πού μᾶς ἔδειξε ὁ Θεὸς μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

(Ἀπόδοση στὴ δημοτικὴ: Π.Ν. Τρεμπέλας)

Ὁ ἑαυτός μεταξύ ἐξωστρέφειας καί ἐσωτερικότητας

Σεβαστοί πατέρες,

Χριστός Ἀνάστη!

Μέ τήν ἐλπίδα νά ἔχει ἀποδώσει τό μέτρο τοῦ κατ' οἶκον περιορισμοῦ, σημειώνω ὅτι τό «Μένουμε σπίτι» ἔφερε τόν ἄνθρωπο ἀντιμέτωπο μέ ἐλεύθερο χρόνο, πού δέν τοῦ παρείχε ἡ ἐξωστρεφής δόμηση τῆς καθημερινότητας, ὁ ξέφρενος ρυθμός ἀναζήτησης καί ἐναλλαγῆς βιωμάτων, ὑπερκατανάλωσης, ὑπερδραστηριότητας. Στερημένος ἀπό αὐτά, βρέθηκε σέ ἀπραξία, μέ ἕνα κενό. Ὅποτε συγχρόνως μέ τό «μένουμε στό σπίτι» τέθηκε τό πρόβλημα: ἀλλά τί κάνουμε στό σπίτι;

Κάποιοι εἶπαν ὅτι ὁ κατ' οἶκον περιορισμός εἶναι εὐκαιρία νά «τά βρεῖ» κάποιος μέ τόν ἑαυτό του, νά τόν γνωρίσει καλύτερα, εὐκαιρία ἀναζήτησης μιᾶς χαμένης ἐσωτερικότητας. Λέξεις ὅπως αὐτογνωσία, αὐτοσυνειδησία, αὐτοπραγμάτωση, αὐτοεκτίμηση, ἐνδοσκόπηση, διαλογισμός κ.ἄ., κυριαρχοῦν πλέον στόν καθημερινό λόγο.

Ὡστόσο, ἡ ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ δέν τόσο αὐτονόητη. Δέν ἔχει τό ἴδιο σημασιολογικό περιεχόμενο γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους καί τούς πολιτισμούς. Παρ' ὅλα αὐτά, εἶναι θεμελιώδης, διότι σχετίζεται μέ τήν ἀπάντηση στό ἀποφασιστικό ἐρώτημα: ποιός εἶμαι; ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ζωῆς;

Ἡ ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς θεμελιακές θεωρητικές κατασκευές στίς ἀνθρωπιστικές ἐπιστήμες καί συνδέεται μέ τήν εἰκόνα πού σχηματίζει ὁ καθένας γιά τόν ἑαυτό του. Αὐτή ἡ εἰκόνα συγκροτεῖται μέσα ἀπό ἕνα σύνολο διεργασιῶν καί συνδέεται μέ αὐτό πού ὀνομάζεται «αὐτοεκτίμηση», ἡ ὁποία προκύπτει μέσα ἀπό τήν ἀτομική ἀξιολόγηση ἐπιτυχιῶν καί ἀποτυχιῶν.

Δύο βασικές θεωρίες διαμορφώθηκαν γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο συγκροτεῖ ὁ ἄνθρωπος τήν εἰκόνα του περί τοῦ ἑαυτοῦ του. Στή μία, ἡ συγκρότηση τῆς εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ ἀποτελεῖ ἀτομική ὑπόθεση τοῦ καθενός. Στήν ἄλλη, συσχετίζεται μέ τό «ἀνήκειν», μέ τό ἐξωτερικό περιβάλλον. Πάντως καί στίς δύο περιπτώσεις, ἡ διαμόρφωση τοῦ ἑαυτοῦ ἀρχίζει καί τελειώνει ἐντός τοῦ χώρου ἐκείνου, τόν ὁποῖο στήν Ὁρθοδοξία ὀνομάζουμε *κτιστό κόσμο*.

Στήν Ὁρθοδοξία ἡ ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ, ἡ εἰκόνα περί ἑαυτοῦ, δέν προέρχεται ἀπό τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο οὔτε σχετίζεται μέ κάτι ἢ κάποιον ἀπό τόν κτιστό κόσμο. Στήν Ὁρθόδοξη παράδοση, ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε ἀπό τόν ἄκτιστο Θεό, κατ' εἰκόνα

καί καθ' ὁμοίωσίν Του. Ἡ ὅποια ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἀνθρώπου προϋποθέτει τόν Θεό. Δέν εἶναι αὐτο-αναφορική. Ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὄντας αὐθύπαρκτος, δέν ἀντλεῖ τήν εἰκόνα τοῦ «ἑαυτοῦ του» ἀπό τόν ἴδιο του τόν «ἑαυτό» ἀλλά ἀπό «τόν πρωτότοκο πάσης κτίσεως» (Κολ. 1:15), πού εἶναι ὁ Υἱός του Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι πού φέρει τόν ἄνθρωπο στήν ὑπαρξή καί τή ζωή («δι' ὃ τήν πρὸς τὸ εἶναι σαφῶς ἔλαβον ἀρχὴν τὰ πεπονημένα», Ἅγιος Μάξιμος Ὁμολογητής, *Πρὸς Θαλάσσιον*, PG 90:621 A-B) καί τόν καλεῖ νά κινηθεῖ σέ μία περαιτέρω κοινωνία μαζί Του στό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ Του, τὸ «ἀπόκρυφον μυστήριον» (Ἅγιος Μάξιμος, *ὁ.π.*), τήν ἀρχή καί τὸ τέλος τῆς ὅλης δημιουργίας, μέ σκοπὸ τήν κατά χάριν θέωσή του.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ ἐδῶ εἶναι δῶρο τῆς κίνησης πρὸς τόν Θεό. Δέν ἔχουμε πρόσκληση γιὰ ἐνδοσκοπήση, ἀλλὰ πρὸς συνάντηση μέ Κάποιον ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τόν κτιστὸ κόσμο. Δέν ἀποκτῶ συνείδηση τοῦ «ἑαυτοῦ μου», μέ τήν ἐνδοσκοπήση ἀποκτῶ εἰκόνα περὶ τοῦ «ἑαυτοῦ μου», ὅταν ἐκστατικά κινουῦμαι πρὸς τόν Πρωταρχικό Ἄλλο. Ὅταν συμβαίνει αὐτό, ἀντανακλᾶται μέσα στήν ἱστορία ὡς ἀγάπη. «Ἔστιν οὖν ἀγάπη ... καὺσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ὀρνέων καί τῶν ζώων καί τῶν δαιμόνων» (Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, *Λόγος πα'. Περὶ διαφορᾶς ἀρετῶν*). Τὸ περιεχόμενο τῆς ἔννοιας τοῦ «ἑαυτοῦ μου» δέν εἶναι κάτι πού βρίσκω ἀόριστα «ἔξω μου», στό περιβάλλον, ἀλλὰ οὔτε καί «μέσα μου», στή βιολογική μου ὑπόσταση ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος φάχνω. Αὐτὰ ὅλα εἶναι συνυφασμένα μέ τὸ μὴ ὄν, μέ τὸ μηδέν «σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγες ἡμᾶς» (Θεία Λειτουργία). Γι' αὐτὸ καί βιολογικός «ἑαυτός» χωρὶς ἀναφορά εἶναι ἀ-νόητος καί ἡ γνώση αὐτοῦ τοῦ «ἑαυτοῦ» δέν ἔχει καμμία μετα-ιστορική σημασία.

Ὁ Θεός καλεῖ τόν ἄνθρωπο νά μὴν κατευθυνθεῖ ἀπευθείας στόν βιολογικό του ἑαυτό, ἀλλὰ νά κινηθεῖ σέ ἕναν ἐσχατολογικό ἑαυτό -σέ αὐτό πού θά γίνει- νά μὴν κοντοσταθεῖ στόν ἀρχικό «ἑαυτό», ἀλλὰ νά κοιτάζει, πρὸς τὸ «ἀεὶ εὔ εἶναι» (Ἅγιος Μάξιμος Ὁμολογητής, *Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν*, PG 91: 1073C). Τόν καλεῖ διαρκῶς νά κινηθεῖ ἔξω καί πέρα ἀπὸ τή βιολογική του ὑπόσταση, ὅχι γιὰ νά τήν ἀποφύγει ἢ νά τήν καταργήσει ἢ νά τήν ἐξαφανίσει, ἀλλὰ γιὰ νά τήν ἀναμορφώσει ἐν Χριστῶ «εἰς εἶδος καί εἰς κάλλος», προκειμένου νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Ἐπομένως, ἀποκτῶ πείρα τῆς ἀληθινῆς εἰκόνας περὶ τοῦ «ἑαυτοῦ μου», ὅταν καταφατικά, εὐχαριστιακά, ἀπαντήσω στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἡ πρόσβαση αὐτή εἶναι σέ ἕναν ἐσχατολογικό ἑαυτό, διότι ἡ ἄρτια εἰκόνα περὶ τοῦ ἑαυτοῦ, ὁ ἀκέραιος ἑαυτός θά ὀλοκληρωθεῖ στά ἔσχατα.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ ἀνθρώπου νά φάχνει «μέσα του», «στόν ἑαυτό του», γιὰ νά βρεῖ τόν ἑαυτό του, ὅχι μόνον εἶναι ἀδιέξοδος, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενο τῆς φιλαυτίας, τῆς κολάσεως, τῆς οὐσίας τοῦ θανάτου ὡς ἀνυπαρξίας σχέσεως. Αὐτή ἡ ἀναζήτηση δέν ἔχει νά κάνει μέ τήν «αὐτογνωσία» πού προκύπτει ἀπὸ τή σχέση τοῦ πιστοῦ μέ τόν Χριστό, κατά τὸ «γνώσεσθαι τὴν ἀλήθειαν...» (Ιω. 8:32). Ἡ ἀπευθείας στροφή «μέσα μας» δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία περιδίνηση, αἰώρηση στό φάσμα τοῦ

μηδενός, μία ατελεύτητη υπαρξιακή απελπισία και αγωνία. Τό νόημα τῆς ζωῆς βρίσκεται στήν παράθεση τοῦ «ἐαυτοῦ μας» στόν Χριστό ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκεῖ προγευόμαστε «δι' ἐσώπτρου ἐν αἰνίγματι» (Α' Κορ. 13:12), τήν ἀληθινή εἰκόνα περί τοῦ «ἐαυτοῦ» πού ἐνδυσθήκαμε προκαταβολικά στή Βάπτισι.

Ἀλλά καί ἡ τάση τοῦ ἀνθρώπου γιά ἐξωστρέφεια, ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἐαυτοῦ «ἐξω του», στόν κτιστό κόσμο, εἶναι ἀτελέσφορη. Κατ' οὐσία συνιστᾶ μία σύγχρονη ἐκδοχή εἰδωλολατρίας. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά συγκροτήσῃ τήν εἰκόνα τοῦ ἐαυτοῦ του μέσα ἀπό τή σύνδεσή του μέ ὄντα πού ἐπίσης βρίσκονται στήν ἴδια «μοῖρα» τῆς ἀναζήτησης εἰκόνας περί ἐαυτοῦ, εἶναι καταδικασμένη σέ ἀποτυχία. Κάθε κατασκευή εἰκόνας ἐαυτοῦ, πού προέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι ἔωλη, τρωτή, ὀστρακώδης. Τίποτα δέν μπορεῖ νά στομώσῃ τό αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου γιά ἀθανασία, καμμία γνώση περί τοῦ ἐαυτοῦ, καμμία κάθαρση ἢ αὐτοκάθαρση, καμμία βελτίωση ἢ αὐτοβελτίωση, πέραν τῆς ἐξόδου ἀπό τόν «ἐαυτό» του γιά νά συναντήσῃ τόν κατ' ἐξοχήν Ἄλλον, πού εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τῶν παραπάνω. Μόνον ἡ ἀγάπη («Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστι», Α' Ἰω. 4:16) μπορεῖ νά νικήσῃ τόν θάνατο, μόνον αὕτη εἶναι «κραταιά ὡς θάνατος» (Ἄσμα Ἀσμάτων, 1:6). Ὁ θάνατος ἀποσυνθέτει κάθε ἀντίληψη περί ἐαυτοῦ, ὅπως ἓνας ἰός διαλύει τόν ἄνθρωπο.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἐαυτοῦ στήν Ἐκκλησία βρίσκεται πέρα ἀπό τό μανιχαϊστικό δίπολο τοῦ ἐντός ἢ ἐκτός «οἴκου», τῆς ἐσωστρέφειας ἢ τῆς ἐξωστρέφειας, πού γιά τούς περισσότερους ἀνθρώπους ἔχουν σωτηριολογικές προεκτάσεις. Τό ζήτημα δέν εἶναι γεωγραφικό, τοπικό, ἀλλά ζήτημα τρόπου ὑπαρξης. Μπορεῖ κάποιος νά συμφύρεται μέσα στόν κόσμο καί νά μήν ἐκκοσμικεύεται, καί κάποιος ἄλλος νά εἶναι στήν ἀπομόνωση καί νά ἀλληθωρίζῃ πρὸς τήν πληθωρική ἐξωστρέφεια. Ἡ λύτρωση προέρχεται ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ ἀνθρώπου νά λαμβάνει τήν ταυτότητα τοῦ ἐαυτοῦ του ἐκτός τοῦ κτιστοῦ κόσμου, καί μάλιστα ἀπό τό μετά τῆς ἱστορίας, μόνον(ς) «μόνω Θεῷ» (Ἰουδ. 1:25). Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Θεάνθρωπος, στήν ἀμφισβήτησή του ἀπό τούς Φαρισαίους ὅτι, ἐπειδή ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος γιά τόν ἐαυτό Του, ἡ μαρτυρία Του δέν εἶναι ἀληθής («σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς ἢ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής», Ἰω. 8:13), ἀπάντησε ὅτι ἡ μαρτυρία μου εἶναι ἀληθινή, γιατί «μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ» (Ἰω. 8:18).

Τό νόημα τῆς ζωῆς, τῆς ὑπαρξης, καί τήν εἰκόνα περί ἐαυτοῦ μπορεῖ νά τά χαρίζει μόνον ὁ Θεός, ἀλλά ἡ αὐθεντική, ἡ ἀξιόπιστη πρόσληψή των «ἀξιολογεῖται» ἀπό τόν τρόπο πού τοποθετεῖται κάποιος ἀπέναντι στόν (Ἄ)ἄλλο, τόν συνάνθρωπο, στό θέλημα τοῦ Πατρός καί σαφῶς ὄχι ἀπέναντι στή συνείδησή του, καί μάλιστα σέ μία συνείδηση πού προβάλλει αὐθύπαρκτη, ἀτομικά, κατά τό καρτεσιανό «σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω».

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας

Ἡ Θεολογία τοῦ δώρου: Ἐπιλογικά

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Συνοφίζοντας, μπορούμε νά καταλήξουμε στό συμπέρασμα ὅτι τό δῶρο ἔχει μέσα του μιά θεολογία, ἀκόμη κι ἂν εἶναι μικρό, γιατί ἐκφράζει τήν ἀγάπη καί τόν σταυρό, πού μᾶς προκαλεῖ νά μήν ταυτιστοῦμε καί νά μήν προσκολληθοῦμε στό δῶρο, ἀλλά νά ἐνθυμούμαστε τόν εὐεργέτη, τόν δωρητή. Ἐπομένως, τά πάντα εἶναι εὐλογημένα, ὁ κόσμος, ἡ κτίση, ἡ οἰκογένεια.

Ὅταν αἰσθάνεται κανεῖς τόν πατέρα του καί τή μητέρα του ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ σέ αὐτόν· ὅταν αἰσθάνονται οἱ γονεῖς τά παιδιά τους ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ σέ αὐτούς· ὅταν οἱ Πνευματικοὶ Πατέρες αἰσθάνονται τά πνευματικά τους παιδιά ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ σέ αὐτούς· ὅταν τά πνευματικά παιδιά αἰσθάνονται τούς Πνευματικούς Πατέρες ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ σέ αὐτά· τότε δέν μπορεῖ νά χωρέση ὁποιοδήποτε πάθος, τότε ἡ ἀγάπη καί ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τους γίνεται μιά ἀνταλλαγή δώρων καί γίνεται πραγματικά ἓνα «προφητικό γεγονός».

Ἄς θυμηθοῦμε τό περιστατικό πού ἡ Παναγία μας πῆγε στήν Ἐλισάβετ καί ἡ Ἐλισάβετ εἶπε: «καί πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με;». Καί στή συνέχεια ἡ Παναγία ἀνοιξε τό στόμα της καί δοξολόγησε τόν Θεό: «Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον...» (Λουκ. α', 43-55). Βλέπουμε

πῶς μιά συνάντηση δύο ἀγιασμένων γυναικῶν γίνεται ἀντικείμενο δοξολογίας πρός τόν Θεό. Αὐτό σημαίνει ἀνταλλαγή τῶν δώρων καί αὐτό σημαίνει «προφητικό γεγονός». Κάθε συνάντηση πρέπει νά γίνεται αἰτία καί ἀφορμή δοξολογίας στόν Θεό, αὐτό σημαίνει νά ἐκφράζεται ἡ προφητεία καί ἡ εὐγνωμοσύνη στόν Θεό γιά τό μεγάλο δῶρο πού μᾶς ἔχει δώσει.

Ὅποτε, ἀπέναντι σέ ὅλα αὐτά, τά ὁποῖα μᾶς ἔχει δώσει ὁ Θεός, τρεῖς δυνατές στάσεις μπορούν νά υπάρξουν: Ἡ πρώτη στάση εἶναι ἡ θεοποίησή τους: νά τά θεοποιοῦμε, νά τά εἰδωλοποιοῦμε καί νά τά θεωροῦμε ἀντικείμενα ἁμαρτίας. Ἡ δεύτερη στάση εἶναι ἡ δαιμονοποίησή τους: νά θεωροῦμε ὅτι φταῖνε οἱ ἄλλοι, ὄχι ἐμεῖς. Λένε μερικοί: «ἐάν δέν ἦταν αὐτός ὁ ἄνθρωπος στήν ζωή μου, θά εἶχα ἀγιάσει». Θεωροῦμε, λοιπόν, τούς ἄλλους ὡς αἰτία γιά ὅ,τι κακό μᾶς βρῖσκει, ὡς μέσα διά τῶν ὁποίων ἐνεργεῖ ὁ διάβολος καί ὁ πειρασμός.

Τέλος, ἡ τρίτη δυνατή στάση εἶναι ἡ εὐχαριστιακή, δηλαδή νά αἰσθανόμαστε τούς ἄλλους ὡς δῶρα καί εὐλογία τοῦ Θεοῦ σέ μᾶς, νά ξεχνᾶμε μερικά λάθη καί ἐλαττώματά τους καί νά δοξάζουμε τόν Θεό λέγοντας: Κύριε, σέ δοξάζω γιά τό δῶρο τό ὅποιο μοῦ ἔδωσες. Ὡς παράδειγμα, παραθέτω ἓνα θαυμάσιο

κείμενο του Φώτης Κόντογλου, τό όποιο έγραψε παραμονή Πρωτοχρονιάς:

«Έχτες παραμονή τής Πρωτοχρονιάς, ήμουνα ξαπλωμένος στό κουβούκλι μας περασμένα τά μεσάνυχτα, και συλλογίζουνα. Είχα δουλέψει νυχτέρι για νά τελειώσω μιá Παναγία Γλυκοφιλοῦσα, και δίπλα μου καθότανε ή γυναίκα μου κ' έπλεκε. Όποτε δουλεύω, βρίσκουμαι σέ μεγάλη κατάνυξη, και ψέλνω διάφορα τροπάρια. Σιγόφελνα λοιπόν εκεί πού ζωγράφιζα τήν Παναγία, κ' ή Μαρία έφελνε και κείνη μαζί μου μέ τή γλυκειά φωνή της. Βλογημένη γυναίκα μου έδωσε ό Θεός, άς είναι δοξασμένο τ' όνομά του για όλα τά μυστήρια τής οικονομίας του. Τόν ευχαριστώ για όσα μου έδωσε, και πρώτ' απ' όλα για τήν απλή τή Μαρία, πού μου τή δώρισε συντροφιά στή ζωή μου, ψυχή θρησκευτική, ένα δροσερό ποταμάκι πού γλυκομουρμουρίζει συνεχεία, μέρα-νύχτα δίπλα σ' ένα παλιόν καστρότοιχο. Η καλή γυναίκα ευφραίνει τόν άνδρα της...».

Και άφου λέγει πολλά για τήν καλή γυναίκα του, συνεχίζει:

«Άφου λοιπόν τελείωσα τή δουλειά μου κατά τά μεσάνυχτα, ξάπλωσα στό μεντέρι μου, κ' ή Μαρία ξάπλωσε και κείνη κοντά μου και σκεπάσθηκε και τήν πήρε ό ύπνος. Έπιασα νά συλλογίζουμαι τόν κόσμο. Συλλογίσθηκα πρώτα τόν έαυτό μου και τούς δικούς μου, τή

γυναίκα μου και τό παιδί μου. Γύρισα και κοίταξα τή Μαρία πού ήτανε κουκουλωμένη και δέν φαινόταν άν είναι άνθρωπος άποκάτω από τό σκέπασμα. Κ' είπα: Ποιός μας συλλογίζεται; ... Η καρδιά μου ζεστάθηκε, κρυμμένη και κείνη μέσα μου...».

Δέν είναι καταπληκτικό; Ό Κόντογλου βλέπει τή γυναίκα του και δέν εκφράζεται έξωτερικά, αλλά ευχαριστεί από μέσα του μυστικά τόν Θεό γι' αυτήν, για τό μεγάλο δώρο πού του χάρισε.

Νομίζω ότι κάπως έτσι πρέπει να βλέπουμε τόν κόσμο. Όταν βλέπω μιá γυναίκα πού έτοιμάζει τό πρόσφορο και τό προσφέρει στήν Έκκλησία, βλέπω ότι εκείνη τήν ώρα προσφέρει κάτι από τά δώρα πού τής έδωσε ό Θεός. Και τό πρόσφορο έχει επάνω του τόν σταυρό. Προσφέρουμε στήν Έκκλησία ένα μέρος από τά δώρα πού μας έδωσε ό Θεός και επάνω σέ αυτά είναι χαραγμένος ό σταυρός, πού σημαίνει ότι τά δώρα πρέπει να βιώνωνται σταυρικά, να μην τά άπολυτοποιούμε, να μην προσκολλούμαστε σέ αυτά, αλλά να άνυμνούμε και να δοξάζουμε τόν Θεό μέσα από αυτά.

Νά χαιρόμαστε, λοιπόν, τή ζωή μας όλόκληρη και τούς άνθρώπους πού έχουμε δίπλα μας, να τά θεωρούμε όλα ως δώρα του Θεού και να τά προσφέρουμε όλα ως αντίδωρο στήν άγάπη του Θεού και στήν άγάπη των άδελφών μας.

Η έλληνική Στρατιωτική Διοίκηση στήν είσοδο τής Λεονταριδείου Σχολής, μετά τήν άπελευθέρωση τής Αλεξανδρούπολης (πηγή: papathanakis.wordpress.com)

Πίστη και Ἐπιστήμη

π. Δημητρίου Μπαθρέλλου

Ἐφημ. Ἱ.Ν. Ἀναλήψεως Ντράφι - Ἐπισκ. Καθηγητοῦ Παν. Emory

I

Πολύ συχνά ἀκοῦμε ὅτι στήν ἐποχή τῆς ἐπιστήμης ἡ θρησκεία δέν ἔχει θέση. Οἱ λεγόμενοι “νέοι ἀθεϊστές”, ὅπως, γιά παράδειγμα, ὁ Ρίτσαρντ Ντόκινς, ὑποστηρίζουν ὅτι στήν ἐποχή μας ἡ ἐπιστήμη ἀποτελεῖ τή μόνη ἀξιόπιστη πηγὴ γνώσης, ἐνῶ ἡ θρησκεία εἶναι μία μορφή δεισιδαιμονίας, πού θά πρέπει ἐπιτέλους νά ἐγκαταλείψουμε. Ἡ ἐπιστήμη θά πρέπει νά κυριαρχήσει καί ἡ πίστη νά ἐγκαταλειφθεῖ.

Προφανῶς, τό πρόβλημα ἐν προκειμένῳ δέν εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἀλλά ὁ ἐπιστημονισμός. Αὐτό πού ἡ θεωρία αὐτή ὑποστηρίζει δέν εἶναι ἡ ἀξία τῆς ἐπιστήμης, ἀλλά ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀποτελεῖ τή μόνη ἀξιόπιστη πηγὴ γνώσης. Εἶναι ὅμως ἔτσι;

Ἡ ἀξία τῆς ἐπιστήμης εἶναι αὐτονόητη. Χάρη σ’ αὐτήν ἡ ζωὴ μᾶς ἔχει γίνει εὐκολότερη, οἱ γνώσεις μᾶς ἔχουν πολλαπλασιασθεῖ, οἱ δυνατότητές μας ἔχουν ἀυξηθεῖ, τό προσδόκιμο ζωῆς μας ἔχει ὑπερδιπλασιασθεῖ. Μπορεῖ, ὡστόσο, ἡ ἐπιστήμη νά δώσει ἀπάντηση σέ ὅλα μας τὰ ἐρωτήματα; Ἀναμφίβολα ὄχι.

Ἄν πάρουμε, γιά παράδειγμα, ἕνα βιβλίο, ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά μᾶς πει ἀπό ποιά ὑλικά εἶναι κατασκευασμένο, μπορεῖ νά κάνει χημικὴ ἀνάλυση τῶν ὑλικῶν

αὐτῶν, νά μᾶς προσδιορίσει τό βάρος καί τίς διαστάσεις του καί οὕτω καθεξῆς. Δέν μπορεῖ ὅμως νά μᾶς κάνει λόγο γιά τό περιεχόμενο καί τίς ιδέες τοῦ βιβλίου. Ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά μᾶς πει ἀπό ποιά ὑλικά εἶναι κατασκευασμένος ἕνας ζωγραφικός πίνακας. Δέν μπορεῖ ὅμως νά μᾶς πει ποῦ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ αἰσθητικὴ του ἀξία, τί τὸν καθιστᾷ ἔργο τέχνης. Ἡ πεζογραφία, ἡ μουσικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ ποίηση, οἱ ἠθικὲς ἀξίες καί τόσοι ἄλλοι χώροι τῆς ζωῆς καί τοῦ πολιτισμοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά καταστοῦν ἀντικείμενο τῆς ἐπιστήμης. Ὁ ἐπιστημονισμός, λοιπόν, δέν ταυτίζεται μέ τὴν ἐπιστήμη. Εἶναι, θά λέγαμε, μία ἰδεολογία, πού ἐπιδιώκει νά ἐπιβάλλει τὴν πρωτοκαθεδρία τῆς ἐπιστήμης ἀκόμη καί σὲ χώρους ἀσχετους πρὸς τό ἀντικείμενό της.

Σέ ἕνα δεύτερο ἐπίπεδο, ὁ ἐπιστημονισμός ἐπιδιώκει νά ἐκτοπίσει ὄχι ἀπλῶς τοὺς χώρους τῆς ζωῆς καί τοῦ πολιτισμοῦ πού μόλις ἀναφέραμε ἀλλά καί τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Καί ἐδῶ ἔγκειται ἕνα ἀκόμα λάθος αὐτῆς τῆς ἰδεολογίας. Ἡ ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μέ τὴν ὑλικὴ δημιουργία καί τοὺς φυσικοὺς νόμους. Λέγεται ὅτι ὅταν ὁ πρῶτος Ρῶσος ἀστροναύτης, ὁ Γιούρι Γκαγκάριν, ἐπέστρεψε ἀπὸ τό διάστημα, δῆλωσε ὅτι δέν εἶδε πουθενά τὸν Θεό. Προφανῶς αὐτό συνέβη, ὄχι ἐπειδὴ ὁ

Θεός δέν ὑπάρχει, ἀλλά ἐπειδή δέν ἀποτελεῖ ὑλικό ἀντικείμενο, τοῦ ὁποίου τήν παρουσία ἢ τήν ἀπουσία θά μπορούσε κανεῖς νά πιστοποιήσει μέ τίς αἰσθήσεις του ἢ τά ὄργανα καί τίς μεθόδους τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Θεός δέν εἶναι μέρος τοῦ κόσμου ἀλλά ὁ Δημιουργός του.

Ἐπομένως, ναι, ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀξιόλογη καί χρήσιμη – ἀλλά εἶναι ἀπαραιτήτο νά γνωρίζουμε τά ὅριά της.

II.

Πέραν ὅμως αὐτοῦ, ἡ ἐπιστήμη δέν εἶναι σέ θέση νά μᾶς δώσει μία τελική ἐξήγηση οὔτε κἄν γιά τό ἴδιο της τό ἀντικείμενο. Δέν μπορεί, δηλαδή, νά μᾶς δώσει ἀπάντηση στό θεμελιώδες ἐρώτημα: γιατί ὑπάρχει κάτι καί ὄχι τίποτα; Ἡ χριστιανική θεολογία διδάσκει ὅτι αὐτό συμβαίνει ἐπειδή ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο. Εἶναι ὅμως ὁ ἰσχυρισμός αὐτός συμβατός μέ τά πορίσματα τῆς ἐπιστήμης;

Καταρχάς τά πορίσματα αὐτά δέν εἶναι σταθερά καί μόνιμα. Παλαιότερα πολλοί ἔκαναν λόγο γιά τήν αἰωνιότητα τοῦ σύμπαντος. Σήμερα ὅμως οἱ ἐπιστήμονες, στή συντριπτική τους πλειονότη-

τα, ἀσπάζονται τή θεωρία τῆς μεγάλης ἔκρηξης. Σύμφωνα μέ τή θεωρία αὕτη, ὁ κόσμος ἤρθε στήν ὑπαρξη μετά ἀπό μία μεγάλη ἔκρηξη πού συνέβη πρὶν ἀπό περίπου δεκατέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια. Ἡ ὕλη, ἡ ἐνέργεια, ὁ χῶρος, καί ὁ χρόνος ἀποτελοῦν συνέπεια αὐτοῦ του γεγονότος. Πρὶν ἀπό αὐτό δέν ὑπῆρχε τίποτε, ἐνῶ μετά ἀπό αὐτό ἀρχίζουν νά ὑπάρχουν τά πάντα. Ὅ,τι ὅμως ἔρχεται στήν ὑπαρξη ἔχει αἰτία. Ἐφόσον τίποτα δέν μπορεί νά προέλθει ἀπό τό τίποτα –καί μάλιστα αὐτό τό ἀχανές καί θαυμαστό σύμπαν πού, χάρις στήν ἐπιστήμη, σήμερα τό γνωρίζουμε καλύτερα ἀπό ποτέ ἄλλοτε– ἡ πίστη στόν Θεό Δημιουργό ἀποτελεῖ τήν πλέον εὐλογη ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιά τήν προέλευση τοῦ κόσμου.

Ἐδῶ, βέβαια, θά ἀναρωτηθοῦμε: ἀποτελεῖ κάτι τέτοιο ἀπόδειξη γιά τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ; Αὐτό θά μπορούσαμε καί θά ἔπρεπε νά τό συζητήσουμε. Ἀλλά ἐν πάσῃ περιπτώσει μᾶς δείχνει ὅτι ἡ σχέση τῆς χριστιανικῆς πίστεως μέ τήν ἐπιστήμη εἶναι πολύ πιό σύνθετη καί πολύ πιό θετική ἀπό ὅ,τι ἰσχυρίζονται πολλοί ἀπό ὅσους ἀρνοῦνται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ.

Ἐάνθη, πανηγυρισμοί γιά τήν ἀπελευθέρωση (πηγή: newsbomb.gr)

Κυριακή τῆς Ἁγίας Πεντηκοστῆς

Τό χάρισμα τῆς προφητείας
Σχόλιο στό Α' Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ: Ἄρι α' 16-17,24-29

Μιλτιάδου Κωνσταντίνου, Ὁμ. Καθηγητοῦ ΑΠΘ
Ἄρχοντας Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ΜτΧ Ἐκκλησίας

Τό πρῶτο ἀνάγνωσμα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς προέρχεται, σύμφωνα μέ τή λειτουργική παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀπό τό βιβλίο τῶν Ἀριθμῶν καί συγκροτεῖται ἀπό ὀρισμένους στίχους τοῦ κεφαλαίου ια' πού ἀναφέρονται στή χορήγηση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ σέ ἑβδομήντα πρεσβυτέρους τοῦ Ἰσραήλ (ια' 16-17,24β-29). Τά ἐπεισόδια πού περιγράφονται στό κεφάλαιο ια' τοῦ βιβλίου συμβαίνουν ἀμέσως μετά τήν ἀναχώρηση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν περιοχή τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὅπου εἶχαν στρατοπεδεύσει καί εἶχαν παραλάβει ἀπό τό χέρι τοῦ Θεοῦ τίς “δέκα Ἐντολές”. Καθώς πορεύονται πρὸς τά νότια σύνορα τῆς “Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας”, οἱ Ἰσραηλίτες ἔρχονται ἀντιμέτωποι μέ τίς δυσκολίες τῆς ἐρήμου πού σύντομα τοὺς ἀποθαρρύνουν, μέ ἀποτέλεσμα νά ξεσπάσουν διαμαρτυρίες καί παράπονα πρὸς τόν Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος μέ τή σειρά του διαμαρτύρεται πρὸς τόν Θεό γιά τό βάρος τῆς εὐθύνης πού ἔχει ἐπωμισθεῖ ὡς ἡγέτης τοῦ λαοῦ. Ἀνταποκρινόμενος ὁ Θεός στίς διαμαρτυρίες, προτείνει στόν Μωυσῆ τήν ἀναδιάρθρωση τῆς ἡγεσίας.

Σύμφωνα μέ τό κείμενο, ὁ Μωυσῆς καλεῖται νά ἐπιλέξει μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἰσχυρότερων οἰκογενειῶν ἑβδομήντα ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ὡς “πρεσβύτεροι” εἶχαν ἡγετικό ρόλο σέ ἐπίπεδο φυλῆς, καί νά τοὺς ὀδηγήσει μπροστά στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, ὅπου ὁ Θεός θά τοὺς καταστήσει φορεῖς τοῦ Πνεύματος πού εἶχε χορηγήσει νωρίτερα στόν Μωυσῆ, ὥστε νά μοιραστοῦν μαζί του τήν εὐθύνη τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος (ια' 16-17). Ὁ Μωυσῆς συγκεντρώνει τοὺς πρεσβυτέρους καί τοὺς ὀδηγεῖ στή Σκηνή, ὅπου ὁ Θεός “κατεβαίνει” μέσα σέ νεφέλη καί ἀναδιανέμει τό Πνεῦμα πού εἶχε ὁ Μωυσῆς σέ ὅλους (ια' 24-25).

Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀναδιανομῆς ἦταν νά ἀρχίσουν οἱ πρεσβύτεροι νά προφητεύουν. Ὅπως χαρακτηριστικά σημειώνεται στό κείμενο: «ὡς δὲ ἐπαυσατο πνεῦμα ἐπ' αὐτούς, καί ἐπροφήτευσαν καί οὐκ ἔτι προσέθεντο». Τό ρῆμα “προφητεύω” ἀπαντᾷ στό πρωτότυπο ἑβραϊκό κείμενο σέ δύο διαφορετικές ριζικές μορφές πού διαφοροποιοῦν τή σημασία του. Ἔτσι, ἀνάλογα μέ τόν γραμματικό τύπο πού ἐπιλέγεται, τό

ρήμα μπορεί να δηλώνει τη μεταφορά με συμβολικές πράξεις θείων μηνυμάτων από κάποιον ο οποίος περιέρχεται (συχνά με τη βοήθεια μουσικής και χορού) σε κατάσταση έκστασης που αλλοιώνει την προσωπικότητά του είτε τη διαβίβαση μηνυμάτων, τά όποια ο προφήτης λαμβάνει από τον Θεό με νηφάλιο λόγο που συνήθως εισάγεται με τη φράση «Τάδε λέγει Κύριος». Δυστυχώς στη μετάφραση ή διαφορά μεταξύ των δύο γραμματικών τύπων του ρήματος δεν μπορεί να αποδοθεί, σε αρκετές περιπτώσεις όμως γίνεται έμφανής από τη συνάφεια του κειμένου. Συγκεκριμένα, πληροφορίες για τη δράση τέτοιων έκστατικών προφητών σώζονται στην περικοπή *Α΄ Βα* ι' 5-11, όπου περιέχονται οι οδηγίες του κριτή Σαμουήλ προς τον νεοεκλεγέντα βασιλιά Σαούλ, και στην περικοπή *Α΄ Βα* ιθ' 20-24, όπου περιγράφεται η άποτυχία του Σαούλ να συλλάβει τον Δαβίδ, ο οποίος είχε καταφύγει σε μία ομάδα έκστατικών προφητών.

Στην παραπάνω περικοπή από το βιβλίο των *Αριθμών*, ο γραμματικός τύπος του ρήματος “προφητεύω” που χρησιμοποιείται από το έβραϊκό κείμενο, δηλώνει ότι οι πρεσβύτεροι που συγκεντρώθηκαν γύρω από τη Σκηνή του Μαρτυρίου περιέπεσαν σε κατάσταση έκστασης, μόλις τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἤρθε ἐπάνω τους. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού τό κείμενο δέν ἀναφέρεται καθόλου στό περιεχόμενο τῆς προφητείας τους, παρά μόνον ὅτι ἐπρόκειτο γιά κάτι παροδικό πού δέν εἶχε συνέχεια. Ἀπουσιάζει, ἐπίσης, ἀπό τό κείμενο ὅποιαδήποτε αἰτιολόγηση τῆς ἀπουσίας τῶν Ἑλδὰδ καί Μωδὰδ ἀπό

τή συγκέντρωση τῶν πρεσβυτέρων γύρω ἀπό τή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου. Ὅποιος καί νά ἦταν ὁ λόγος τῆς ἀπουσίας τους ἀντιπολιτευτική στάση ἀπέναντι στόν Μωυσῆ, προσπάθεια ἀποφυγῆς τῆς διοικητικῆς εὐθύνης- τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταλαμβάνει καί ἐκείνους μέ ἀποτελεσμα νά “προφητεύσουν” καί αὐτοί ὅπως καί οἱ ὑπόλοιποι (ια' 26). Αὐτό σημαίνει ὅτι τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ δέν ἀκυρώνεται οὔτε ἀπό τίς ἀνθρώπινες ἐπιλογές οὔτε ἀπό τίς ὅποιες ἀνθρώπινες ἀντιδράσεις. Ἔτσι, στήν προτροπή τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ πρὸς τόν Μωυσῆ νά παρέμβει ἐμποδίζοντας τούς δύο νά “προφητεύουν” μέσα στόν καταυλισμό (ια' 28), ὁ Μωυσῆς ἀπαντᾷ μέ τήν εὐχή νά καταστήσει κάποτε ὁ Θεός ὄλον τόν λαό του προφῆτες, χορηγώντας τό Πνεῦμα του σέ ὅλους (ια' 29).

Ἡ παραπάνω εὐχή τοῦ Μωυσῆ καθιστᾷ σαφές ὅτι στόχος τοῦ κειμένου δέν εἶναι νά παράσχει ἀπλῶς κάποιες πληροφορίες γιά ἓνα ἐπεισόδιο τῆς ἐποχῆς τῶν περιπλανήσεων τῶν Ἰσραηλιτῶν στήν ἔρημο. Κάθε φορά πού τά κείμενα τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης* ἀφηγοῦνται κάποιο ἐπεισόδιο τῆς ἰδιαίτερης ἱστορίας τοῦ Θεοῦ μέ τόν λαό του, ὑπόκειται στίς ἀφηγήσεις αὐτές ἡ παγκόσμια προοπτική, καθώς τό ἐνδιαφέρον τοῦ ἀφηγητῆ δέν ἐπικεντρώνεται στή λεπτομερειακή περιγραφή τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος, ἀλλά κυρίως στή μελέτη τῶν θείων ἐνεργειῶν γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου μέ προοπτική τό μέλλον, πού εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἐνῶ θέμα τῆς παραπάνω περικοπῆς εἶναι ἡ ἐλάφρυνση τοῦ διοικητικοῦ ἔργου τοῦ

Μωυσῆ, τελικά από τήν αφήγηση δέν προκύπτει καμιά πληροφορία οὔτε γιά τόν τρόπο τῆς ἐπιλογῆς οὔτε γιά τό πῶς οἱ ἐπιλεγέντες πρεσβύτεροι συνέδραμαν τόν Μωυσῆ στό ἔργο του. Ἀντίθετα, δίνονται πληροφορίες πού σέ πρώτη προσέγγιση φαίνονται ἄσχετες μέ τό θέμα τῆς ἀφήγησης, ὅπως ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν ἐπιλεγέντων ἦταν ἑβδομήντα καί ὅτι μέ τή χορήγηση τοῦ θείου Πνεύματος κατέστησαν προφῆτες. Ὁ ἀριθμός ἑβδομήντα ὑπαινίσσεται τήν παγκόσμια προοπτική τῆς ἀφήγησης, καθῶς σύμφωνα μέ τίς ἰουδαϊκές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἑβδομήντα ἦταν οἱ λαοί πού κατοικοῦσαν στή γῆ. Ἐβδομήντα ἐπιπλέον μαθητές, ἐκτός ἀπό τούς δώδεκα, ἐπιλέγει καί ὁ Ἰησοῦς, τούς ὁποίους ἀποστέλλει ὡς προπομπούς του στά μέρη πού ἐπρόκειτο νά ἐπισκεφθεῖ (Λου ι' 1). Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἡ μετατροπή τῶν πρεσβυτέρων σέ προφῆτες, ἔστω καί προσωρινά, ὑπαινίσσεται τή μελλοντική προοπτική τῆς ἀφήγησης. Στούς αἰῶνες πού θά ἀκολουθήσουν, τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ θά ἀναδείξει φωτισμένες προσωπικότητες, ὅπως ὁ Νάθαν, ὁ Ἡλίας, ὁ Ἐλισαῖος κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι θά ἀγωνιστοῦν μέ ζῆλο κατά τῆς διείσδυσης ξένων στοιχείων στήν ἰσραηλιτική θρησκεία. Ἀπό τόν 8^ο π.Χ. αἰῶνα ἐμφανίζονται προφῆτες, ἡ δράση καί τό κήρυγμα τῶν ὁποίων καταγράφεται στά προφητικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οἱ προφῆτες αὐτοί καλοῦνται σέ κάποια φάση τῆς ζωῆς τους ἀπό τόν Θεό (Ἄμω

ζ' 14-15· Ἦσα ζ' 1ἔξ), ἔχουν ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι ἀποτελοῦν ὄργανα καί φορεῖς τῆς θείας ἀποκάλυψης (Ἰερ α' 9) καί ἐξαγγέλλουν τό μήνυμά τους πρός κάθε κατεύθυνση, προειδοποιώντας γιά τήν ἐπερχόμενη καταστροφή ὡς συνέπεια τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπό τόν Θεό, πού ἐκδηλώνεται ὡς θρησκευτικός συγκρητισμός, παράβαση τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, διαστροφή τοῦ δικαίου, καταπίεση τῶν φτωχῶν καί τῶν ἀδυνάτων καί γενικά ὡς ἠθική καί πνευματική κατάπτωση. Τό κήρυγμά τους ὅμως δέν ἐξαντλεῖται στήν ἐξαγγελία τῆς καταστροφῆς, ἀλλά ὀραματίζονται ταυτόχρονα τή δημιουργία μίας νέας ἁγίας κοινότητας μέ κέντρο τή μορφή τοῦ Μεσσία, στήν ὁποία θά μετέχουν ἀδελφωμένοι ὅλοι οἱ λαοί τῆς γῆς. Στό τέλος τῆς προφητείας βρῖσκεται ὁ “δοῦλος τοῦ Κυρίου”, ὁ ὁποῖος ἀποστέλλεται «εἰς φῶς ἔθνῶν, εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Ἦσα μθ' 6) καί ἀργότερα, στίς ἐσχατολογικές προφητείες, ἡ σωτηρία ἀνοίγεται σέ ὅλους τους λαούς.

Τό τέλος αὐτῆς τῆς μακρᾶς πορείας τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ μέ τόν λαό του γράφεται τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν οἱ συγκεντρωμένοι μαθητές τοῦ Ἰησοῦ «ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου, καί ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθῶς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πρα β' 4). Τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς ὑπενθυμίζει στούς πιστούς πῶς ξεκίνησαν ὅλα αὐτά.

Ἡ προτεραιότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου έναντι τῶν θεσμῶν

Ἰ. Καραβιδόπουλου
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ ΑΠΘ

*Τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον
(Μάρκ. 2,27)*

Τὸ παραπάνω λόγιο εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πικρὰ σημαντικά λόγια τοῦ Ἰησοῦ πού διασώζει μόνος ἐκ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Μάρκος, πρῶτος χρονολογικά Εὐαγγελιστής μετὰ τὸ μικρότερο σέ ἔκταση Εὐαγγέλιο. Ἡ συνάφεια μέσα στήν ὁποία τοποθετεῖ τὸ λόγιο ὁ Εὐαγγελιστής εἶναι ἡ ἀκόλουθη: Καθὼς οἱ μαθητές μαζί μετὰ τὸν Ἰησοῦ διέρχονται μέσα ἀπὸ σπαρμένα χωράφια κάποιον Σάββατο, κατὰ τὴν πορεία τους μαδοῦν («τίλλοντες») στάχυα. Στὴ συνέχεια τῆς διήγησης ἀπὸ τὴ συζήτηση τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τοὺς Φαρισαίους συνάγεται ὅτι οἱ μαθητές κατηγοροῦνται ὅτι κόβουν στάχυα γιὰ νὰ φάγουν τὸ στάρι, πράγμα τὸ ὁποῖο ρητῶς λέγουν οἱ δύο ἄλλοι Συνοπτικοὶ Εὐαγγελιστές στίς παράλληλες διηγήσεις τους, ὁ Ματθαῖος μάλιστα αἰτιολογεῖ τὴν πράξη ὡς ὀφειλόμενη στήν πείνα τῶν μαθητῶν.

Αὕτη καθεαυτὴ ἡ πράξη τῶν μαθητῶν δὲν ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιο, οἱ ἀνθρωπιστικὲς διατάξεις τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπουν νὰ τρώει κανεὶς στάρια καθὼς διέρχεται μέσα ἀπὸ κάποιον χωράφι, ὄχι ὅμως νὰ χρησιμοποιεῖ δρεπάνι γιὰ νὰ συλλέξει πολλά, ὅπως ἐπίσης ἐπιτρέπουν νὰ τρώγει κανεὶς σταφύλια κα-

θὼς διέρχεται μέσα ἀπὸ ξένο ἀμπέλι, ὄχι ὅμως νὰ παίρνει καὶ μαζί του μέσα σέ καλάθι (Δευτ. 23, 25ἔξ.). Ὡστόσο ἡ πράξη αὕτη τῶν μαθητῶν θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους ὡς ἓνα εἶδος θερισμοῦ καὶ συλλογῆς τροφῆς, ὡς πράξη δηλ. πού ἐμπίπτει στίς 39 ἀπαγορευμένες κατὰ τὸ Σάββατο ἐργασίες καὶ καταγγέλθηκε στὸν Ἰησοῦ, γιὰτί κατὰ τίς ραββινικὲς ἀντιλήψεις ὁ δάσκαλος εἶναι ἄμεσα ὑπεύθυνος γιὰ τίς πράξεις τῶν μαθητῶν του, ἰδιαίτερα γιὰ τίς πράξεις πού σχετίζονται μετὰ τὴν τήρησιν τοῦ Νόμου. Δὲν τὸ λέγει ρητῶς ἐδῶ ὁ εὐαγγελιστής, τὸ προϋποθέτει ὅμως στίς διηγήσεις του ἀπὸ τὸ 2,1ἔξ., ὅτι οἱ Φαρισαῖοι παρακολουθοῦν μετὰ ἐξεταστικὸ καὶ κακόβουλο βλέμμα τίς ἐνέργειες τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του. Κάνει ἐντύπωση στὸν σημερινὸ ἀναγνώστη τοῦ εὐαγγελίου ὁ ζῆλος μετὰ τὸν ὁποῖον οἱ Φαρισαῖοι παρουσιάζονται φανατικοὶ ὑπερασπιστὲς τοῦ γράμματος τοῦ Νόμου, θυμίζοντας ἔτσι ἀνάλογες περιπτώσεις μεταγενέστερων μιμητῶν τους. Εἶναι σύνθητες, πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι νὰ δεικνύουν ζῆλο καὶ υπερβάλλουσα προσοχή σέ ἐξωτερικοὺς τύπους καὶ θρη-

σκευτικές διατάξεις, επειδή νομίζουν ότι έτσι εξιλεώνονται για την ηθική ραθυμία τους.

Στό ερώτημα των Φαρισαίων απαντά ο Ίησοῦς παραπέμποντάς τους στο έπεισόδιο που διηγείται η Παλαιά Διαθήκη (Α΄ Βασ. 21, 1-6), κατά το οποίο ο Δαβίδ διωκόμενος από τον βασιλιά Σαούλ μπήκε στη σπηλιά του μαρτυρίου και για να ικανοποιήσει την πείνα του καθώς και αυτήν των συντρόφων του έφαγε τούς «άρτους της προθέσεως». Τό έπεισόδιο της Π.Δ. μέ τον Δαβίδ και τούς συντρόφους του, στό οποίο αναφέρεται ο Ίησοῦς, δείχνει ότι ήδη και κατά την παλιά οικονομία του Θεοῦ, πέρα από τίς τελετουργικές διατάξεις και πάνω από αυτές βρίσκονται οί ανάγκες του ανθρώπου που έχουν πάντα προτεραιότητα. Πολύ περισσότερο ισχύει αυτό κατά τή νέα οικονομία του Θεοῦ (πρβλ. Ματθ. 12, 6 «του ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε»), κατά τήν οποία υπογραμμίζει ο Ίησοῦς ότι ο ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τόν στόχο ὄλων τῶν λυτρωτικῶν ἐνεργειῶν του Θεοῦ μέσα στην ἱστορία. Τό λόγιο του στίχ. 27, που μάς ἀπασχολεῖ ἐδῶ, δέν εἶναι ἀνθρωποκεντρικό μέ τήν ἔννοια του ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀξιώματος ότι «μέτρον πάντων χρημάτων ἄνθρωπος», ἀλλά μέ τήν ἔννοια ότι ο ἄνθρωπος συνιστᾶ τό κέντρο ἐνδιαφέροντος τῶν λυτρωτικῶν ἐνεργειῶν του Θεοῦ και τόν στόχο τόν ὁποῖον ὑπηρετοῦν οί θεσμοί.

Ἡ διήγηση κατακλείεται μέ τό συμπέρασμα του στίχ. 28 «ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱός του ἀνθρώπου και του σαββάτου». Ἡ ἐρμηνεία του έπεισοδίου του Δαβίδ που δίνει ο Ίησοῦς, ὁ τρόπος που

φέρεται και ἐνεργεῖ κατά τό Σάββατο δείχνουν ότι εἶναι κύριος του Σαββάτου: ὅπως ἔχει τήν ἐξουσία νά συγχωρεῖ ἁμαρτίες (βλ τή διήγηση στό 2,1-12), και ὅπως διδάσκει μέ ἐξουσία τή νέα διδασχά (1,22.27), έτσι δίνει και τό πραγματικό νόημα τῆς ἀργίας του Σαββάτου. Ἡ μή ἀντιμετώπιση τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἐν ὀνόματι τῆς τυπικῆς τήρησης του γράμματος που προβλέπει τήν ἀνάπαυση του Σαββάτου ἀποτελεῖ καταστρατήγηση του θελήματος του Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τοποθέτησε τούς θεσμούς στην ὑπηρεσία του ἀνθρώπου. Ἄν ὁ ἄνθρωπος στην ἐποχή μας ἀπεμπολεῖ τήν ἐλευθερία του για χάρη τῶν θεσμῶν και ὑποδουλώνεται σ' αὐτούς, τοῦτο γίνεται γιατί ἔχασε τό πνεῦμα τῆς «ἐν Χριστῶ» ἐλευθερίας και προσπαθεῖ νά κρατηθεῖ ἀπό τήν τήρηση ὀρισμένων ἐξωτερικῶν τύπων, οί ὁποῖοι, εἴτε εἶναι Ἰουδαϊκοί εἴτε ἀκόμη και χριστιανικοί, ἀποβαίνουν ἐπικίνδunami, ὅταν δέν συνοδεύονται ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀγάπης που ἀποκαλύπτει ὁ Χριστός.

Συνεχίζοντας και βιώνοντας ἡ Ὁρθόδοξη ἐρμηνευτική καθώς και ἡ λοιπή Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τό βιβλικό πνεῦμα τῆς προτεραιότητας του ἀνθρώπου σέ σχέση μέ τούς θεσμούς δέχεται τήν ἀρχή τῆς «οἰκονομίας», δηλ. τήν προσωρινή ἀναστολή κάποιου κανόνα, ὅταν οί πρωταρχικές ἀνάγκες του ἀνθρώπινου προσώπου τό ἀπαιτοῦν, ὥστε νά μή «σωθεῖ» ὁ τύπος και «ἀπολεσθεῖ» ὁ ἄνθρωπος.

Μήπως τήν ἴδια εὐαισθησία ἔδειξαν στίς μέρες μας Ἐκκλησία και Πολιτεία θέτοντας τήν ὑγεία του ἀνθρώπου ὑπέρανω τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν του;

Ἀνθρωπολογικές ἀνιχνεύσεις Μιά ἀντίφραση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐμπειρίας

Πρωτ. Ν. Ι. Λουδοβίκου
Καθηγ. Ἀνωτάτης Ἐκκλ. Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης

Στό προηγούμενο τεῦχος, ἐξετάσαμε συνοπτικά τά περί τῆς ἀνθρωπολογίας καί τά περί σώματος στήν πλατωνική παράδοση. Ἐν κατακλείδι, ὁ Πλάτων, ἀναζητώντας τήν ἀνθρώπινη πληρότητα μέσω τοῦ ἔρωτος, φθάνει μέχρι τό ὄριο τοῦ «Ἐνός», φθάνει μέχρι τόν ἔσχατο ἀναβαθμό τῆς πιθανῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τό «Ἐν» κι ἐκεῖ διαπιστώνει πώς «Θεός ἀνθρώπου οὐ μίγνυται». Πρόκειται, ὅπως ἐπισημάναμε, γιά μιὰ κορυφαία στιγμή στήν ἀρχαία σκέψη καί στήν ἀρχαία θεολογία. Αὐτή ἡ κορυφαία διαπίστωση, ὅμως, γεννᾷ στή συνέχεια βαθειά ἀγωνία γιά τό μέλλον τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου μέσα στήν προοπτική τῆς ὄρασης καί τῆς λαμπρότητας τοῦ «Ἐνός», γιά τήν ἀλήθεια τοῦ ὁποίου μᾶς βεβαιώνει ὁ νοῦς καί τά πνευματικά πράγματα καί ἡ δομή τοῦ κόσμου. Ὅπως φαίνεται, δέν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα μιᾶς ἔνσαρκης μετοχῆς γιά νά χρησιμοποιήσω μιὰ λέξη τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, εἴκοσι αἰῶνες ἀργότερα, δέν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἑνός συνδιαϊωνισμοῦ. Ὁ ἀνθρωπος, ὅπως εἶναι, στήν ἀπόλυτη ψυχοσωματική ὑπόστασή του δέν μπορεῖ νά συνδιαϊωνίσει μέ τό «Ἐν».

Βεβαίως γιά τόν Πλάτωνα, ὅπως ἀναφέραμε, ὁ ἀνθρωπος εἶναι κυρίως ἡ ψυχή. Πρόκειται γιά μιὰ ἀνθρωπολογία

πού προϋποθέτει τή διάβαση τοῦ χάσματος τοῦ κόσμου καί τῆς κτιστότητας, πού συνοποθετεῖ, θά λέγαμε, ἕνα ὑπερεμπειρικό ἄλμα πρὸς τό ἐπέκεινα, τό ὅποιο, αὐτό καί μόνο, μπορεῖ νά σώσει τόν ἀνθρωπο.

Ὁλόκληρη ἡ ἐμπειρία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνα εἶναι ἡ ἐμπειρία μιᾶς θεμελιώδους ἀντίφρασης. Ἦδη οἱ προσωκρατικοί παρέχουν μιὰ σημαντική μαρτυρία τό συγκεκριμένο ζήτημα, μιὰ μαρτυρία ὅτι «ὥσπερ σάρμα εἰκῆ κεχυμένον ὁ κάλλιστος κόσμος» (Ἡράκλειτος, ἀπόσπασμα 124). Δηλαδή, ὁ κόσμος εἶναι ἕνας σκουπιδότοπος, ἕνα ἄθροισμα σκουπιδιῶν διασκορπισμένο ἐδῶ κι ἐκεῖ καί αὐτό τό ἄθροισμα τῶν ἐτερόκλητων σκουπιδιῶν εἶναι, παρά ταῦτα, ὁ κάλλιστος, ὁ πανέμορφος κόσμος. Αὐτή ἡ ἐμπειρία τοῦ κόσμου ὡς τελείου καί ταυτόχρονα βαθύτατα ἀτελοῦς, εἶναι ἡ ἐμπειρία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνα.

Εἶναι ἀνάγκη, λέει ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνας, νά τελειοποιήσῃ κάποιος αὐτόν τόν κόσμο, πού εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς ἀπόλυτης ὁμορφιάς καί συγχρόνως τῆς ἀπόλυτης ματαίωσης· αὐτό τό θάμβος τῆς ὁμορφιάς, ἡ ὁποία, παρά ταῦτα, μοιάζει νά μήν μπορεῖ νά ἐπαληθευθεῖ πλήρως, νά πραγματωθεῖ πλήρως. Αὐτή ἡ ἀντινομία κάνει τόν ἀρχαῖο Ἑλληνα νά ἀναζητήσει

μέ μεγάλο πάθος τή σωφροσύνη ἤ, γιά νά μιλήσουμε μέ τή γλῶσσα τῆς τραγωδίας, τό μέτρο ἐκεῖνο πού ἐπιτρέπει στό σάρμα αὐτό νά μετατραπεῖ σέ ἄρμονία.

Ἄλλά, γιά ποιά ἄρμονία μιλάμε ἐδῶ; Μιλάμε γιά τήν ἄρμονία ὅπως τήν καταλαβαίνει, γιά παράδειγμα, ὁ Ἡράκλειτος, στή ρήση του: «Ἡ ἀφανῆς ἄρμονία εἶναι κατά πολύ ἀνώτερη τῆς φανερῆς» («ἄρμονιῆ ἀφανῆς φανερῆς κρείττων», ἀπόσπασμα 54).

Ὡς γνήσιος Ἑλληνας, ὁ Ἡράκλειτος ἔχει ἐμπειρία τῆς φανερῆς ἄρμονίας. Ἡ φανερή ἄρμονία εἶναι ἡ ἄρμονία αὐτοῦ τοῦ σώματος, τοῦ συνόλου τῶν σκουπιδιῶν πού, ἐν τούτοις, φαίνεται ὡς κόσμος καί δι' αὐτοῦ ἀναδύεται ἡ πιθανότητα τῆς ὁμορφιάς. Τήν ἴδια στιγμή, ὅμως, ἡ ἐξωτερική αὐτή ἄρμονία συντρίβεται ἀπό τίς κοσμικές ἀτασθαλίες, ἀπό τίς ὑπερβάσεις, τίς ὕβρεις καί τήν ἀλαζονεία τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι, γεννᾶται ἕνα βαθύτερο αἶτημα ἄρμονίας, μιᾶς ἀφανοῦς ἄρμονίας. Τό αἶτημα τοῦ βαθύτερου ἐναρμονισμοῦ εἶναι ὁ μόνος τρόπος νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ὁμορφιά, νά μή γίνει τελικά ὁ κόσμος σκουπιδοτόπος καί νά ἐπαληθευτεῖ ἡ προαίσθηση τῆς ὁμορφιάς ἐνωμένης μέ τήν ἀλήθεια.

Αὐτή ἡ ἀφανῆς ἄρμονία, ἡ παλίντονος, ὅπως θά πεῖ ὁ Ἡράκλειτος, ἐνότητα

τῶν ἀντιθέτων, εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξει μόνο χάρη σ' αὐτό πού ὁ ἴδιος ὁ λαός θά ὀνομάσει λόγο. Δηλαδή, μιά δύναμη συνεκτική, ἡ ὁποία, πέρα ἀπό τίς ἐξωτερικές συγκρούσεις, τείνει σέ μιά βαθύτερη ἐνότητα, μιά ἐνότητα νοήματος, μιά ἀνάληψη τοῦ κόσμου μέσα στό νόημα' μιά νοηματοδότηση, θά λέγαμε, σ' ἕνα ἐπίπεδο σαφῶς πέρα ἀπό τήν πρώτη ἐμπειρία τῆς ματαιωμένης αὐτῆς ὁμορφιάς, σ' ἕνα ἐπίπεδο δηλαδή τό ὅποιο εἶναι τό ἐπίπεδο τοῦ θείου πυρήνα πού ἔχει ὁ κόσμος.

Βεβαίως, αὐτό δέν σημαίνει ἀπαραίτητα ὅτι ὁ κόσμος εἶναι Θεός, ἄν καί στούς προσωκρατικούς δέν εἶναι ξεκαθαρισμένο: πράγματι, ὁ κόσμος ἀναφαίνεται μερικές φορές ὡς Θεός καί δέν ὑπάρχει ἡ διάκριση μεταξύ Θεοῦ καί κόσμου, τήν ὁποία ἀργότερα θά συναντήσουμε πολύ καθαρά στή βιβλική παράδοση. Παρ' ὅλα αὐτά, μπορούμε νά δοῦμε ἐδῶ τήν πρόνοια καί τίς ἄκτιστες ἐνέργειες μέ τό χριστιανικό λεξιλόγιο πού θά ἀνιχνεύσουμε ἀργότερα, ἀκριβῶς στήν προσπάθεια νά φανερωθεῖ πῶς πίσω ἀπό τά φαινόμενα, πίσω ἀπό τήν ἀτασθαλία ἢ τήν ἐπιφανειακή ἄρμονία τῶν φαινομένων, κρύβεται τό βάθος μιᾶς πολύ μεγαλύτερης λογικότητας πού σαφῶς παραπέμπει σέ κάτι ἐπέκεινα αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ἀποβίβαση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στήν παραλία τοῦ Δεδέαγατς, (σημ. Ἀλεξανδρούπολη), 14 Μαΐου 1920 (πηγή: ordteq.gr)

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, Α΄

Ὁ σταυρός ὡς σημεῖο τοῦ εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, Α΄

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Κατ' ἀρχάς μερικά ἐγκυκλοπαιδικά: Ὁ σταυρός εἶναι ἀρχαιότατο σύμβολο· ἔτσι ὀνομάστηκε ὁ ὄρθιος στύλος ὁ μπηγμένος στή γῆ, κοινῶς ὁ πάσσαλος, τό παλούκι. Ἡ λέξη προέρχεται μᾶλλον ἀπό τό ρῆμα ἴστημι, στέκομαι ὄρθιος. Ἀπό τήν ἀρχή τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων (3^{ος} αἰ. π.Χ.) ἡ σημασία τῆς λέξης ἔχει διευρυνθεῖ καί παραπέμπει σέ δύο ἐγκάρσια σκέλη, τό ἕνα κάθετο καί τό ἄλλο ὀριζόντιο. Σχήματα σταυροῦ, ἐγκάρσια ἢ γλυπτά, βρίσκουμε σέ πολλές παραδόσεις, κυρίως θρησκευτικές, πού παραπέμπουν σέ ἀποτύπωση μιᾶς κοσμικῆς ἰσορροπίας. Ἀναφέρω τόν ἰσοσκελή σταυρό, τόν χιαστί, τόν ἀνισοσκελή, τόν ἀγκυλωτό, τόν αἰγυπτιακό (μέ ἕνα ἐλαφρῶς ἐπιμήκη δακτύλιο στήν κορυφή του). Ἄν καί ἀναφέρονται σταυρώσεις ἢ ἀνασταυρώσεις ὡς τιμωρητικές πράξεις σέ διάφορους λαούς, τῶν Ἑλλήνων συμπεριλαμβανομένων, ἤδη ἀπό τά μέσα τῆς προχριστιανικῆς χιλιετίας, τελικά εἶναι οἱ Ρωμαῖοι πού ἀνήγαγαν αὐτό τόν τρόπο ἐκτέλεσης σέ σύνηθες μέτρο καταδίκης τῶν παραβατῶν τοῦ νόμου ἢ τῶν ἐχθρῶν τους, καί μάλιστα κατὰ τήν ἐποχή τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς ἐκτέλεση ἐξευτελισμοῦ τοῦ καταδίκου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν ἐκτέλεση δι' ἀπαγχονι-

σμοῦ ἢ διά ξίφους πού ἀφοροῦσε Ρωμαίους πολίτες.

Ἡ παρουσία τοῦ σταυροῦ στόν ἐκκλησιαστικό βίο ἐμφανίζεται ἤδη ἀπό τούς ἀποστολικούς χρόνους, εἴτε ὡς συμβόλου εἴτε ὡς θεολογικῆς ἀνάπτυξης γιά τή σπουδή καί τήν οἰκείωση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ὄντας κυρίαρχη στή ζωή τῶν πιστῶν καί στίς θεολογικές ἀναπτύξεις τῶν ἀποστόλων. Ἰδιαίτερα ὁ ἀπόστολος Παῦλος θεμελιώνει ἐπί τοῦ σταυροῦ τή σχέση καί τή θέση τῶν πιστῶν μέ τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία, ὅπως θά δοῦμε σέ ἐπόμενο ἄρθρο. Ὡς σύμβολο μάλιστα ἀρχίζει νά ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναγνώρισης τῆς χριστιανικῆς πίστεως μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, παράλληλα μέ τό σύμβολο τοῦ ἰχθύος, μιᾶς λέξης πού ὡς ἀρτικόλεκτο παραπέμπει στήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ: ΙΧΘΥΣ = Ἰησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱός Σωτήρ. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι κατὰ τήν περίοδο τῶν διωγμῶν, κυρίως κατὰ τόν 2^ο καί 3^ο αἰῶνα, βρίσκουμε σέ κατακόμβες ἐγκάρσιους ἢ ζωγραφιστούς σταυρούς ὡς σύμβολα ταυτότητας κεκοιμημένων πιστῶν, ἢ καί ὡς λειτουργικά σύμβολα. Θυμίζω ὅτι οἱ κατακόμβες χρησιμοποιήθηκαν ὡς τόποι λειτουργικῶν συνάξεων τῶν πιστῶν, καί ὅτι τάφοι μαρτύρων χρησιμοποιήθηκαν ὡς ἁγία τράπε-

ζα ἐπὶ τῆς ὁποίας γινόταν ἡ ἀναίμακτη θυσία τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Παράλληλα μέ τὴν παρουσία τοῦ σταυροῦ ὡς σημείου σωτηρίας, ἀπὸ πολὺ νωρίς ἀναπτύχθηκε ἡ πεποίθηση μιᾶς προτυπώσεως του στοὺς αἰῶνες πού προετοίμασαν τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, μέσῳ τῆς ἱστορίας τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ. Τό ὑπόδειγμα γιὰ τέτοια ἀνάγνωση τῶν προεικονίσεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καταθέτει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅταν συσχετίζει τὴν ἐπερχόμενη σταυρική του θυσία μέ τό σημεῖο πού σχημάτισε ὁ Μωυσῆς γιὰ νά γλυτώσει τόν λαό του ἀπό τὰ θανατηφόρα δείγματα τῶν φιδιῶν: «Καί καθὼς Μωϋσῆς ὑψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. 3,14-15). Ὑπὸ τὴν ἔννοια λοιπὸν αὐτῆ ἀναγνωρίζεται ἡ παρουσία του στή Δημιουργία ὡς στοιχείου εὐταξίας καὶ ἁρμονίας, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἰουστίνος (2^{ος} μ.Χ. αἰ.): «Θάλασσα μὲν γὰρ οὐ τέμνεται, ἦν μὴ τοῦτο τὸ τρόπιον, ὃ καλεῖται ἰστίον, ἐν τῇ νηϊ σῶον μείνη· γῆ δὲ οὐκ ἀροῦται ἄνευ αὐτοῦ· σκαπανεῖς δὲ τὴν ἐργασίαν οὐ ποιοῦνται οὐδὲ βαναυσουργοὶ ὁμοίως εἰ μὴ διὰ τῶν τὸ σχῆμα τοῦτο ἐχόντων ἐργαλείων. Τὸ δὲ ἀνθρώπειον σχῆμα οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἀλόγων ζώων διαφέρει, ἢ τῷ ὀρθόν τε εἶναι καὶ ἔκτασιν χειρῶν ἔχειν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ἀπὸ τοῦ μετωπίου τεταμένον τὸν λεγόμενον μωξωτῆρα φέρειν, δι' οὗ ἢ τε ἀναπνοή ἐστι τῷ ζώῳ, καὶ οὐδὲν ἄλλο δείκνυσιν ἢ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ» (Ἰουστίνος, Ἀπολογία Α', 55, ΒΕΠ 3, σ. 191). Θά μπορούσαμε λοιπὸν

νά ποῦμε ὅτι προοικονομεῖται ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ σταυροῦ, δεδομένης τῆς συμβολικῆς του σημασίας ὡς σημείου πού ἐντυπώνεται στή Δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἴδια ἡ γῆ ὀρίζεται ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα πού νοοῦνται ὡς τεμνόμενοι ἄξονες. Γι' αὐτό ὀλόκληρο κεφάλαιο ἀποτελοῦν οἱ προεικονίσεις τοῦ σταυροῦ στοὺς βηματισμούς πρὸς τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, ὅπως περιγράφονται στήν Παλαιὰ Διαθήκη, κατὰ τὴν ἐρμηνευτικὴ τῶν Πατέρων, ἰδιαίτερα ὅπως ἀναλύονται στήν ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας. Θά χρησιμοποιήσω τὸν Κανόνα εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, πού ἐφορτάζουμε στίς 14 Σεπτεμβρίου καὶ εἶναι ποίημα τοῦ Κοσμᾶ, ἐπισκόπου Μαΐουμᾶ.

α) Ἡ διέλευση διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης: «Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπήγαγε Κύριος τὴν θάλασσαν ἐν ἀνέμῳ νότῳ βιαίῳ ὄλην τὴν νύκτα καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν ξηρὰν, καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ» (Ἐξοδ. 14,21). Καὶ ἐπιφέρει ὁ ποιητής: «Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς, ἐπ' εὐθείας ράβδῳ, τὴν ἐρυθρὰν διέτεμε, τῷ Ἰσραὴλ πεζεύσαντι. Τὴν δὲ ἐπιστρεπτικῶς, Φαραὼ τοῖς ἄρμασι κροτήσας ἤνωσεν, ἐπ' εὐρους διαγράψας τὸ ἀήττητον ὄπλον» (Κανόνας τοῦ Σταυροῦ, ὠδὴ α', εἰρμός).

β) Ἡ νίκη κατὰ τῶν ἐχθρῶν μέ τὴν ἔκταση τῶν χειρῶν τοῦ Μωυσῆ σέ σχῆμα σταυροῦ: ««Ἦλθε δὲ Ἀμαλῆκ καὶ ἐπολέμει Ἰσραὴλ ἐν Ραφιδεῖν. [...] Καὶ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὀρ ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Καὶ ἐγένετο ὅταν ἐπῆρε Μωυσῆς τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἰσραὴλ· ὅταν δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας,

κατίσχυεν Ἀμαλήκ. Αἱ δὲ χεῖρες Μωυ-
σῆ βαρεῖαι· καὶ λαβόντες λίθον ὑπέθη-
καν ὑπ' αὐτόν, καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ,
καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὡρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας
αὐτοῦ, ἐντεῦθεν εἰς καὶ ἐντεῦθεν εἰς· καὶ
ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωυσῆ ἐστηριγμέναι
ἕως δυσμῶν ἡλίου» (Ἐξοδ. 17,8-13). Καὶ
ἐπιφέρει ὁ ποιητής: «Τὸν τύπον πάλαι
Μωσῆς, τοῦ ἀχράντου πάθους, ἐν ἑαυτῷ
προέφυκε, τῶν ἱερῶν [ἀνδρῶν] μεσοῦμε-
νος. Σταυρῷ δὲ σχηματισθεῖς, τεταμέναις
τρόπαιον παλάμαις ἤγειρε, τὸ κράτος
διολέσας Ἀμαλήκ τοῦ πανώλους» (Στό
ἴδιο, ὠδή α', τροπάριο α').

γ) Ἡ ὑψωση τοῦ χάλκινου ὄφιν: «Καὶ
εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ποιήσον
σεαυτῷ ὄφιν καὶ θές αὐτόν ἐπὶ σημεί-
ου, καὶ ἔσται ἐὰν δάκη ὄφις ἄνθρωπον,
πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτόν ζήσεται.
Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς ὄφιν χαλκοῦν καὶ
ἔστησεν αὐτόν ἐπὶ σημείου, καὶ ἐγένε-
το ὅταν ἔδακνεν ὄφις ἄνθρωπον, καὶ
ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν καὶ
ἔζη» (Αριθμ. 21,8-9). Καὶ ἐπιφέρει ὁ
ποιητής: «Ἀνέθηκε Μωϋσῆς, ἐπὶ στύλης
ἄκος [= γιαιτρικό], φθοροποιοῦ λυτήριον
καὶ ἰοβόλου δήγματος, καὶ ξύλω τύπῳ
Σταυροῦ, τὸν πρὸς γῆν συρόμενον ὄφιν
προσέδησεν, ἐγκάρσιον ἐν τούτῳ, θριαμ-

βεύσας τὸ πῆμα [= πάθημα]» (Στό ἴδιο,
ὠδή α', τροπάριο β').

δ) Ἡ βλαστήσασα ράβδος τοῦ Ἀα-
ρῶν: «Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυ-
σῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ
καὶ λάβε παρ' αὐτῶν ράβδον ράβδον
κατ' οἴκους πατριῶν παρὰ πάντων τῶν
ἀρχόντων αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν
αὐτῶν, δώδεκα ράβδους, καὶ ἐκάστου τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ἐπίγραφον ἐπὶ τῆς ράβδου.
[...] Καὶ θήσεις αὐτάς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ
μαρτυρίου, κατέναντι τοῦ μαρτυρίου,
ἐν οἷς γνωσθήσομαι σοι ἐκεῖ. Καὶ ἔσται
ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἂν ἐκλέξωμαι αὐτόν,
ἡ ράβδος αὐτοῦ ἐκβλαστήσει· [...] Καὶ
ἀπέθηκε Μωυσῆς τὰς ράβδους ἔναντι
Κυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. Καὶ
ἐγένετο τῇ ἐπαύριον καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς
καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου,
καὶ ἰδοὺ ἐβλάστησεν ἡ ράβδος Ἀαρὼν
εἰς οἶκον Λευὶ καὶ ἐξήνεγκε βλαστὸν καὶ
ἐξήνθησεν ἄνθη καὶ ἐβλάστησε κάρυα»
(Αριθμ. 17,16-17.22-23). Καὶ ἐπιφέρει ὁ
ποιητής: «Ράβδος εἰς τύπον τοῦ μυστη-
ρίου παραλαμβάνεται, τῷ βλαστῷ γὰρ
προκρίνει τὸν ἱερέα· τῇ στεριουούσῃ δὲ
πρώην Ἐκκλησία νῦν ἐξήνθησε, ξύλον
Σταυροῦ, εἰς κράτος καὶ στερέωμα»
(Στό ἴδιο, ὠδή γ', τροπάριο α').

Διδυμότειχο, ἡ πρώτη δοξολογία τῆς
ἀπελευθέρωσης στὸν λόφο τῆς Ἀγ.
Φωτεινῆς, Μάιος 1920
(πηγή: kastropolites.com)

Ἡ πρώτη ἀπελευθέρωση τῆς Ξάνθης,
Ἰούλιος 1913
(πηγή: pronews.gr)

Οι βαπτισματικές ρίζες τῆς νηστείας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ ἰχθυοφαγία κατ' αὐτὴν τὴν περίοδο

Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἑρώτηση: Πρῶτον: *Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ξεκίνησε ἀπὸ τὴν πράξη τῆς προετοιμασίας τῶν κατηχομένων νὰ βαπτισθῶν τὸ Πάσχα;* Δεύτερον: *Τί γνωρίζουμε γιὰ τὴν ἰχθυοφαγία κάποιων ἡμερῶν αὐτῆς τῆς περιόδου, ὅπως τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων;*

X.N.

Τὸ Πάσχα ὡς ἐτήσια χριστιανικὴ ἐορτὴ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν 2^ο αἰ. κατὰ τὴν πληροφορία ἑνὸς ἀποκρύφου κειμένου, μὲ τίτλο «Ἐπιστολὴ τῶν Ἀποστόλων»¹.

Ἀπ' ἀρχῆς μάλιστα συνδέθηκε μὲ τὸ βάπτισμα², τὸ μυστήριό ποῦ κατὰ τὸν ἀπόστολο Παῦλο ἐκφράζει τὴ συνταφὴ καὶ συνανάσταση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Χριστό (Ρωμ. 6,5). Ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς, ἐπίσης, τοῦ βαπτίσματος προηγεῖτο νηστεία μίας ἢ δύο ἡμερῶν, τόσο γιὰ τὸν βαπτιζόμενο, ὅσο καὶ γιὰ τὸν καθένα ποῦ ἤθελε νὰ νηστέψει³.

Ὡς βαπτισματικὴ λοιπὸν ἡμέρα, τὸ Πάσχα συνδέθηκε ἀπὸ τὸν 2^ο καὶ 3^ο αἰ. μὲ τὴ νηστεία, αὐτὴ τῆς μιᾶς δηλαδὴ ἢ τῶν δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἡμερῶν⁴. Ἔτσι μιλοῦμε πλέον γιὰ τὴ νηστεία τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἢ ὁποῖα ἀπὸ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 3^{ου} αἰ., κατὰ τὸ πρότυπο τῆς νηστείας τοῦ Κυρίου, ἐπεκτάθηκε καὶ δημιουργήθηκε ἢ πρό τοῦ Πάσχα τεσσαρακονθήμερος νηστεία⁵.

Τὴν περίοδο αὐτὴ, κατὰ τὸν 45^ο κανόνα τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου, «τούς οὖν μέλλοντας φωτισθῆναι κατὰ τὸ μέγα σάββατον, δεῖ τὴν πᾶσαν Τεσσαρακοστὴν προκαθαίρεσθαι διὰ νηστείας καὶ ἀσκήσεως»⁶. Οἱ κατηχούμενοι, δηλαδὴ, μέλλοντες «μυστηρίοις προσιέναι» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας*, PG 48, 867), ἐπεδίδοντο σ' αὐτὴν τὴν προεόρτιο κάθαρση (Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 40, Εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα*, PG 36, 401B).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικότερα τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα, ὑπῆρχε προτροπὴ νὰ τηρεῖται ἀπὸ ὅλους «μετὰ φόβου καὶ τρόμου»⁷ καὶ γιὰ ἕξι ἡμέρες ἕως τὴν ἀλεκτοροφωνία τοῦ Μ. Σαββάτου πρὸς Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Ἡ νηστεία αὐτὴ τῆς Μ. Ἑβδομάδος προέβλεπε μόνον ψωμί, λάχανα καὶ ἀλάτι, Παρασκευὴ δὲ καὶ Σάββατο οἱ πιστοὶ παρέμεναν ἄσιτοι⁸.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα εἶναι

συμπληρωματική τῆς τεσσαρακονθήμερης νηστείας, ἡ ὁποία ξεκινᾷ ἀπό τὴν Καθαρά Δευτέρα καί ολοκληρώνεται τὴν Παρασκευὴ τῆς ΣΤ' Ἑβδομάδος τῶν νηστεϊῶν «τὴν ψυχωφελῆ πληρώσαντες Τεσσαρακοστὴν καὶ τὴν ἁγίαν ἑβδομάδα τοῦ πάθους σου αἰτοῦμεν κατιδεῖν, φιλάνθρωπε» (Δοξαστικὸ τῶν Αἰνῶν Παρασκευῆς πρὸ τῶν Βαΐων). Ἡ διαμόρφωση τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα λειτουργικῆς περιόδου ἔγινε σταδιακά, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν διχογνωμιῶν πού ὑπῆρχαν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸ τῶν νηστίμων ἑβδομάδων, ἂν δηλαδή γιὰ συμβολικούς καθαρά λόγους θὰ εἶναι ἕξι, ἑπτὰ ἢ ὀκτώ⁹. Σέ κάθε περίπτωση, γύρω στὸν 7^ο-8^ο αἰῶνα καὶ σέ μία προσπάθεια διάκρισης ἀπὸ διάφορους αἰρετικούς¹⁰, ὀριστικοποιεῖται ὁ προπασχάλιος νηστευτικὸς κύκλος τῶν ὀκτῶ ἑβδομάδων. Στὸν κύκλο αὐτὸ ἐντάσσονται:

α) ἡ ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἀποχή ἀπὸ τὸ κρέας «εἰς προκαθάρισον ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν ἁγίαν νηστείαν ἐτοιμασίαν»¹¹.

β) οἱ ἕξι ἑβδομάδες τοῦ κυρίου μέρους τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ὡς σύμβολο τῆς ἀποδεκάτωσης τοῦ χρόνου καὶ ἀναφορά στοὺς ἑξαήμερον τῆς δημιουργίας, καὶ

γ) ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα, πού παρέμεινε στὴν ὄγδοη ἡμέρα καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα «Αὕτη οὖν ἐστὶ ἡ νηστεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, καὶ ἡ ἑβδομάς μετ' αὐτὴν τῶν ἁγίων παθῶν αὐτοῦ»¹².

Μέ τὸν ὄρο νηστεία τὴν περίοδο τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς ἐννοεῖται προφανῶς μονοφαγία καὶ ξηροφαγία

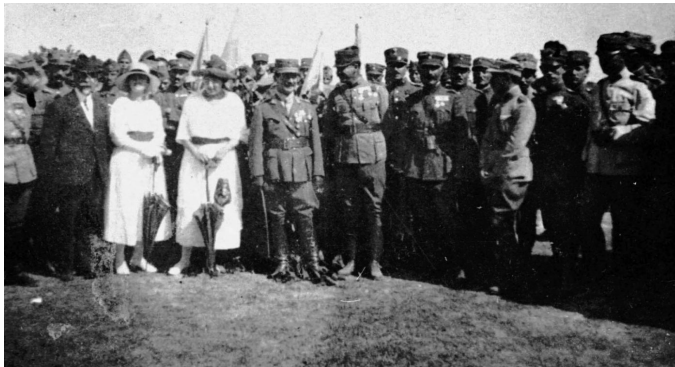
μετὰ τὴν ἐνάτη καὶ τὸν ἑσπερινὸ ὅλη τὴν ἑβδομάδα ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Δέν εἶναι ὁμως παράξενο καὶ ἐκτὸς παραδόσεως τὸ γεγονός ὅτι στά λειτουργικά τυπικά πολλές φορές ἔχουμε διαφοροποιήσεις καὶ παραλλαγές. Ἔτσι, π.χ., βλέπουμε ὅτι στά Τυπικά Κεχαριτωμένης, Παντοκράτορος, Μάμαντος καὶ Ἡλίου Βωμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικρατοῦσε τὸ ἔθος «δύο ἑδεσμάτων, ἀμφοτέρων μετεχόντων ἐλαίου» κάθε Τρίτη καὶ Πέμπτη¹³. Τὴν ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Κανόνες ἐπιτρέπεται κατάλυση ἰχθύος, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἑορτὴ κατὰ τὸν Ε' Κανόνα τοῦ Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως συνέπιπτε Μεγάλῃ Πέμπτη ἢ Μεγάλῃ Παρασκευῇ¹⁴. Αὐτὸ ὁμως ἄλλαξε πρὸς τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς περιόδου, ὅποτε σύμφωνα μὲ σχετικὲς μαρτυρίες «ἐάν δέ λάχῃ ὁ Εὐαγγελισμὸς ἔσω τῆς Μ. Ἑβδομάδας οὐκ ἐσθίωμεν (ὀψάριον) εἰ μὴ μόνον ἔλαιον καὶ οἶνον, ἀλλ' οὐδέ τὴ Μεγάλῃ Πέμπτη ἐσθίωμεν ἔλαιον κατὰ τὸν Ν' Κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου»¹⁵. Στίς μέρες μας βεβαίως δέν ὑπάρχει τέτοιο θέμα λόγω τῆς διαφορᾶς τῶν ἡμερῶν παλαιοῦ καὶ νέου ἡμερολογίου.

Ὡς πρὸς τὴν ἰχθυοφαγία ἐπίσης κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, αὐτὴ δέν μαρτυρεῖται στά βυζαντινά μοναχικά Τυπικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς Παντοκράτορος¹⁶ καὶ τὴ χρονικὴ διδασκαλία τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου¹⁷. Τὴ Μεγάλῃ Πέμπτη, ἐπίσης, ἀπὸ τὸν Ν' Κανόνα τῆς Λαοδικείας καὶ τὸν Θ' τῆς Πενθέκτης, προβλέπεται, ὅπως καὶ γιὰ ὅλη τὴν Τεσσαρακοστή, ξηροφαγία. Τὰ

μοναχικά Τυπικά όμως όριζον και κατάλυση έλαιού, έπειδή την ήμερα αυτή έορτάζεται ή παράδοση του μυστηρίου

του μυστικού δείπνου και τελείται «τελεία» θεία Λειτουργία, του Μεγάλου Βασιλείου¹⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Ιωάννης Δ. Καραβιδόπουλος, *Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα Α΄, Απόκρυφα Εὐαγγέλια*, Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς 1999, σ. 281. 2. Τερτυλλιανός, *De Jejunio*, 2, 4, 2, έκδ. Α. Kroymann, Corpus Christianorum 1, Turnhout 1954, σ. 388. 3. *Διδαχή των δώδεκα Αποστόλων* VII, IV, ΒΕΠΕΣ 2, 217: «Πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος προνηστευσάντων ὁ βαπτίζων καὶ ὁ βαπτιζόμενος καὶ εἴ τινες ἄλλοι δύνανται κελεύεις δὲ νηστεύσαι τὸν βαπτιζόμενον πρὸ μιᾶς ἢ δύο». Βλ. καὶ *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων* 7, 22, 4, Sources Chrétiennes 336, 4-8. Παναγιώτης Ί. Σκαλτσῆς, «Ἡ προβαπτισματικὴ νηστεία», στό *Λειτουργικὲς Μελέτες* I, Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς 1999, σ. 87-88. 4. Εὐσέβιος Καισαρείας, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* 5, 24, ΒΕΠΕΣ 19, 343. 5. Γεώργιος Θ. Βεργωτῆς, *Ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς*, Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 22. 6. Σχετικὴ ἔρμηνεῖα Βαλσαμῶνος, στό: Γ.Α. Ράλλης - Μ. Ποτλῆς, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, τ. Γ΄, σ. 213. 7. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων* V, 13, SC 329, 246. 8. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων* V, 18, SC 329, 268-270: «Ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ πάσχα νηστεύετε, ἀρχόμενοι ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς Παρασκευῆς καὶ Σαββάτου, ἕξ ἡμέρας, μόνω χρώμενοι ἄρτω καὶ λαχάνοις καὶ ποτῶ ὕδατι, οἴνου δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύταις ἡμέραις γὰρ εἰσι πένθους, ἀλλ' οὐχ ἑορτῆς. Τὴν μέντοι Παρασκευὴν καὶ τὸ Σάββατον ὀλόκληρον νηστεύσατε, οἷς δύναμις πρόσεστιν τοιαύτη, μηδενὸς γευόμενοι μέχρις ἀλεκτοροφωνίας νυκτός». 9. Βλ. Ιωάννης Δαμασκηνός, *Περὶ τῶν ἁγίων νηστειῶν*, §γ΄, PG 95, 68AB. Γ. Θ. Βεργωτῆς, ὁ.π., σ. 28-39. 10. Ὁ Ἀναστάσιος Σιναΐτης κατονομάζει αὐτοὺς τοὺς αἰρετικούς λέγοντας ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ κατάλοιπα τῶν Ἀρειανῶν, τοὺς Εὐσταθιανούς, Μαρκιωνιστές κ.ἄ. (Βλ. *Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις περὶ διαφορῶν κεφαλαίων ἐκ διαφορῶν προσώπων*, Ἐρώτησις ΕΔ΄, PG 89, 661C-664A). 11. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Ἀποκρίσεις*, Ἐρώτησις ΝΣΤ΄, PG 155, 904D-905A. Βλ. καὶ Ί. Μ. Φουντούλης, *Λογικὴ Λατρεία*, Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία 1997, σ. 19-20. 12. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Ἀποκρίσεις*, Ἐρώτησις ΝΒ΄, PG 155, 897AD. 13. Βλ. Θ. Ξ. Γιάγκου, *Κανονικολειτουργικά* I, Θεσσαλονίκη: έκδ. Γ. Δεδούση 1996, σ. 228. 14. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα...*, τ. Δ΄, σ. 427. 15. Χφ. Ξηροποτ. 91, σ. 102. Βλ. καὶ Θ. Γιάγκου «Ἡ νηστεία κατὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες καὶ τὰ Τυπικά», στόν τόμο *Νηστεία καὶ πνευματικὴ ζωὴ* (Χρονικόν, εἰσηγήσεις, πορίσματα Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας, ἔτους 1989), Δράμα 1989, σ. 45. 16. Α. Dmitrievskij, *Opisanie Liturgitseskich Rukopisej*, τ. Α΄, Κίεβο 1895, σ. 669-670. 17. PG 99, 1700. Βλ. καὶ Θ. Γιάγκου, «Ἡ νηστεία κατὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες καὶ τὰ Τυπικά», ὁ.π., σ. 46-47. 18. Βλ. Θ. Ξ. Γιάγκου, *Κανονικολειτουργικά* I, σ. 230-231.

Σαράντα Ἐκκλησιᾶς Ἀν. Θράκης, μνημόσυνο γιὰ τοὺς πεσόντες, 9 Αὐγούστου 1920 (Ἐθνικὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο)

Κυριακή τῶν Μυροφόρων

«Οὐκ ἀρεστόν ἐστὶν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ
διακονεῖν τραπέζαις» (Πράξ. 6, 3)

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἀγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως, Ἰ. Μ. Πειραιῶς

Μπροστά στὸν γοργυσμὸ τῶν ἑλλη-
νοφῶνων πιστῶν κατὰ τῶν ἑβραιο-
φῶνων ὅτι παραθεωροῦνταν στὴ διανο-
μὴ τῶν τροφίμων οἱ ἑλληνόφωνες χῆρες,
οἱ ἀπόστολοι φαίνεται νὰ «κωφεύουν».
«Δέν εἶναι σωστό ἐμεῖς νὰ ἀφήσουμε
τό κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ
ἀσχολούμαστε μὲ διανομὲς τροφίμων».
Παραπέμπουν στὸν λαό, λέγοντας νὰ
ἐκλέξει ὁ λαὸς ἄνδρες μὲ Πνεῦμα Θεοῦ
καὶ σοφία γιὰ τὴ συγκεκριμένη διακο-
νία. Καὶ πράγματι, ἐκλέγονται οἱ ἑπτὰ
διάκονοι τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, τοὺς
ὁποίους χειροτονοῦν οἱ ἀπόστολοι γιὰ
τὸν σκοπὸ αὐτόν. Τό πρόβλημα ἐπιλύ-
εται καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ συνεχίζει νὰ
διαδίδεται, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ διαρκῆ
αὔξηση τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας.

1. Ἡ φαινομενικὴ ἄρνηση τῶν ἀπο-
στόλων νὰ ἀσχοληθοῦν οἱ ἴδιοι μὲ τὴν
προκειμένη ἐνώπιόν τους ἀδικία δέν
εἶναι στὴν οὐσία ἄρνηση ἀμέσως κινη-
τοποιοῦνται γιὰ νὰ δώσουν λύση. Διότι
εἶναι ποιμένες πού κατεστάθησαν ἀπὸ
τὸν Κύριο, ὅποτε κάθε τι πού ἀπασχολεῖ
τό ποίμνιο ἔχει ἀντίκτυπο καὶ σέ ἐκεί-
νους. Τό «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν
σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας ... καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σε-

αὐτὸν» ἦταν ἡ «κανονιστικὴ» ἀρχὴ τους,
προκειμένου νὰ εἶναι καὶ νὰ παραμένουν
οἱ ἴδιοι ἐνωμένοι μὲ τὸν Κύριό τους.

2. Ἀπλῶς ἡ λύση πού προτείνουν ἔχει
ἀπολύτως ἐκκλησιαστικὰ κριτήρια.
Μπορεῖ κάποιος, ἀκόμη καὶ χριστιανοί,
ιδίως σήμερα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κρίση,
νὰ θεωροῦν ὅτι ἡ διακονία τῶν τραπε-
ζῶν, ἡ κοινωνικὴ προσφορά δηλαδή,
εἶναι αὐτὴ πού ἔχει τὴν προτεραιότητα,
ὅμως τοῦτο ἐλέγχεται ὡς ἐλλειμματικὴ
χριστιανικὴ θεώρηση, γιατί δίδεται ἔτσι
προτεραιότητα στὸν ὑλικὸ παράγοντα.
Οἱ ἀπόστολοι ἐν προκειμένῳ μᾶς καθο-
δηγοῦν: ἀφενὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυ-
χοσωματικὸ ὄν μὲ αἰώνια προοπτικὴ,
«δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε», ἀφετέρου ἡ
Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κι
ὁ καθένας ἀλλήλων μέλος. Συνεπῶς ἡ
λύση πού δίνουν φανερώνει τὴν ἱεράρχη-
ση πού πρέπει νὰ ὑπάρχει: βεβαίως μᾶς
ἐνδιαφέρει ὁ συνάνθρωπος ὡς εἰκόνα
Θεοῦ καὶ κρυμμένη παρουσία Χριστοῦ
καὶ δική μας, ὁ συνάνθρωπος ὅμως
αὐτὸς δέν ἔχει μόνον ὑλικὲς ἀνάγκες,
ἀλλὰ πρῶτιστα πνευματικὲς. «Οὐκ ἐπ'
ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐπὶ
παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόμα-
τος Θεοῦ». Καὶ ὁ καθένας, ἀπὸ τὴν ἄλλη,

πρέπει νά λειτουργεῖ μέ βάση τή διακο-
νία πού ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοῦ καθόρισε
χάριν αὐτοῦ τοῦ συνανθρώπου.

Οἱ ἀπόστολοι λοιπόν κλήθηκαν ἀπό τόν
Κύριο νά εἶναι οἱ μάρτυρες τῆς ζωῆς καί
τῆς Ἀναστάσεώς Του, συνεπῶς οἱ ἴδιοι
ἀποδύονται στό ἔργο αὐτό: «ἡμεῖς δέ
τῇ προσευχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου
προσκαρτερήσομεν», ἐνῶ ἀναθέτουν σέ
ἄλλα μέλη τῆ διακονία τῶν τραπεζῶν.
Δέν εἶναι ὅλοι γιά ὅλα, ἀλλά «ἕκαστος
ἐφ' ᾧ ἐτάχθη ἐκεῖ μενέτω». Τυχόν ἐνα-
σχόληση τῶν ἀποστόλων καί μέ τό κή-
ρυγμα καί μέ τῇ διακονίᾳ τῶν τραπεζῶν
θά ἀπεκάλυπτε ἕναν μεγάλο ἐγωισμό
καί μία ἀλαζονική στάση, ἀφοῦ θά ἔδει-
χνε ὅτι μόνον αὐτοί εἶναι ἱκανοί γιά ὅλα.
Ἡ ἱεράρχηση τῶν πραγμάτων εἶναι αὐτό
πού σφραγίζει τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.
«Ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ
... καί ταῦτα πάντα (ὅλα τά ἀνθρώπινα
δηλαδή) προστεθήσεται ὑμῖν», κατά τή
ρήση τοῦ Χριστοῦ μας.

3. Ἡ προτεραιότητα τῶν ἀποστόλων
γιά τό κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ
ἀπαιτεῖ ἐμβάθυνση. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
εἶτε ὡς προσευχή (λατρεία) εἶτε ὡς κή-
ρυγμα συνιστᾷ προσφορά τοῦ ἴδιου τοῦ
Χριστοῦ. Ὁ Χριστός εἶναι τό ἔλλειμμα
στή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖνος, ὅπου
μαρτυρεῖται καί γίνεται ἀποδεκτός, δί-
νει τήν ἀληθινή ζωή πού τρέφει τήν ἀν-
θρώπινη ὑπαρξη, δηλαδή χωρίς Χριστό ἡ

ματαιότητα ἀποτελεῖ τό γνώρισμα τῶν
ἀνθρώπων. Οἱ ἀπόστολοι λοιπόν διακο-
νοῦσαν τό ἔργο τῆς ἐνώσεως μέ τόν Σω-
τήρα Χριστό καί ἀπό τήν ἀποψη αὐτή
ἔκαναν ὅ,τι πιό σημαντικό ὑπάρχει ἐπί
γῆς. Μέ τόν λόγο τους πιό συγκεκριμένα
οἱ ἄνθρωποι καλοῦνταν σέ μετάνοια, συ-
νεπῶς σέ εὕρεση τοῦ Θεοῦ, δι' Αὐτοῦ δέ
σέ εὕρεση τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τους καί
τοῦ γύρω τους φυσικοῦ περιβάλλοντος,
κατά συνέπεια φωτίζονταν στή ζωή τους.
Μέ «λυμένο» ἔτσι τό βασικό πρόβλημα
τοῦ ἀνθρώπου, πού δέν εἶναι ἄλλο ἀπό
τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του, δέν δημιουργοῦ-
νται συνθήκες ὑπέρβασης καί τῶν κοι-
νωνικῶν προβλημάτων του; Ἄνθρωπος
πού τά ἔχει βρεῖ μέ τόν ἑαυτό του, κα-
θώς λέμε, ὅπου καί ὅπως κι ἄν ζεῖ, θά
ἐπιβιώσει καί θά ἀντέξει. Ἡ ἱστορία καί
ἡ ἐμπειρία αὐτό μᾶς διδάσκει.

Ἄν οἱ ἀπόστολοι ἱεράρχησαν σωστά τά
πράγματα καί μᾶς διδάξαν παρομοίως
νά κινούμαστε κι ἐμεῖς, ἦταν γιατί ἦσαν
ἐνωμένοι μέ τόν Χριστό. Ἡ διάκριση πού
εἶχαν ἦταν καρπός τῆς φωτισμένης ἀπό
τό Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καρδιάς τους. Κι
ἔτσι μᾶς καθοδηγοῦν: σέ κάθε πρόβλη-
μα στή ζωή μας τό πρῶτιστο εἶναι ἡ
σχέση μας μέ τόν Χριστό καί ἡ ὑπακοή
μας στόν λόγο Του. Ἴσως τελικά νά μὴν
ὑπάρχουν ἄλλα οὐσιαστικά προβλήματα
πέρα ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας καί τή
ζωντανή ἢ μὴ πίστη μας.

Ἕλληνες στρατιῶτες
στόν σιδηροδρομικό
σταθμό Κομοτηνῆς,
1920 (πηγή: Ἐλ. Κ.
Βόγλη, 2020)

Ἡ Ἀρτοκλασία καί ἡ κανονική τῆς διάταξη 3. Ἡ νεότερη τάξη τῆς ἀρτοκλασίας κατά τὰ Τυπικά Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου καί Γεωργίου Βιολάκη (α)

πρωτ. Εὐαγγέλου Παχυγιαννάκη, Ἰ.Μ. Πέτρας καί Χερρονήσου
Ἐμμ. Ἀθ. Λουκάκη, Θεολόγου

Ἀπό ὅσα ἐξετέθησαν στό προηγούμενο τεύχος, συμπεραίνουμε ὅτι ἡ τάξη τῆς Ἀρτοκλασίας οὕσα στήν ἀρχική της μορφή «ἀπλουστέρα τῆς σημερινῆς»¹ ἢ ὁποία τελεῖται στίς Ἐνορίες, δέν περιλάμβανε καμμία ἀπό τίς νῦν ὑπάρχουσες δεήσεις, οὔτε τήν κεφαλοκλισία, οὔτε τό «Θεοτόκε Παρθένε», ἀφοῦ οἱ μέν εἶναι στοιχεῖο τῆς Λιτῆς, τό δέ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Ἐσπερινοῦ καί ὄχι τῆς Ἀρτοκλασίας: «Τό Θεοτόκε Παρθένε...» εἶναι τό Θεοτοκίο τῶν μεγάλων ἑσπερινῶν τῶν ἀγρυπνιῶν, πού ψάλλεται ὅταν δέν εἶναι δεσποτική ἐορτή ἀντί τοῦ Θεοτοκίου τοῦ ἤχου τοῦ Ἀπολυτικίου² τό ὁποῖο, ἄς σημειωθεῖ ἐνταῦθα γιά νά μήν ἐπαναληφθεῖ, ψάλλεται ἀπό τούς χορούς καί ὄχι ἀπό τόν ἱερέα³. Περιλάμβανε μόνο τήν εὐχή τῆς εὐλογήσεως τῶν ἄρτων καί τήν ψαλμωδία στίχων τοῦ 33^{ου} Ψάλμου, ὅπως ἀνωτέρω, κατά τόν ὁποῖον ἀρχικά γινόταν ἡ διανομή καί μετάληψη τοῦ ἁγιασθέντος ἄρτου καί τοῦ οἴνου. Ἀλλά καί αὐτή αὐτή ἡ εὐχή τῆς εὐλογήσεως τῶν ἄρτων ἔχει δεχθεῖ νεότερες προσθήκες παρέμβλητων στοιχείων στά σύγχρονα Ἱερατικά, ὅπως θά φανεῖ κατωτέρω⁴.

Ἡ μεταφορά τῆς ἀπό τὰ Μοναστήρια στίς Ἐνορίες ἔγινε προφανῶς κατά τά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, λόγω τῆς σκληρῆς δοκιμασίας τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅποτε ἔγιναν πολλές ἀπλοποιήσεις ἀκολουθιῶν καί ἀπλουστεύσεις ἱεροτελεστιῶν, δεδομένου ὅτι ἀγρυπνίες ἦταν ἀδύνατο νά τελεστοῦν. «Τότε διαμορφώθηκε μία ἰδιόρρυθμη ἀκολουθία, μίγμα Λιτῆς καί Ἐσπερινοῦ, πού κατ' ἀρχάς μέν συνήπτετο στόν Ἐσπερινό, ἀργότερα ὁμως καί στόν Ὁρθρο καί σ' αὐτή τή θεία Λειτουργία ἢ ἐτελεῖτο καί αὐτοτελῶς». Πρόκειται περί μίας «νεωτερικῆς ἀκολουθίας ... ἢ ὁποία συνετέθη σέ περίοδο (λειτουργικῆς) παρακμῆς, κατηρτίσθη δέ ἀπό ἀνθολογία παλαιότερων στοιχείων, λίγο ἢ πολύ ἀσύνδετων μεταξύ τους, πού προέρχονται ἀπό τήν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου μοναχικοῦ Ἐσπερινοῦ, τῆς ἐκτενοῦς, τῆς Λιτῆς καί τῆς εὐλογήσεως τῶν ἄρτων»⁵. Οἱ δεήσεις τῆς Λιτῆς τροποποιήθηκαν κατά τό δοκοῦν (ἡ ἴδια ἡ Λιτή ἄνευ ἀποχωρῶντος λόγου μετατέθηκε στήν ἀκολουθία τοῦ Μεσονυχτικοῦ, ὅπου καί παραμένει, πιέζοντάς την ἀσφυκτικά, καί, συνωδᾶ αὐτῆς καί τήν μεγαλοπρεπή

ἀκολουθία τοῦ Ὁρθροῦ) καί ἔμεινε μετέωρο τό «Θεοτόκε Παρθένε...» νά γίνε-ται κατά τήν ψαλμωδία του ἡ θυμίαση τῶν ἄρτων, ψαλλόμενο μάλιστα ἀπό τόν ἱερέα καθώς διατάσσεται στό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (ΤΜΕ)⁶. Κατά τόν Γ. Ρήγα, «οὐδεμίαν συνάφειαν ἔχει ἡ εὐλόγησις τῶν ἄρτων μετά τῆς Λιτῆς καί τῶν μετά τήν Λιτήν εἰθισμένων δε-ήσεων»⁷.

Ἡ τοιαύτη ὅμως τροποποίηση συνετέλεσε «στήν ἀπώλεια καί ἀλλοίωση τοῦ ἀρχικοῦ της νοήματος, στήριξη διὰ τόν κόπον τῆς ἀγρυπνίας: Ἀποδεσμεύ-

θηκε ἀπό τόν μεγάλο Ἑσπερινό καί τή στήριξη τῶν πιστῶν "διὰ τόν κόπον τῆς ἀγρυπνίας" καί ἀπέκτησε τήν ἔννοια τοῦ ἀγιασμοῦ διὰ μεταλήψεως τοῦ εὐλογημένου ἄρτου, συνδεόμενη μέ τίς ἑορτές (συνήθως τίς οἰκογενειακές) καί τίς μνήμες τῶν πανηγυριζομένων Ἁγίων. Στή σύγχρονη ἑνοριακή πράξη τελεῖται ἡ στό μέσον τοῦ Ἑσπερινοῦ μετά ἀπό μίαν ὑποτυπώδη Λιτή ἢ στό τέλος μετά τά Ἀπολυτίκια, ἢ καί στό τέλος τοῦ Ὁρθροῦ (κακῶς) ἢ καί κάκιστα στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας, ἄν μή καί τελείως ἀνεξάρτητα»⁸.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Ἰ. Φουντούλης, «Ἄρτοκλασία», *ΘΗΕ*, τ. 3, σ. 287-288. Ἀλλαχοῦ δέ ἀναφέρει: «Ἡ τάξη της ἦταν καί εἶναι ἀπλουστάτη»: *Λειτουργική Α'*, Θεσσαλονίκη, 2000, σ. 150. 2. Ἰ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας*, τ. Ε', σ. 144-145. 3. Ἀρχιμ. Δοσίθεος, «Ἰποσημειώσεις...», στό *Τυπικόν τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός Ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου*, Αθήνα: ἔκδ. Ἱεράς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρων 2006, σ. 73. 4. *Τυπικόν τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου ἡμῶν πατρός Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου*, Βενετία 1771, σ. 5. Περί αὐτῶν γίνεται λόγος στό τέλος τῆς παρούσης μελέτης. 5. Ἰ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας*, τ. Ε', σ. 144-145. Τοῦ ἰδίου, *Λειτουργική Α'*, ὅ.π., σ. 150. Νεωτερισμός: αὐτός πού ἀνοίγει νέους δρόμους... 6. Βλ. *Τυπικόν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, σ. 10-11. 7. Γεώργιος Ρήγας, *Ζητήματα Τυπικοῦ*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 24. 8. Ἰ. Φουντούλης, *Λειτουργική Α'*, ὅ.π., σ. 150-151. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ ὅρος ὑποτυπώδης ἔχει τήν ἔννοια τῆς διαμορφώσεως μέ ἀτελεῖ τρόπο...

Ἀλεξανδρούπολη,
Ι.Ν. Ἁγ. Νικολάου, στιγμιότυπο ἀπό τή
δοξολογία γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλης,
15 Μαΐου 1920
(πηγή:
papathanakis.wordpress.com)

Εισαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οικονομία (Θ')

Άρχιμ. Γρηγορίου Δ. Παπαθωμᾶ
Καθηγητοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Θεολογικῆς Σχολῆς Ε.Κ.Π.Α.

Οὐ Βασιλέων ἐστὶ τὸ νομοθετεῖν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Βασιλέων ἐστὶ ἡ πολιτικὴ εὐπραξία.

(Άγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας,
Λόγος II, κεφ. XII, PG 94:1295-1296C-D).

Ἐσχατολογικὸς εἰκονισμὸς τῶν Ἱερῶν Κανόνων

Στὴν προ-παρουσιασθεῖσα προοπτικὴ, αὐτόν ἀκριβῶς τὸν **ἐσχατολογικὸ εἰκονισμό** φέρουν μέσα τους [καί] οἱ Ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Βασιλείας -καί ὄχι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολιτείας [Αὐτοκρατορικῆς, Ἐθνικῆς ἢ Κρατικῆς]-, πού τοὺς διαφοροποιοῦν ἄρδην ἀπὸ τὴν ὅποια νομικὴ ἢ φιλοσοφικὴ νόρμα τῆς Πολιτείας (ἢ τῆς ὅποιας ἐγκόσμιας Κοινωνίας) μέσα στὴν Ἱστορία. Ἐπομένως, εἶναι πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὴ μελέτη καί σπουδὴ τους νὰ γίνεῖ ὑποστατικὰ καί μεθοδολογικὰ ἀντιληπτό ὅτι οἱ Ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζουν κατὰ προτεραιότητα **ἐσχατολογικὲς πραγματικότητες** με ἀρχικὴ αἰτία χρονικὲς καί καιρικὲς ἀφορμὲς καί συγκυρίες (Κανονικὴ Ἀρχὴ τῆς ἱστορικῆς συναφειακότητος τῶν Ἱερῶν Κανόνων) σὲ δεδομένο χωρὸχρονο, ἀκριβῶς γιὰτί οἱ Κανόνες συνιστοῦν, ὅπως ἐμφατικὰ προαναφέρθηκε, **ἐσχατολογικὸ εἰκονισμό**. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ, οἱ Ἐκκλησιακοὶ Κανόνες ἔχουν κυρίως καί

πρωτίστως **ὄντολογικὸ περιεχόμενο** καί μία χαρακτηριστικὴ θεολογικὴ καί ὄντολογικὴ εὐρύτητα, ἢ ὅποια προδίδεται ἀκόμη καί σὲ ἐπίπεδο ὑποστατικὸ, ὅταν τοὺς συρρικνώνουμε τόσο νομικιστικὰ ὅσο καί ἠθικιστικὰ. Κατὰ συνέπεια, οἱ Κανόνες εἶναι ὄροι-ὀρισμοί, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὁδοδείκτη καί τῆς προτροπῆς, καί ὄχι ὄροι-ὄρια, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ νομικοῦ περιορισμοῦ ἢ τῆς στατικῆς ἠθικιστικῆς ἐπιβολῆς, ἀκριβῶς γιὰτί τὰ ὄρια ἀποκαλύπτουν μίαν ἀδυναμία συνειδήσεως σὲ προσωπικὸ, συλλογικὸ ἢ ἐν γένει κοινωνιακὸ ἐπίπεδο...

Ἱστορικὴ συναφειακότητα καί ὄντολογικὴ ἀλήθεια τῶν Ἱερῶν Κανόνων

Ὅρισμένοι Πατέρες (βλ. ἐνδεικτικὰ, Ἰω. Χρυσόστομο, Σχόλιον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, PG 57, 13-14D) ὑποστηρίζουν ὅτι πολυάριθμα πατερικὰ κείμενα -ἀκόμη καί βιβλικὰ- α) ὀφείλουν τὴν ὑπαρξὴ τους σὲ συγκυριακὰ ἢ συναφειακὰ προβλήματα ἢ ζητήματα πού ἐμφανίσθηκαν στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησιακῆς ζωῆς, ἢ β) συνεγράφησαν γιὰ νὰ ἀπαντήσουν στίς συνέπειες τῆς

έσφαλμένης ζήσης τῆς ἀποκεκαλυμμένης Ἀλήθειας (πβ. [α] τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοικησιολογία* ἢ [β] τίς αἱρέσεις, ἀντίστοιχα, διὰ μέσου τῶν αἰώνων). Ἡ Ἐκκλησία ἦταν, ἐπομένως, ἐξαναγκασμένη, διὰ τῶν κειμένων τῶν Ἀποστόλων ἢ τῶν Πατέρων, ἢ διὰ τῶν κειμένων τῶν Τοπικῶν καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, νὰ περιγράψει ἢ νὰ ἐκφράσει (μέ ὀρισμούς-**δογματικούς ὅρους** [πίστη] καὶ μέ ὄντολογικούς ὀδοδείκτες-**ιερούς κανόνες** [τάξη] πού θεσπίσθηκαν ἀπὸ τίς Συνόδους) τὴν ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια, τὴν ὁποία ζοῦσε καὶ ζεῖ ἀποκαλυπτικά καὶ ἐμπειρικά. Τὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως παρουσιάσθηκαν διακριτὰ παραπάνω, ἀπαρτίζονται κατὰ σειρά νοητῆς ἱεράρχησης ἀπὸ τέσσερα (4) κειμενικά corpus: 1) Τὸ Λατρευτικὸ corpus, 2) τὸ Βιβλικὸ corpus, 3) τὸ Πατερικο-δογματικὸ corpus καὶ 4) τὸ **Κανονικὸ corpus**, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς παρούσας μελέτης καὶ σπουδῆς. Τὰ κείμενα, ἐπομένως, αὐτὰ τῆς Ἐκκλησίας [συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν *ιερῶν Κανόνων*] δέν συνιστοῦν ἓνα corpus φιλοσοφικο-θεολογικῶν [καὶ νομικῶν] θεωριῶν, ἀλλὰ τὴν *προσπάθεια παρουσίασης καὶ ἀνάδυσσης τῶν ὄντολογικῶν ἐμπειριῶν* της, ὅταν ἐκτιμῶσε ἢ ἴδια σέ κάποια δεδομένη χρονικὴ ἱστορικὴ στιγμή, ὅτι ἦταν ἀναγκαῖο νὰ τὸ πράξει, ἢ ὅταν διάφορες συγκυριακές καὶ συναφειακές συνθήκες (ἱστορικὴ συναφειακότητα) τὸ ἐπέβαλλαν ἀναπόφευκτα.

Ἐπιπροσθέτως, οἱ Νόμοι τῆς κάθε Πολιτείας, πρέπει νὰ εἰπωθεῖ καὶ αὐτὸ ἐδῶ, ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἱστορικὴ συναφειακότητα, ἀλλὰ μέ τὴ διαφορά πῶς αὐτοὶ

ἐνατενίζουν *δυσλιστικά* τόν [“καλό”-νομοταγῆ καὶ τόν “κακό”-παραβατικὸ] ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τόν δικάσουν καὶ νὰ τόν κρίνουν στίς περιπτώσεις τῶν νομικῶν ἀποκλίσεων (νομικὴ παραβατικότητα), ἐνῶ οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἀτενίζουν *μονοδιάστατα* τόν “πτωτικὸ” ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος παραμένει πάντοτε ὁ ἴδιος, καὶ τόν ἐνατενίζουν μέ βάση τὴν (ἐσχατολογικὴ) ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι μέ βάση τὴν ἱστορικὴ συνάφεια, τὴν ὁποία φέρουν σαφῶς καὶ ἀναπόφευκτα ἀποτυπωμένη ἐπάνω τους καὶ ἢ ὁποία εἶναι προφανῶς πιὸ εὐληπτὴ ἀπὸ τὴ νομικὴ θέαση. (Αὐτὸ ἔχει ἄμεσες συνέπειες στὴν Ποιμαντικὴ διακονία τῶν λαῶν...). Γι’ αὐτὸ καὶ ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία ἢ διττότητα τῶν ἱερῶν Κανόνων νὰ διατηρήσει, ὑπαρξιακά καὶ διαχρονικά, τὴ διακριτὴ διαλεκτικὴ σχέση μεταξύ τοῦ ἐσχατολογικοῦ εἰκονισμοῦ καὶ τῆς ἱστορικῆς-συναφειακῆς νόρμας. Διότι -καὶ εἶναι σημαντικό νὰ ἐπισημανθεῖ καὶ αὐτὸ ἐδῶ-, τὴν ὄντολογικὴ ἀπόπειρα πρόσληψης τοῦ πτωτικοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὴν Ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ ἢ Ἱστορία/Πολιτεία/Κοινωνία τὴν ἐλαχιστοποιεῖ καὶ τὴν περιορίζει ἀνθρωπομορφικά-κουλτουραλιστικά σέ ἓνα ἐπιφαινόμενο Θρησκείας ἢ σέ μία μορφή παραδεκτῆς νομικῆς Ἱστορικῆς Θρησκείας ἢ ἀκόμη καὶ σέ μία νομικὰ κατασκευασμένη Ἐκκλησία, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ τί ἐπαγγέλλεται σωτηριολογικά ἢ Ἐκκλησία τῶν Ἐσχάτων γιὰ τόν ἄνθρωπο. Ἔτσι, ἢ Ἐκκλησία, ἀντὶ νὰ ἐκκλησιοποιεῖ τὴν Ἀνθρωπότητα, προσλαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ἱστορικότητα καὶ τὴν πολιτειακὴ συναφειακότητα μέ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκκοσμι-

κεύεται... Αυτό, κατ' αναλογία, σημαίνει ότι οι ιεροί Κανόνες μετατρέπονται αυτόματως σε νομικές νόρμες μίας Θρησκείας και γίνονται, από νομικής πλευράς, μετρήσιμο νομικό μέγεθος, μετατρέποντας την Έκκλησία σε νομικό σωματείο, έστω και εάν αυτό είναι ακόμη και «Δημοσίου Δικαίου»...

Επίσης, η εισαγόμενη από τη δυτική κανονική παράδοση αρχή -και τώρα ή τόσο ευρέως διαδεδομένη και καθιερωμένη αντίληψη και στους καθ' ημάς εκκλησιαστικούς χώρους-, ότι «οί Κανόνες για την Έκκλησία είναι ό,τι είναι οί Νόμοι για την Πολιτεία» (sic), προσέδωσε νομική νοοτροπία και χρέωσε μέ νομική μεθοδολογία (σ)τούς Κανόνες της Έκκλησίας, οί όποιοι όχι μόνον έμφορονται από άρχετυπική και έτερόκεντρη μέθοδο, όπως θά φανεί παρακάτω, και κομίζουν έξ όρισμού διαφορετική μεθοδολογία από την παράλληλη νομική, αλλά κινούνται, λόγω όντολογικού περιεχομένου, σε διαφορετική ή, άκριβέστερα, σε αντιθετική κάποιες φορές και σε έντελώς έτεροκεντρισμένη προοπτική. Οί Κανόνες δέν έχουν στόχο νομικό, ούτε άποσκοπούν στην ήθική βελτίωση των ανθρώπων ή στη βελτίωση των συνθηκών της κοινωνικής ζωής (άν και παραδόξως τό πράττουν). Εάν τούς περιορίσουμε σε αυτόν τον στόχο, διολισθαίνουμε σε **αιωνιστικό* νομικισμό-ήθικισμό**, ό όποιος συνιστά τό μεγαλύτερο πρόβλημα, πού ταλάνισε και συνεχίζει νά ταλανίζει την Έκκλησία ανά τούς αιώνες. Οί Κανόνες είναι σηματοδότες ζωής και όδοδείκτες, δρομοδείκτες πορείας και όχι ένα νομι-

κό πλαίσιο ήθικης συμπεριφοράς (sic). Δέν θεσπίστηκαν και δέν υπάρχουν, για νά ...έφαρμόζονται (sic) ή για νά ...έκπληρώνουν άνθρωποκεντρικά ήθικες έπιταγές (sic) αντίστοιχα, αλλά για νά εικονίζουν και νά δείχνουν... Υπάρχουν όχι ως νομικά ή ήθικά, αλλά ως όντολογικά κείμενα, και λειτουργούν όχι ως [Άστικός] Κώδικας (sic) ή Κώδικας Ηθικής (sic), αλλά ως Πηδάλιο, ως όδοδείκτες, ως όντολογική πυξίδα πορείας και έσχατολογικού προσανατολισμού.

Οί ιεροί Κανόνες, οί όποιοι έκφράζουν την άποκρυσταλλωμένη/ένσταλαγμένη έμπειρία της Έκκλησίας, δέν συγκροτούν ένα συμπαγές και συστηματικό σώμα κειμένου, έν είδει «Κώδικα Κανονικού Δικαίου» ή «Νομικού Συντάγματος», αλλά αντίθετα συναντώνται ως ένα παραδεδομένο (πβ. την έννοια της [έκκλησιακής] παράδοσης) Σώμα, μία Συλλογή ιερών Κανόνων πού προέκυψαν άνύποπτα μέσα στην Ιστορία μέ έσχατολογικές άποτυπώσεις και άφομοιώθηκαν από την ανά την Οίκουμένη Έκκλησία. Δέν επιχειρούν καθόλου νά παρουσιάσουν μία λογική, συγκροτημένη και συστηματική επιχειρηματολογία των όποιων άρχών διέπουν την σύνταξή τους. Οί Κανόνες αυτοί μαρτυρούν κυρίως και πρωτίστως την έσχατολογική συνείδηση της Έκκλησίας, συνείδηση την όποία ή τελευταία έχει μέ ζήλο διαφυλάξει, άποδεικνύοντας ότι έχει ολοκληρωτικά προσλάβει την κληρονομία αυτής της ζωσας έσχατολογικής έμπειρίας, την όποία ή Πατερική παράδοση μάς μετέδωσε ήδη από τίς ιστορικές άπαρχές του Χριστιανισμού.

Τά παιδιά τῶν Ἱερέων (γ) Ἀρνητικές συμπεριφορές καί παρεκτροπές

Ἀρχιμ. Ἰωάννου Γ. Γαζέτα

Ἐφημ. Ἰ.Ν. Ἀγ. Δώδεκα Ἀποστόλων Βριλησίων-Ψυχοθεραπευτοῦ

Οἱ διαρκεῖς ἀπαιτήσεις τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος τῆς ἱεροσύνης (συνεχῆς ἀπουσία τοῦ ἱερέα ἀπό τό σπίτι, κ.ἄ.), πολλές φορές γίνονται ἀφορμή νά προκληθοῦν οἱ ἀντοχές τῶν παιδιῶν, κάτι τό ὁποῖο φυσικά, ἂν δέν καταφέρουμε νά τό διαχειριστοῦμε στήν ὥρα του, μέ σοφό, διακριτικό καί πνευματικό τρόπο, θά εἶναι σάν νά συναρμολογοῦμε ἕναν μηχανισμό μίας ὠρολογιακῆς βόμβας, ἡ ὁποία, ἄργά ἢ γρήγορα, θά λειτουργήσῃ καί θά ἐκραγεῖ μέσῳ τῶν χαρακτήρων τους.

Ἡ σύσταση τοῦ Ἀπ. Παύλου «οἱ πατέρες νά μήν ἐρεθίζετε (Κολ. 3,21) καί παροργίζετε (Ἐφ. 6,4) τά παιδιά σας, γιά νά μήν ἀποθαρρύνονται», θά πρέπει νά ἐξεταστῇ μέ προσεκτικότερο τρόπο ἀπό τόν ἱερέα γονιό, γιά νά προλάβῃ τυχόν ἀποθάρρυνση τοῦ παιδιοῦ του σέ σχέση μέ τόν Θεό, τήν ἱεροσύνη, τήν κατ' οἶκον ἐκκλησία κ.ἄ. Τό παιδί, ὅταν βλέπει ὅτι ὁ ἱερέας πατέρας του δέν εἶναι διαθέσιμος, δέν ἔχει ἐπαρκῆ φυσική καί ψυχολογική παρουσία στή ζωή του, δέν ἀφιερώνει ἰκανό ποιοτικό χρόνο μαζί του (παίζοντας, περπατώντας, παρατηρώντας), τότε αὐτή ἡ παραμέληση, κάποια στιγμή, μπορεῖ νά ἐπιφέρει κάθε εἴδους ἐπανάσταση (θρησκευτική, οικογενειακή, πολιτική). Ἡ ἀλληλεπίδραση τοῦ πατέρα πρός τόν

γιό ἢ τήν κόρη καί ἡ ἐδραίωση στοργικῆς σχέσης καί ἐμπιστοσύνης μεταξύ τους, ἀποτελοῦν καθοριστικῆς σημασίας συμπεριφορές γιά τήν ὑγιή ψυχοσυναίσθηματική ἀνάπτυξη καί ἀγωγή τους. Ἐπίσης, ἡ ἀπουσία τοῦ πατέρα κάνει τό ἀγόρι νά ἔχει ἐπιθετική συμπεριφορά καί νά δυσκολεύεται νά βρεῖ τήν ἀνδρική του ταυτότητα καί τό κορίτσι νά βλέπει καχύποπτα τό ἄλλο φύλο.¹

Σχετικά τώρα, μέ τούς περιορισμούς, πού ἐνδεχομένως, ὁ πρεσβύτερος καί ἡ πρεσβυτέρα ἐπιτρέπουν νά συνοδεύουν τήν ἱερατική τους οικογένεια, θά ἀναφερθοῦμε πολύ γενικά καί ὄχι συγκεκριμένα, καθόσον, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι αὐτόνοητοι, ὑπάρχει καί ὁ περιορισμός τοῦ κειμένου πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά ἐπεκταθοῦμε ιδιαίτερα.

Ἐπιδημιολογικά ἐπιβάλλεται στόν ἄνθρωπο (συμπεριφορά, ἀποψη κ.ἄ.), τοῦ δημιουργεῖ τήν αἴσθηση περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας του, μέ ἀποτέλεσμα νά προσπαθεῖ νά τήν ἀνακτήσῃ, υἱοθετώντας τήν ἀπαγορευμένη συμπεριφορά.² Ὅταν ἕνα παιδί, ἀπό τήν ἀρχή τῆς ζωῆς του, ἔχει διαπαιδαγωγηθεῖ χριστιανικά, μέ τόν πλεόν ἄρτιο τρόπο, τοῦ ἔχουμε ἐμπνεύσει (μέ τό παράδειγμά μας, μέ τήν ἀγιότητά μας)³ τήν πίστη καί τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ,

«δέν θά ξεστρατίσει από αυτά, ούτε όταν θά είναι γέρος πιά» (Παροιμ. 22,6) και συνεπώς δέν τοῦ χρειάζεται κάποιος ἀναγκασμός. Αὐτό πού χρειάζεται στήν οὐσία τό παιδί, εἶναι ἡ συμφωνία λόγου καί πράξης. Ἐφόσον βιώνει ὅτι ἐκεῖνο πού προσπαθοῦμε νά τοῦ προσφέρουμε, νά τοῦ ἐμφυσήσουμε, δέν τό υἰοθετοῦμε πρῶτα οἱ ἴδιοι στή μεταξύ μας συζυγική σχέση μέ τήν πρεσβυτέρα, διακρίνει δηλαδή κάποια ἀσυμφωνία, π.χ. ἀπό τή μία προσερχόμαστε στό μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως, μέ σκοπό νά συμφιλιωθοῦμε μέ τόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους καί ἀπό τήν ἄλλη μᾶς βλέπει ὡς γονεῖς νά διαπληκτιζόμαστε ἔντονα, μέ ἄλλα λόγια, νά παραμένουμε πεινασμένοι καί ρακένδυτοι ψυχικά, σέ ἀνύποπτο χρόνο θά προκαλέσει ἀντίδραση, κάποτε καί ἐξέγερση, μέ σκοπό νά μᾶς ἀφυπνίσει καί ἔτσι, ἀργά ἢ γρήγορα, θά πάρει τόν δρόμο πού οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς, στήν πραγματικότητα, τοῦ χάραξαν ἀνεπίγνωστα.

Ὅλοκληρώνοντας, λοιπόν, θά συμπλήρωνα ὅτι, κατά τήν ταπεινή μου ἀποψη, ἐνσυνείδητοι καί ὀλοκληρωμένοι ἔγγαμοι ἱερεῖς γινόμαστε, ὅταν δείχνουμε στήν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ μας ἀπέραντο σεβασμό καί ἀγάπη, γιατί ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, εἶναι καί ὁ προσωπικός μας καθρέπτης, πού ἀντικατοπτρίζει τήν ἀθέατη ψυχική μας πραγ-

ματικότητα ὡς ἀτόμων ἀλλά καί ὡς ζεύγους μέ τήν πρεσβυτέρα.

Ἡ πλοκή τῆς «ἀπενοχοποιητικῆς» ὑπόθεσης, πού ὀρισμένοι κληρικοί πολύ ἐπιτυχημένα ἔχουν σεναριογραφήσει (καθαρά γιά χειριστικούς καί ἐνοχικούς λόγους) καί θέλουν, μέ ἐμμονικό τρόπο, τόν ἑαυτό τους πρῶτα ἱερέα καί ἔπειτα σύζυγο, θυσιαστικό πρὸς τό ποιμνιο ἀλλά συνάμα νά θυσιάζει τήν ἴδια του τήν οἰκογένεια (κατ' οἶκον ἐκκλησία), εἶναι προφανές ὅτι ἀποτελεῖ παρακινδυνευμένη ἀναφορά πού ἐνέχει παθογένειες, τόν φόβο τῆς παρεκτροπῆς τῶν παιδιῶν καί τῆς ταφόπλακας στή σχέση τοῦ ἱερατικοῦ ζευγαριοῦ (χωρισμός)⁴. Τέτοιου εἴδους ἀναφορές δέν νομίζω νά βρίσκουν σύμφωνο κανέναν ἐχέφρονα καί ὀρθοτομοῦντα τόν λόγο τῆς ἀληθείας καί τῆς τιμιότητος Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας μας. Αὐτή ἡ ἀντίληψη ἐξυπηρετεῖ λυτρωτικά ὅσους θέλουν νά παραμένουν μακριά ἀπό τόν θόρυβο καί τίς ὑποχρεώσεις μίας εὐλογημένης ἱερατικῆς οἰκογένειας (πού ἴσως τελικῶς ἀνώριμα καί ἀπερίσκεπτα ἀποφάσισαν νά δημιουργήσουν), καταχωνιάζοντας τίς ἀνασφάλειες καί τούς φόβους τους -μέ τό περικάλυμμα τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης, πού εἶναι στήν οὐσία νοθευμένη ἀπό ἐκείνους καί ἀπατηλή- στόν ψυχισμό ἑνός ἀνυποψίαστου ποιμνίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. R. Parke, *Ὁ Πατέρας. Ἡ συμβολή του στήν διαμόρφωση τοῦ παιδιοῦ*, Ἀθήνα: Κουτσοῦμπος 1987. 2. J.W. Brehm & H.A. Cole, "Effect of a favor which reduces freedom", *Journal of Personality and Social Psychology*, 3 (1966) 420-426. <https://pdfs.semanticscholar.org/ebd9/d0c794e2fbed303f3ed33f94146ea3922c8e.pdf>. 3. «Στήν ἀγάπη συνεχῶς νά καταφεύγεις, ὥστε νά μετριάζεται ἡ φορτικότητα ὅσων ἔχουν εἰπωθεῖ» (Ἰω. Χρυσόστομος, *Ὁμιλία εἰς τήν Α' πρὸς Κορινθίους*, Ὁμιλία ΜΔ, PG 61, 380). 4. Ὁ ἱερέας ὀφείλει νά ἔχει αὐτοσυνειδησία ὅτι φέρει ἐξίσου εὐθύνη «διαποίμανσης» τόσο τοῦ οἴκου του, ὅσο καί τῆς ἐνορίας του καί ὅτι ὅποιαδήποτε μονομερῆς ὑπερεκτίμηση ἑνός ἐκ τῶν δύο, τόν καθιστᾷ ὑπεύθυνο ἐνώπιον τῆς ἱερατικῆς του ἀποστολῆς.

Ἀπό τόν τάφο τοῦ Δαβίδ στό Ὑπερῶο τῆς Σιών (Ἦ ἀπό τό Ὑπερῶο στόν αὐτοκρατορικό οἶκο τοῦ Παλατίνου)

Σταύρου Γουλούλη
Δρος Βυζαντινῆς Τέχνης

Ἡ διήγηση τῶν Πράξεων γιά τήν Πεντηκοστή, τήν ἐγκαίνιο ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας, περιγράφει τό ἀνεπανάληπτο γεγονός ὅπου συγκεντρώθηκαν στό Ὑπερῶο σέ δύο φάσεις: α) Ἀμέσως μετά τήν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ (1.12-14), ὁ στενός οἰκογενειακός περίγυρος τοῦ Ἰησοῦ, Μαθητές, μητέρα τοῦ Χριστοῦ, καί Ἀδελφοί «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ». Κατόπιν ἐνώπιον 120 ἀτόμων ὁ Πέτρος, ἐξέλεξε τόν 12^ο μαθητή Ματθία. β) Δέκα ἡμέρες ἀργότερα, στόν ἴδιο χῶρο, βίωσαν ἐνωμένοι τήν ἐμπειρία τῆς Πεντηκοστῆς. Αἰφνιδίως ἐνωσαν κάτι ἀπότομο, ἀκούστηκε ἔντονος βαθύς ἦχος: «ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς (ἄνεμος) βιαίας καί ἐπλήρωσεν ὅλον τόν οἶκον». Τά μάτια τους θάμπωσαν φωτιές σάν προβολεῖς, ἐμφανίστηκαν «γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός». Ἐπλήσθησαν τότε Πνεύματος ἁγίου οἱ πάντες καί «ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλῶσσαις...». Σάν νά τέθηκε μέ τή μεταξύ τους ἐνόητα, ὁ κώδικας ἐπικοινωνίας μέ ὅλον τόν κόσμο! Προσκαλοῦσαν στά ἐγκαίνια τῆς Ἐκκλησίας σέ γλῶσσες γνωστές κάτω ὑπό τόν μεσογειακό ἥλιο ἀπό Ρώμη ἕως Παρθία (2.5-11), τό ρωμαϊκό κράτος. Τό Ὑπερῶο θύμιζε ρωμαϊκή Βουλή...!

Ἔτσι λιτά, παραλείποντας ἐνδεχομένως καί ἄλλες ἐκδηλώσεις, διατυπώνει τό μοναδικό γεγονός ὁ Ἑλληνορωμαῖος Λουκάς, ἐκθέτοντας (Λκ. 1.1) στόν «κράτιστο» Θεόφιλο, ἐλληνόφωνο ἀπελεύθερο, ἐκπρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορα, οὐσιαστικά τήν πορεία τοῦ εὐαγγελίου ἀπό τήν ἀρχή στήν Ἱερουσαλήμ μέχρι τή Ρώμη, ὅπου σέ λίγο θά δικαζόταν ὁ Παῦλος ἀπό τόν αὐτοκράτορα. Ὅλα ὑπῆρξαν φανερά ἀπό τήν πρώτη ἡμέρα. Διατυπώνει ἐλάχιστα στοιχεῖα, ἀρκετά ὅμως γιά νά ἀναπαραστήσουν τό σκηνικό τῆς δεύτερης φάσεως, πού ἀνακαλεῖ, τηρουμένων ἀναλογιῶν, τά ἐγκαίνια ἐνός χώρου, τοῦ οἴκου-ναοῦ-συμβουλίου τῆς Σιών: 1) ἔντονο ἦχο σάν μουσική ἀνέμου, 2) φῶς σάν ἀπό καιόμενες λαμπάδες, καί 3) ἄνοιγμα στό κοινό, σάν εἴσοδο ἐνός πλήθους πού ἐκπροσωποῦσε τοὺς λαοὺς στόν δημόσιο χῶρο! Ἐξωτερικά βλέποντας τήν Πεντηκοστή, ἀναλογεῖ πρὸς ὀπτικοακουστικό φαινόμενο. Ἐσωτερικά μόνον οἱ παρόντες θά κατενόησαν τή μοναδικότητά της. Αὐτό ἀκριβῶς δείχνει ὁ συγγραφέας χρησιμοποιώντας τοὺς ὄρους ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καί γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός: κάπως σάν ἄνεμο, κάτι σάν γλῶσσες φωτιάς. Θά θύμιζε ἀνάλογες σύγχρονες ἐκδηλώσεις ἐγκαίνιων ρωμαϊκῶν δημοσίων κτηρίων, ὅπως θέατρα,

βιβλιοθήκες, ναούς, ανάκτορα. Πλήθος πηγών σχολιάζουν σχετικά. Ἡ διπλή ἀνάδειξη (σύναξη) τοῦ Ὑπερώου (βλ. 1=χώρος προσευχῆς, ἀποφάσεων, 2=ἄνοιγμα θυρῶν στοὺς πολίτες), ἀναλογεῖ μέ τή διπλή πράξη τῶν ρωμαϊκῶν ἐγκαινίων, τήν καθιέρωση (consecratio) ἑνός χώρου, καί τήν παράδοση στό κοινό (dedicatio) σέ ἐπόμενη φάση. Ὅλοι γνωρίζοντας τά ρωμαϊκά ἐγκαινία θά μάθαιναν ἀπό τόν ἐγκαινιαστικό ἱερό λόγο τοῦ Πέτρου, τή διαφορετικότητα, δηλαδή μοναδικότητα τῆς Πεντηκοστῆς, γιά τήν ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως προσήμεινε ὁ προφήτης (Ἰωήλ, 2.17-21, 3.1-5).

Τήν εἰκόνα τῆς εὐωχίας ἐγκαινίων ὑποδηλώνουν οἱ ἀντιδράσεις περιοίκων ὅτι εἶναι «γλεύκους μεμεστωμένοι» (Πρ. 2.13). Ὅμως δόξαζαν ὅλοι οἱ Παρόντες «ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» (Πρ. 2.11). Ὅλοι «σύμφωνοι» σέ διάφορες γλώσσες, ἐνθουσιασμένοι, θά ἔψαλλαν ἱερά ἄσματα, ψαλμούς, σάν σέ γιορτή ἐγκαινίων. Πῶς ἐρμηνεύονται τά ψαλμικά χωρία πού παραθέτει στή συνέχεια, ὅλα τοῦ βασιλέα Δαβίδ; 1/2. Ὁ Χριστός ἀναστήθηκε ἐλευθερωμένος ἀπό τίς ὀδύνες τοῦ Ἄδη, τοῦ θανάτου (2.25-28, 31=Ψαλμ. 15.8-11, 16.10), 3. Ὁ Θεός εἶχε ὀρκισθεῖ ὅτι ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ὀσφύος τοῦ Δαβίδ ὁ ἐπίγονός Του, θά καθίσει στόν θρόνο Του (2.30-31=Ψαλμ. 132.11), 4. Συγκεκριμένα εἰς τά δεξιά τοῦ Πατρὸς (2.34-34=Ψαλμ. 2.9). Τά χωρία ἀναφέρονται σέ πρωτεύον ἐγκαινιαστικό γεγονός, δημόσιο καί τελετουργικό, μία ἀναγόρευση νέας βασιλείας, παρά τήν ἐσωστρέφεια, ὅπως τονίζει ὁ Πέτρος, τήν προδοσία, κίνδυνο γιά τόν βασιλέα (1.16-20=Ψαλμ. 69.26).

Ἡ βασιλεία ἀνήκει σέ κάποιον προερχόμενον ἐκ γενεᾶς Δαβίδ (Λκ. 1.27), ἀνήκει στόν παλαιό θρόνο τοῦ Δαβίδ, τόν ὁποῖο ἐπικαλεῖται συνεχῶς ὁ Πέτρος, ἐξαιρώντας τό ἰσχυρότερο τεκμήριο, τόν τάφο του (2.29) πού διατηρεῖτο ἐκεῖ κοντά, μαρτυρία δυναστικῆς συνέχειας στήν Ἱερουσαλήμ. Ὡς βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων (Μεσσίας) σταυρώθηκε, βασιλικό τίτλο ἔφερε ἡ πινακίδα τοῦ σταυροῦ σύμφωνα μέ τήν ἀμετάκλητη ἐτυμολογία τοῦ διοικητῆ Πιλάτου. Ὡς βασιλιάς τιμᾶται τώρα, ἀλλά ἀπών, ὅποτε δέν ἀπειλεῖ τόν αὐτοκράτορα. Ἄν καί ὑπέστη ἀτιμωτική Σταύρωση, ὁ Χριστός βρισκόταν στόν οὐρανό, ὅπου τόν ἀνύψωσε ὁ Πατήρ (2.24). [Ἀπό ἐδῶ προέρχεται ἡ εἰκονογραφική παράσταση τῆς Ἐτοιμσίας τοῦ (κενοῦ) Θρόνου στή σύνθεση τῆς Πεντηκοστῆς]. Ἐπομένως τί θά ἐμπόδιζε νά ἔψαλλαν ἄσματα, ψαλμούς, ἀκόμη καί τοὺς ἴδιους πού παραθέτει ὁ Πέτρος στήν ἐναρκτήριο ὁμιλία του. Τό πρῶτο κεντρικό βίωμα θά ἦταν ἡ ἐγκαθίδρυση, ἐγκαινία τῆς βασιλείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ οἶκος τῆς Σιών ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἐγκαινιζόμενος ναός τῆς νέας Βασιλείας πού γιά πρώτη φορά ἐγκαθιδρύεται δημόσια, ὄχι ὅπως στή Βηθλεέμ πού ἔγινε ἀθόρυβα. Ἐκεῖ εἶναι ποιμένες, ἄγγελοι κατά Λουκᾶ πού ἀποκαλύπτουν τόν Βασιλέα. Τώρα τήν ἀνακήρυξη τῆς νέας Βασιλείας παρακολουθοῦν ἀντιπρόσωποι ἀπό ὅλα τά ἔθνη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἀλλά τώρα χρησίμευε ὡς τεκμήριο πνευματικῆς βασιλείας πού θά ἀνανέωνε μέ πνευματικό φῶς τήν αὐτοκρατορία. Ὁ ἀπών στό Ὑπερῶο-κυβερνεῖο τῆς Σιών Χριστός ἀντιπαραβάλλεται μέ τόν Ἐνοικο τοῦ Παλατινοῦ τῆς Ρώμης.

Ὁ Χριστιανισμός στὰ Βρετανικά νησιά IV. Ἴρλανδία (β)

Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θεολογίας - Ἱ. Προϊστ. Ἱ.Ν. Ἁγίων Ἀναργύρων Ψυρρή

Ἐνδιαφέρον ἔχει νά ἐπισημάνουμε τήν πλέον πρῶτη ἀναφορά, ἀρχές 4^{ου} αἰ., περί Σκώτων, στόν ἐκκλησιαστικό συγγραφέα ἁγ. Ἐπιφάνιο ἐπίσκοπο Κωνσταντίας (Σαλαμίνος) Κύπρου (315-403). Στό ἔργο του Ἄγκυρωτός (373/374) μεταξύ τῶν ἄλλων, προκειμένου νά ἀναιρέσει τήν ἐξηγητική τοῦ Ὁριγένους στή *Γένεσι τῆς Π. Διαθήκης*, ἀναφέρεται στόν Διαμερισμό τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν βάσει τῶν τριῶν γιῶν τοῦ Νῶε, «Ἰάφεθ δὲ τῷ τρίτῳ παῖδες καὶ παῖδων παῖδες δεκαπέντε ἕως τοῦ αὐτοῦ διαμερισμοῦ τῶν γλωσσῶν· Μῆδοι Ἀλβανοὶ Γαργιανοὶ Ἀρμένιοι Ἀρραῖοι Ἀμαζόνες Κῶλοι Κορζηνοὶ Βενεαγηνοὶ Καππάδοκες Γαλάται Παφλαγόνες Μαριανδηνοὶ Τιβαρηνοὶ Χάλυβες Μοσσύνοικοι Κόλκοι Μελαγχρηνοὶ Σαυρομάται Γερμανοὶ Μαιῶται Σκύθαι Ταῦροι Θραῖκες Βαστέρνοι Ἰλλυριοὶ Μακεδόνες Ἑλληγες Λίβυες †Φρύγες Παννόνιοι Ἰστροὶ Οὐέννοι Δαυνεῖς Ἰάπυγες Καλαβροὶ Ἰππικοὶ Λατῖνοι οἱ καὶ Ῥωμαῖοι Τυρρηνοὶ Γάλλοι <οἱ> καὶ Κελτοὶ Λιγυστινοὶ [Καμπανοὶ] Κελτίβηρες Ἰβηρες Γάλλοι Ἀκουιτανοὶ Ἰλλυριανοὶ Βάσαντες Κάννιοι Καρτανοὶ Λυσιτανοὶ Οὐακκαῖοι Βρεττανικοὶ Σκότ(τ)οὶ Σπάνιοι». Παρομοίως πράττει καὶ στό ἄλλο διάσημο ἔργο του, *Πανάριον* (=φο-

ρητό φαρμακεῖο) (377/378). Ὁ ἁγ. Επιφάνιος ἀξιοποιεῖ τίς πληροφορίες ἀπό τό *Χρονικόν* τοῦ Ἴππολύτου Ρώμης (170-236 μ.Χ.).

Χρονικά, ἡ ἐπόμενη μαρτυρία προέρχεται ἀπό τόν Ἀμμιανό Μαρκελίνο στό ἔργο του *Res gestae*, τό ὅποιο δημοσιεύθηκε πρὶν τό τέλος τοῦ 390, ὅπου ἀναφέρονται οἱ πρῶτες ἐπιθέσεις τῶν Σκώτων ἐναντίον τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων στή Βρετανία τόν χειμῶνα τοῦ 359/360 καί τά γεγονότα, ἄν καί προκάλεσαν τήν ἄμεση ἀντίδραση τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ πού ἀπέστειλε τόν *magister equitum* Lupicinus, θεωροῦνται σάν ἡ ἀπαρχή τῶν προβλημάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας στή Δύση.

Σέ κάποια ἐποχή βρέθηκαν νά ὑπηρετοῦν στή Μακεδονία Σκῶτοι ὡς βοηθητικοὶ στίς τάξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ.

Ὁ Κέλτικος Χριστιανισμός, σέ γενικές γραμμές, εἶχε τή δική του αὐτόνομη πορεία ἀνεξάρτητος ἀπό τή Ρώμη καί ἀνεξέλεγκτος ἀπό τήν ἐξουσία τῶν διαφόρων ἡγεμόνων-βασιλέων τῶν ποικίλων κρατιδίων πού προέκυψαν μετὰ τήν ἐξάπλωση τῶν γερμανικῶν φύλων στή Δ. Εὐρώπη. Ἐπιπροσθέτως, ἐπειδὴ οἱ Κέλτικες Ἐκκλησίες εὐρίσκονταν κυρίως ἐκτός τῆς παπικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἐλέγχου εἶχαν

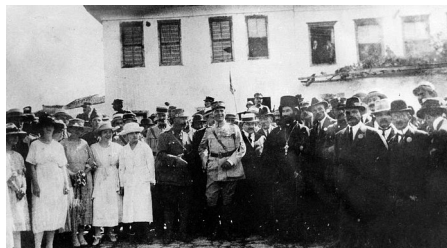
υιοθετήσει έναν πολύ άπλο και πρακτικό τρόπο οργάνωσης, ευέλκτο, συνάμα και πνευματικό, με τονισμό περισσότερο της προσωπικής αγιότητας παρά της θεσμοποιημένης εξουσίας, όπως αυτής του επισκόπου των Φραγκικών κρατών, συχνά μελών της βασιλικής αυλής.

Ο Κέλτης, είτε μοναχός, είτε επίσκοπος παραμένει ένας μοναχός-ιεραπόστολος

πού αρνείται τις άνεσεις του αξιώματός του και συνεχίζει να ζει μαζί με τον λαό και να κηρύττει όδοιπορώντας χαρακτηριστικά, τά όποια άν και τον καθιστούσαν αγαπητό στους άπλους ανθρώπους των Δυτικών πρώιμων μέσων χρόνων, συνάμα δέ τον έφεραν σε αντίθεση με την πολιτική ιδεολογία της εποχής και ύποπτο στά μάτια της Ρώμης.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1989. Άγιος Έπιφάνιος, έπ. Κωνσταντίας, Άγκυρωτός, PG 43, 17-236. K. Holl (έκδ.), *'Ancoratus' and 'Panarion' (or 'Haereses')*, (GCS 10), Leipzig 1915-1933' έπανέκδ.-άναθεώρ. K. Holl, - J. Dummer, *Epiphanius*, (GCS 10, 13), Berlin: Akademie Verlag 1980. P. Rance, "Epiphanius of Salamis and the Scotti. New Evidence for Late Roman-Irish Relations", *Britannia* 43 (2012) 227-242. Όριγένης, *Είς Γένεσιν*, PG 12, 145-253. W. A. Baehrens, *Origenes Werke VI. Homilien zum Hexateuch in Rufins Uebersetzung. Erster Teil: die Homilien zu Genesis, Exodus und Leviticus*, (GCS 30), Leipzig 1920. A. L. Jacobsen, "Genesis 1-3 as Source for the Anthropology of Origen", *Vigiliae Christianae* 62 (2008) 213-232. J. Piilonen, *Hippolytus Romanus, Epiphanius Cypriensis, and Anastasius Sinaita: A study of the Διαμερισμός της Γής*, Helsinki 1974. 5. Άγιος Έπιφάνιος, έπ. Κωνσταντίας, Πανάριον, PG 41 και 42. A. Bauer, R. Helm (έκδ.), *Hippolytus Werke IV, Die Chronik*, (GCS 38), Leipzig 1929, Berlin: Akademie Verlag 1955, W. Seyfarth (έκδ.), *Ammianus Marcellinus, Res gestae*, Leipzig 1978, έπανέκδ. 1999. D. Feissel, *Recueil des Inscriptions Chrétiennes de Macédoine du IIIe au VIe siècle*, Paris 1983. P. Rance, "Attacotti, Déisi and Magnus Maximus: the Case for Irish Federates in Late Roman Britain", *Britannia* 32 (2001) 243-270. P. Rance, "Sculca, *sculcator, exculcator and proculcator: The Scouts of the Late Roman Army and a Disputed Etymology", *Latomus* 73 (2014) 474-501. J. Kelly, "The Irish Monks and the See of Peter", *Monastic Studies* 14 (1983) 207-223.

Στιγμιότυπα από την τελετή παράδοσης της Κομοτηνής από τή Διασυμμαχική Διοίκηση,
(πηγή: Έλ. Κ. Βόγλη, 'Η 14η Μαΐου της Κομοτηνής έναν αιώνα μετά...',
Κομοτηνή: Τ.Μ. Μαρωνείας και Κομοτηνής 2020)

Γλῶσσα, ὀρθογραφία, δυσλεξία

Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Τροχαλάκη
Θεολόγου - Γενικοῦ Ἰατροῦ, Ἱ.Μ. Λαγκαδά

Κάθε γλῶσσα ἔχει τὴν ὀρθογραφία της. Ὅταν οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος συνέταξαν τὸ ἀλφάβητο μέ βάση τὸ ὁποῖο διαμορφώθηκε τὸ σημερινὸ ἀλφάβητο τῆς Ρωσικῆς γλῶσσας, ἐπέλεξαν, πέραν τῶν γραμμάτων τῆς ἐλληνικῆς, καὶ ἐπιπλέον γράμματα, κατάλληλα νά ἀποτυπώνουν σέ γραπτὸ κείμενο τὴν ταυτότητα τῆς ρωσικῆς γλῶσσας, ὄχι μόνον ἀπὸ πλευρᾶς φωνητικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς ἐτυμολογικῆς.

Κάθε γλῶσσα ἔχει τὴν ὀρθογραφία της καὶ τὴν διατηρεῖ, ἀκριβῶς γιὰ νά μπορεῖ μέσα ἀπὸ αὐτὴν νά ἀποτυπώνει τὴν ταυτότητά της, γιὰ νά διασώζει τὴν ἰδιοπροσωπία της. Ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα ἀπέκτησε τὸν πλοῦτο πού διαθέτει ἀφομοιώνοντας λέξεις ἄλλων γλωσσῶν καὶ δίδοντας σ' αὐτὲς τὸ δικὸ της καλούπι. Π.χ. πῆρε τὴν λέξη *αὐστηρός*, καὶ ἀφοῦ ἀφήρεσε τὴν κατάληξη -ος τὴν πολιτογράφησε ὡς ἀγγλικὴ μέ τὴν γραφὴν *austere*. Κράτησε τὰ γράμματα πού δείχνουν τὴν ἐτυμολογία της καὶ τὰ προέφερε μέ τὸν δικὸ της τρόπο. Ἀνέφερα τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα γιὰ νά διατυπώσω τὴν θέση ὅτι κάθε γλῶσσα διατηρεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὸ σύστημα γραφῆς τὸ ὁποῖο διασώζει τὴν ἐτυμολογικὴ ταυτότητα τῶν λέξεων πού τὴν ἀποτελοῦν.

Ἡ λέξη *George* προφέρεται, θά ἔλεγε κανεὶς μέ συναίρεση τοῦ ε(ε) καὶ τοῦ ο(ο) σέ ω, ἐνῶ τὸ τελικὸ ε, δέν προφέρεται. Ἄν

ἀπεφασίζετο, χάριν τῆς οἰκονομίας γραμμάτων, νά γραφεῖ *Gorge* ἢ *Gorg*, θά ἦταν πολὺ δύσκολο νά ὑποθέσει κανεὶς τὴν ἐτυμολογία της.

Γράμμα τῆς ἐλληνικῆς ἀλφαβήτου ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ταυτοποίηση μιᾶς λέξεως ἐλληνικῆς, ἦτο καὶ ἡ δασεῖα. Ἦδη τὸν 7^ο αἰ. π.Χ. ἦτο καθολικὴ ἡ ἀναγραφή της στίς ἐπιγραφές ὡς γράμματος. Σέ ἐλληνικὴ ἐπιγραφή τῶν ἀρχῶν τοῦ 5^{ου} αἰ. π.Χ., τὸ ὄνομα Ἑλένη, γράφεται *HELENE*, ὅπου τὸ Η εἶναι ἡ ἀποτύπωση τῆς δασείας ὡς γράμματος. Πῶς θά διακρίνει κανεὶς τίς λέξεις ὄρος καὶ ὄρος, χωρὶς τὴν δασεῖα; Ἄν ἡ δασεῖα ἦτο γράμμα τῆς πρωτοελληνικῆς ἀλφαβήτου, ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ταυτοποίηση μιᾶς λέξεως σέ σχέση μέ μιὰ ἄλλη, ἀλλὰ καὶ γιὰ προσδιορισμὸ τῆς ἐτυμολογικῆς ταυτότητας τῆς ἴδιας τῆς λέξεως, ἡ μὴ ἀναγραφή τῆς δασείας εἶναι ἀκόλουθο νά προκαλεῖ ἐλαττωματικὴ ἀντίληψη τῆς σχέσεως σημαίνοντος καὶ σημασινομένου, πού εἶναι καὶ τὸ κλειδί στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς δυσλεξίας.

Παίρνοντας παράδειγμα ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα: Πῶς θά διακρίνει κανεὶς τίς λέξεις *write* καὶ *rite*, ἂν δέν γράφη τὸ w, γράμμα τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας πού στὴν λέξη *write* δέν προφέρεται, καὶ ὅμως ἀναγράφεται; Ἄν τὸ ὅτι δέν προφέρεται ἡ δασεῖα, ἦτο ἐπιχείρημα ἱκανὸ νά δικαιολογή-

σει τήν μή αναγραφή της, τότε γιατί δέν ἴσχυσε γιά γλῶσσες πλὴν τῆς ἑλληνικῆς; Δέν εἶναι λογικό, τοῦλάχιστον σ' αὐτό νά διδαχθοῦμε ἀπό τούς ξένους;

Ἀνεξάρτητα ἂν κάποιος μπορεῖ ἢ ὄχι νά κατανοήσει μέ βάση τήν γραφή μιᾶς λέξεως, τήν ἔτυμολογική προέλευση τῆς ἐννοίας της, αὐτό πού προέχει εἶναι ἡ ταυτοποίηση μιᾶς λέξεως, γιά νά μπορεῖ νά γίνει ἄμεσα ἡ ἀνάκλησή της, κατά τήν ἀνάγνωση ἑνός κειμένου πού τήν περιέχει. Αὐτός πού ἀναγινώσκει ἕνα κείμενο γραμμένο μέ κεφαλαῖα γράμματα ἢ χωρίς ἀπόσταση μεταξὺ τῶν λέξεων, φέροντας στόν νοῦ του πῶς θά ἦταν γραμμένο μέ μικρά γράμματα καί μέ ἀπόσταση μεταξύ τῶν λέξεων, τό κατανοεῖ. Αὐτός πού γνωρίζει τήν ἑλληνική γλῶσσα γραμμένη μέ τήν ὀρθογραφία ἐκεῖνη πού ἀποδίδει μέ πληρότητα καί πιστότητα τήν ἔτυμολογία της, μπορεῖ νά κατανοήσει καί ἕνα κείμενο γραμμένο μονοτονικά, διότι μπορεῖ νά φέρει στόν νοῦ του πῶς θά μπορούσε νά εἶχε γραφεῖ στήν ὀρθογραφία πού σέ βοηθεῖ ἀμέσως νά ἀντιληφθεῖς τήν ταυτότητα μιᾶς λέξεως.

Ὅπως ἕνας ἰατρός δέν μπορεῖ νά θεραπεύσει τό σῶμα ἑνός ἀνθρώπου, ἂν δέν γνωρίζει τήν ἀνατομική καί λειτουργική δομή του, ἔτσι καί σέ σχέση μέ τήν γλῶσσα, πρέπει κανεὶς νά γνωρίσει σέ βάθος καί εὖρος τήν γλῶσσα του μέσα ἀπό τόν τρόπο γραφῆς πού μπορεῖ νά ἀποδώσει τήν ἀνατομική καί λειτουργική δομή τῆς γλῶσσας αὐτῆς στήν πληρότητά της. Καί ὅπως κάποιος πού θά ἤθελε νά μπορεῖ νά ὀδηγεῖ ἀσφαλῶς μέσα σέ μιά μεγάλη πόλη, φροντίζει νά μάθει γιά τίς ὀδικές ἀρτηρίες πῶς διαπλέκονται μεταξύ τους, ἔτσι πρέπει νά προσεγγίσουμε καί τήν

γλῶσσα ὡς ἕνα ζῶν σῶμα, ὅπου, ὅπως τά ὀστᾶ συνεργάζονται μέ τούς μύες, γιά νά βρῖσκεται τό σῶμα σέ κίνηση, ἔτσι καί γιά νά παραχθεῖ ὁ ῥέων λόγος, διαπλέκονται καί συνεργάζονται τά οὐσιαστικά μέ τά ῥήματα. Ὁ ἰατρός πρέπει νά κατανοήσει τήν λειτουργία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τόσο σέ ἐπίπεδο βιοχημικό, μικροσκοπικό, ὅσο καί σέ ἐπίπεδο μακροσκοπικό, στό ἐπίπεδο τῶν ὀργάνων, ὅπως τῆς κεφαλῆς καί τῆς καρδιάς, τῶν πνευμόνων, τῶν ὀστέων καί τῶν μυῶν. Τελικά, οἱ θαυμαστές κινήσεις τῆς καρδιάς καί τῶν ὑπολοίπων μυῶν ἐπιτελοῦνται ὅπως ἐπιτελοῦνται, ἐπειδή ἀκριβῶς ἡ βιοχημεία τοῦ κυττάρου καί τοῦ κάθε συστατικοῦ του εἶναι διαμορφωμένη ἔτσι, ὥστε νά ἐξυπηρετεῖ τό ὅλο σύστημα τῶν μεγάλων σωματικῶν λειτουργιῶν, ὅπου συνεργάζονται μεταξύ τους ἡ ἀναπνευστική λειτουργία, ἡ καρδιακή λειτουργία, ἡ νευρική λειτουργία, ἡ νεφρική λειτουργία κλπ.

Ὁ ἀνθρώπινος λόγος εἶναι ῥέων, καί ὁμοιάζει μέ ἕνα ζῶντα ὄργανισμός. Ὅπως τά ὀστᾶ καί οἱ μύες τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διαρθρώνονται γύρω ἀπό τά ἄρθρα, τίς ἀρθρώσεις, ὁμοίως καί οἱ λέξεις πού ἔχουν ὀνοματική ιδιότητα (οὐσιαστικά, ἐπίθετα, μετοχές, ἀντωνυμίες) διαρθρώνονται γύρω ἀπό τά ἄρθρα (ὀ, ἦ, τό, κ.λπ). Στόν ἄνθρωπο, ἂν ἔχει ἐπέλθει ἀγκύλωση στίς ἀρθρώσεις τῶν δακτύλων του, ἡ εὐκαμψία τους, ἡ εὐλυγισία τους περιορίζεται ἀνάλογα μέ τόν βαθμό τῆς ἀγκυλώσεως. Τό ἴδιο καί ἂν ἀφαιρέσουμε ἀπό τήν γλῶσσα τήν δυνατότητα τῆς εὐλυγισίας, τήν ὁποία διαθέτει, ὅταν τήν ὁμιλεῖ καί τήν γράφει, αὐτός πού τήν κατέχει ἔτυμολογικά.

Βιβλικές πόλεις τῆς Ἑλλάδος

Πρωτ. Σπυρίδωνος Λόντου
Ἱερ. Προϊστάμενος Ι.Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἱλισσοῦ
Υποψ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Στό προηγούμενο τεῦχος ὁλοκληρώθη-
κε ἡ ἀναφορά μας στίς ἑπτά βιβλικές
πόλεις πού περιλαμβάνονται στή βιβλική
ἀφήγηση τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη στό
ιερό βιβλίο τῆς Ἀποκάλυψης. Ἀπό τό τε-
ῦχος αὐτό θά ἀσχοληθοῦμε μέ τήν παρου-
σίαση τῶν βιβλικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδας,
οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στό βιβλίο τῆς *Και-
νῆς Διαθήκης, Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*.

Ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος συμ-
μετέχοντας τό 49 μ.Χ. στήν Ἀποστολική
Σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων (*Πράξ.* κεφ.
15) κήρυξε μέ βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεός τόν
ἐπέλεξε μεταξύ τῶν Ἀποστόλων γιά νά
ἀκούσουν τά ἔθνη «τόν λόγον τοῦ εὐαγ-
γελίου καί πιστεῦσαι» (*Πράξ.* 15,7). Μετά
τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου γιά τήν ἀπαλ-
λαγή τῶν ἐξ ἐθνῶν χριστιανῶν ἀπό τίς
διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, δόθηκε
ἡ ἄδεια γιά τήν ἀποστολή ἀντιπροσώπων
γιά τή διάδοση τοῦ εὐαγγελίου (*Πράξ.*
15,25), οἱ ὁποῖοι μετέβησαν ἀρχικά στήν
Ἀντιόχεια «διδάσκοντες καί εὐαγγελιζόμε-
νοι μετὰ καί ἐτέρων πολλῶν τόν λόγον τοῦ
Κυρίου» (*Πράξ.* 15,35), ἔπειτα στή Συρία
καί Κιλικία (*Πράξ.* 15,41) καί ἀργότερα
στή Φρυγία, τή Γαλατική χώρα (*Πράξ.*
16,6), τή Μυσία καί τήν Τρωάδα (*Πράξ.*
16,8). Στήν πόλη τῆς Τρωάδος¹ συνέβη ἕνα
συγκλονιστικό γεγονός. Ὁ Παῦλος εἶδε σέ
ὄραμα² ἕναν ἄνδρα Μακεδόνα³, ὁ ὁποῖος
τόν παρακάλεσε νά περάσει ἀπό τήν Ἀσία

πρός τή Μακεδονία⁴ καί νά τοῦς βοηθή-
σει (*Πράξ.* 16,9). Ἡ σημασία τοῦ ὄνειρου
αὐτοῦ εἶναι πολύ μεγάλη, γιά τόν λόγο ὅτι
ὁ Ἰουδαῖος Παῦλος, βλέποντας στό ὄνειρο
τόν ἄνδρα Μακεδόνα, «νομιμοποιεῖται»
πλέον νά περάσει στήν ἄλλη πλευρά τῆς
ἠπείρου, τήν ἑλληνο-ρωμαϊκή καί νά εὐαγ-
γελισθεῖ τή νέα θρησκεία στους Ἐθνικούς.
Σέ βαθύτερο ἐπίπεδο, τό ὄνειρο αὐτό
εἶναι μιᾶ ἔνδειξη ὅτι ἡ κοινότητα γιά τήν
ὁποία γράφει ὁ συγγραφέας τῶν *Πράξε-
ων Λουκᾶς*, ἔχει ξεκινήσει τή διαδικασία
ἐνσωμάτωσης τῶν ὄνειρων καί τῶν ὄρα-
μάτων τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης* μέ τοῦς μύ-
θους καί τά ὄνειρα τοῦ ἑλληνο-ρωμαϊκοῦ
κόσμου⁵. Ἀργότερα, στή *Β' πρὸς Κορινθί-
ους ἐπιστολή* του, ὁ Παῦλος ἐκθειάζει τό
παράδειγμα τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μακεδο-
νίας, τή γενναιότητα τῶν Μακεδόνων καί
τό χάρισμα τῆς ἐλεημοσύνης πού τοῦς εἶχε
δώσει ὁ Θεός (*Β' Κορ.* 8,1-8).

Ὁ Παῦλος θεώρησε τό ὄραμα ὡς θεϊκή
πρόσκληση νά κηρύξει τό Εὐαγγέλιο καί
σέ αὐτούς τοῦς ἀνθρώπους (*Πράξ.* 16,10).
Ξεκινᾷ, λοιπόν, ἀμέσως τό ταξίδι του
πρός τήν Ἑλλάδα, ἀναφορά τοῦ ὀνόματος
τῆς ὁποίας γίνεται μία καί μόνη φορά στό
χωρίο αὐτό τῆς *Καινῆς Διαθήκης* (*Πράξ.*
20,2). Περνᾷ στή Μακεδονία (*Πράξ.* 20,1)
καί μαζί μέ τόν Σίλα, τόν ὁποῖο ἐπέλεξε
ὁ ἴδιος (*Πράξ.* 15,40) λόγω τοῦ προφη-
τικοῦ χαρακτῆρα του (*Πράξ.* 15,32) καί

της ρωμαϊκής ύπηρεσιότητάς του (Πράξ. 16,37), και τον Τιμόθεο (Πράξ. 16,3. 18,5), επισκέπτονται τις πόλεις Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Ἀθήνα και Κόρινθο, με μικρές στάσεις στη Σαμοθράκη, Νεάπολη (Καβάλα), Ἀμφίπολη, Ἀπολλωνεία, Μυτιλήνη, Σάμο, Κῶ, Ρόδο, Καλούς Λιμένες (Ἡράκλειο Κρήτης). Τό ταξίδι αὐτό ἀποτελεῖ τή δευτέρη ἀποστολική περιοδεία τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, κατά τήν ὁποία εἰσάγεται τό Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ στήν Ἑλλάδα καί κατ' ἐπέκταση στήν Εὐρώπη καί ἰδρύνονται οἱ πρώτες χριστιανικές κοινότητες στίς περιοχές αὐτές.

Τά χωρία ὅπου μνημονεύονται οἱ βιβλικές πόλεις τῆς Ἑλλάδας τά ὁποῖα παρατίθενται σέ μετάφραση εἶναι: I. Πράξεις: α) 16,11: Ἀφοῦ ἀποπλεύσαμε ἀπό τήν Τρωάδα κατευθυνθήκαμε στή Σαμοθράκη καί τήν ἐπομένη στή Νεάπολη. β) 16,12: Ἀπό ἐκεῖ ἦλθαμε στούς Φιλίππους, ἡ ὁποία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ρωμαϊκή ἀποικία τῆς περιφέρειας τῆς Μακεδονίας, στήν ὁποία παραμείναμε μερικές ἡμέρες· 20,6: «Ἐμεῖς ἀποπλεύσαμε μετά τίς ἡμέρες τῶν ἄζύμων ἀπό τούς Φιλίππους καί τούς συναντήσαμε πέντε ἡμέρες μετά στήν Τρωάδα, ὅπου καί παραμείναμε γιά ἑπτά ἡμέρες. γ) 17,1:

Ἀφοῦ περάσαμε ἀπό τήν Ἀμφίπολη καί τήν Ἀπολλωνία ἦλθαμε στή Θεσσαλονίκη, ὅπου ἦταν ἡ συναγωγή τῶν Ἰουδαίων. δ) 17,10: Οἱ ἀδελφοί ἀμέσως κατά τή διάρκεια τῆς νύκτας ἀπέστειλαν τόν Παῦλο καί τόν Σίλα στή Βέροια. ε) 17,15: ἔφεραν τόν Παῦλο μέχρι τήν πόλη τῶν Ἀθηνῶν. στ) 18,1: Μετά τά συμβάντα στήν Ἀθήνα ὁ Παῦλος ἦλθε στήν Κόρινθο. ζ) 19,21: σκέφτηκε ὁ Παῦλος νά περιοδεύσει πρώτα στή Μακεδονία καί Ἀχαΐα καί νά πορευθεῖ ἔπειτα στήν Ἱερουσαλήμ. η) 20,14-15: Ὅταν μᾶς συνάντησε ὁ Παῦλος στήν Ἄσσο, τόν βόλαμε στό πλοῖο καί ἦλθαμε στή Μυτιλήνη καί ἀπό ἐκεῖ ἀποπλεύσαμε τήν ἐπομένη ἡμέρα καί φθάσαμε ἀπέναντι τῆς Χίου, καί τήν ἐπομένη πλησιάσαμε τή Σάμο, καί ἀφοῦ μείναμε τή νύκτα στό ἀκρωτήριο Τρωγύλιο, τήν ἐπομένη ἦλθαμε στη Μίλητο. θ) 21,1: πλεύσαμε κατευθείαν καί ἦλθαμε στήν Κῶ, τήν ἄλλη δέ ἡμέρα στή Ρόδο, καί ἀπό ἐκεῖ στά Πάταρα. ι) 27,7-8: πλεύσαμε κατά μήκος τῆς Κρήτης δίπλα στό ἀκρωτήριο Σαλμώνη, καί ἦλθαμε σέ κάποιο τόπο πού ὀνομάζεται Καλοῖ Λιμένες. ΙΙ. Πρὸς Τίτον 3,12: Ὅταν σοῦ στείλω τόν Ἀρτεμᾶ ἢ τόν Τυχικό, φρόντισε νά ἔλθεις σέ μένα στή Νικόπολη».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Ἡ Τρωάς ἀποτελοῦσε σημαντική πόλη κατά τήν ἑλληνο-ρωμαϊκή περίοδο καί ἀπαντᾷ ἀρκετές φορές στήν *Καينὴ Διαθήκη*. Μάλιστα ὁ Παῦλος ἀναφέρει ὅτι στήν πόλη αὐτή, πού εἶχε τήν εὐκαιρία νά κηρύξει τό εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, δέν βρῆκε ἀνάπαυση στό πνεῦμα του, λόγω τῆς ἀπουσίας τοῦ Τίτου, καί γι' αὐτό πέρασε στή Μακεδονία (Β' Κορ. 2,12-13). 2. Ὁ Παῦλος εἶδε καί ἄλλα ὄραματα ἀργότερα, στήν Κόρινθο (Πράξ. 18,18) καί στή φυλακή (Πράξ. 23,11), ἐνῶ βρέθηκε καί σέ ἔκσταση στό Ἱεροσόλυμα (Πράξ. 22,17). 3. Ὁ ὄρος «Μακεδῶν» ἀπαντᾷ 5 φορές στήν *Καينὴ Διαθήκη* (Πράξ. 16,9· 19,29· 27,2 καί Β' Κορ. 9,2, 4). 4. Ἡ Μακεδονία, περιοχή τῆς Β. Ἑλλάδος πού ἐκτεινόταν ἀπό τήν Ἰλλυρία ἕως τή Θράκη καί νότια στή Θεσσαλία, ἰδρύθηκε τό 359 π.Χ. ἀπό τόν βασιλιά Φίλιππο Β' καί διοικήθηκε ἀργότερα ἀπό τόν υἱό του Μ. Ἀλέξανδρο, τή δυναστεία τῶν Ἀντιπατριδῶν καί τῶν Ἀντιγονιδῶν καί τούς Ρωμαίους πού τήν κατέστησαν ἐπαρχία τους. Οἱ Μακεδόνες λάτρευαν τόν Διόνυσο καί τήν Ἀρτέμιδα. Βλ. σχετ. J. Roisman-I. Worthington, *A Companion to Ancient Macedonia*, Blackwell 2010. R. J. Lane Fox, *Brill's Companion to Ancient Macedon, Studies in the Archaeology and History of Macedon, 650 BC-300 AD*, Brill 2011. 5. B. Koet, *It started with a dream: Paul's dream (Acts 16:9:10) and Aeneas as a biblical example of dreams as intercultural legitimization strategy*, στό https://www.academia.edu/18291360/It_started_with_a_dream_Pauls_dream_Acts_16_9_10_and_Aeneas_as_a_biblical_example_of_dreams_as_intercultural_legitimization_strategy (ἀνάκτηση: 18.2.20).

Τέσσερις προτεσταντικές έκδοχές τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας (II)

Πρωτ. Βασιλείου Ἀ. Γεωργοπούλου
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

III. Ἡ Μεταρρυθμισμένη (Καλβινική)¹

Ὁ Μεταρρυθμιστής τῆς Γενεύης, ὁ Ἰωάννης Καλβίνος καί ὅσοι τόν ἀκολούθησαν πιστά, διαφοροποιήθηκε τόσο ἀπό τόν Ζβίγγλιο, ὅσο καί ἀπό τόν Λούθηρο γιά τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὑποστήριξε ὅτι ὁ Χριστός δέν εἶναι σωματικά καί πραγματικά παρών στό μυστήριο, καθῶς τό σῶμα Του βρίσκεται στούς οὐρανούς. Παρίσταται μέ πνευματικό τρόπο. Καί γιά τούς Μεταρρυθμισμένους ἡ κυριολεκτική ἀποδοχή τῶν συστατικῶν λόγων τοῦ μυστηρίου εἶναι θέση μή ἀποδεκτή. Ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος εἰκονίζουν ἀπλῶς τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου, αἰσθητοποιοῦν τήν παρουσία Του στήν κοινότητα τῶν πιστευόντων. Τό Δεῖπνο τοῦ Κυρίου εἶναι μία πνευματική βρώση καί πόση, ἡ ὁποία γίνεται ἀντιληπτή διά τῆς πίστεως καί ἐνώνει τόν πιστό μέ τόν Χριστό.

Τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ στό Κυριακό δεῖπνο προσφέρεται καί λαμβάνεται κατά τρόπο οὐράνιο καί πνευματικό, κατά τίς διατυπώσεις τοῦ προτεσταντικοῦ χώρου, καί τό μέσο μέ τό ὁποῖο λαμβάνεται ἀπό τούς πιστούς εἶναι ἡ πίστη. Τό μυστήριο θεωρεῖται σφραγίδα καί ἐγγύηση τῆς πνευματι-

κῆς, ὄχι τῆς πραγματικῆς, παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καί κοινωνία καί ἔνωση μετά τῶν πιστῶν τῶν ὑπ' Αὐτοῦ στή σωτηρία προορισμένων, σύμφωνα μέ τίς περί τοῦ ἀπόλυτου προορισμοῦ δοξασίες τοῦ προτεσταντισμοῦ, πού τό λαμβάνουν ἀξίως.

Μέ τήν ἔκφραση «λήψη τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ» οἱ Μεταρρυθμισμένοι δέν ἐννοοῦν πραγματική παρουσία τοῦ σώματός Του, ἀλλά ὅλες τίς εὐλογίες τίς ὁποῖες προσφέρει ὁ Χριστός. Ὁ Καλβίνος ἀρνήθηκε τή σωματική παρουσία τοῦ Χριστοῦ καί ἀποδέχθηκε μόνο τήν πνευματική ἐπιρροή καί τή δύναμή Του ὡς Λυτρωτοῦ.

IV. Ἡ Μεθοδιστική

Τό δογματικό καταστατικό κείμενο τοῦ Μεθοδισμοῦ, ὡς προτεσταντικοῦ κλάδου, εἶναι τά «25 Ἄρθρα τῆς Θρησκείας». Στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας ἀναφέρονται τά ἄρθρα 18-20³. Χαρακτηρίζεται ἀπλῶς ὡς «Κυριακό δεῖπνο», θεωρεῖται ὡς σημεῖο ἀγάπης μεταξύ τῶν Χριστιανῶν καί ὑπόμνηση τῆς ἀπολύτρωσης διά τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στό «Κυριακό Δεῖπνο», ὅπως καί ἡ προσφορά καί λήψη του ἀπό τούς πιστούς γίνε-

ται αποκλειστικά με πνευματικό τρόπο. Τό μέσο διά του οποίου λαμβάνονται τά ευχαριστιακά είδη και ό τρόπος μέ τόν όποϊον έσθίονται, είναι μόνον ή πίστη.

Ή προσκύνηση και ή περιφορά τών ευχαριστιακών δώρων άπορρίπτονται, καθώς γι' αυτές τίς πρακτικές άπουσιάζει σχετική έντολή του Χριστού (άρθρο 18). Στή μετάληψη τών ευχαριστιακών ειδών του Κυριακού δείπνου ό άρτος και ό οίνος προσφέρονται σέ όλους (άρθρο 19). Ήπιπλέον, άπορρίπτεται μέ άπόλυτο τρόπο ή θεώρηση του μυστηρίου ως θυσίας ίλαστηρίου, χαρακτηρίζοντας τήν έν λόγω θεολογική θέση ως «βλάσφημο μύθο» και «έπιβλαβή άπάτη» (άρθρο 20). Ήν προκειμένω πρέπει ιδιαιτέρως νά έπισημανθει ότι οι σχετικές θέσεις τών Μεθοδιστών για τή θεία Ευχαριστία ούσιαστικά άποτελοϋν κατά γράμμα έπανάληψη τών αντίστοι-

χων άρθρων (28-31) από τά «39 Άρθρα τής Άγγλικής Έκκλησίας»⁴.

Έξ όσων αναφέρθηκαν άνωτέρω, αντικειμενική διαπίστωση άποτελει τό γεγονός, ότι από τίς ιστορικές άπαρχές τής Μεταρρύθμισης τό μυστήριο τής θείας Ευχαριστίας έγινε άφορμή διαίρεσης και ρήξης μεταξύ τών Προτεσταντών και παραμένει μέχρι σήμερα άφορμή διχασμού και όχι ένότητας, λόγω τών διαφορετικών και ασύμπτωτων θεολογικών προσεγγίσεων από τούς διάφορους προτεσταντικούς κλάδους. Ταυτοχρόνως είναι ζήτημα άνοικτό και αντικείμενο συζήτησης και στόν σύγχρονο ένδοπροτεσταντικό διάλογο.

Άπό Όρθόδοξης άποψης είναι αυτονόητο, ότι μεταξύ τών διαφόρων, άκρως προβληματικών, προτεσταντικών έκδοχών του μυστηρίου και τής Όρθόδοξης δογματικής διδασκαλίας «χάσμα μέγα έστήρικται» (Λουκ. 16,26).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. *Institutio Christianae Religionis* (1559), IV, 14-19. Conf. Helv. Posterior, Cap. 21. Heidel. Katech, Fr. 75-79. Conf. Gall, Art. 36. Conf. Belg., Art. 35. 2. Πρωτ. Β.Γεωργόπουλος, *Ή περί του άπόλυτου προσορισμού καλβινική διδασκαλία. Θεσεις και αντίθεσεις*, Θεσσαλονίκη 2019, σ. 86. 3. Ph. Schaff, *The Creeds of Christendom*, Vol. III, σ. 811-812. 4. Ph.Schaff, *ό.π.*, σ. 505-506.

*Κομοτηνή, μετά τήν άπελευθέρωση:
ύποστολή τής γαλλικής σημαίας
και έπαρση τής έλληνικής
15 Μαΐου 1920
(πηγή: ordteo.gr)*

Ἀποστολικοί Κανόνες (κη')

Παναγιώτη Μπούμη
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Ε.Κ.Π.Α.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΒ' (82ος)

Κείμενο: Οἰκέτας εἰς κληρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἐπὶ λύπη τῶν δεσποτῶν τῶν κεκτημένων, οἴκων γὰρ ἀνατροπήν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται. Εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανεῖη οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσωσιν οἱ δεσπότες, καὶ ἐλευθερώσωσι, καὶ τοῦ οἴκου ἐξαποστείλωσι, γινέσθω.

Μετάφραση: Τὸ νὰ χειροτονοῦνται δοῦλοι κληρικοί χωρὶς τῆ γνώμη (συγκατάθεση) τῶν κυριῶν τους δέν ἐπιτρέπουμε, γιὰ νὰ μὴν προξενεῖται λύπη στοὺς κυρίουσ πού τοὺς ἔχουν, (καί) γιὰτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀνατρέπει σπίτια. Ἄν ὡστόσο κάποτε ἕνας ὑπηρετῆς φανεῖ ἄξιος γιὰ χειροτονία σέ κάποιο βαθμό, ὅπως φάνηκε καὶ ὁ δικός μας Ὀνήσιμος, καὶ ἐπιτρέψουν οἱ κύριοί του καὶ τὸν ἐλευθερώσουν καὶ τὸν ἀφήσουν νὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι τους, ἄς γίνεταί.

Ἀγιογραφικά χωρία: Φιλημ. 1011.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Δ' ὁ Δ', τῆς ΣΤ' ὁ πε', τῆς Γάγγρας ὁ γ', τῆς Καρθαγένης οἱ ξδ'/ογ' καὶ πβ'/Γ', τοῦ Μεγάλου Βασιλείου οἱ μ', μα' καὶ μβ'.

Σχόλιο: Ἐάν ἐρωτηθεῖ ὁ κύριος τοῦ ὑπηρετῆ καὶ αὐτὸς δέν ἀπαντήσει, τί πρέπει νὰ γίνεῖ; Σχετικὰ βλέπε στό Πηδάλιον, σ. 108, ὑποσ. Διαφωτιστικοί εἶναι καὶ οἱ μ' καὶ μβ' κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΠΓ' (83ος)

Κείμενο: Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, στρατεία σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφοτέρα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρεῖσθω. Τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ.

Μετάφραση: Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος πού ἐπιδίδεται σέ στρατιωτικὸ ἡ χαρακτῆρα διοικήσεις-φροντίδες καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχει καὶ τὰ δύο, καὶ Ῥωμαϊκὴ καὶ ἱερατικὴ διοίκηση, ἄς καθαιρεῖται. «Τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ» (Τὰ τοῦ καίσαρα στὸν καίσαρα καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ στὸν Θεό).

Ἀγιογραφικά χωρία: Ματθ. 22,21.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοί οἱ ζ' καὶ πα', τῆς Δ' οἱ γ' καὶ ζ', τῆς Ζ' ὁ ι', τῆς Α'Β' ὁ ια', τῆς Καρθαγένης ὁ ις'/ιη'.

Ζωή Καρέλλη

Μάριου-Κυπαρίσση Μώρου
Υποψηφίου Δρος Νεοελληνικής Φιλολογίας ΑΠΘ

Πόλεις χωρίς ιερά δέν θά βροῦμε, ἔγραφε ὁ Πλούταρχος, ἐνῶ θά βροῦμε πόλεις χωρίς ἄλλα πράγματα. Μεταφέροντας αὐτή τή ρήση στό πεδίο τῆς λογοτεχνίας, θά λέγαμε ὅτι λογοτέχνες χωρίς θεολογικό βάθος δέν θά βροῦμε, ἢ τουλάχιστον θά δυσκολευτοῦμε πολύ, ἀκριβῶς γιατί ἡ λογοτεχνία, καί ιδιαίτερα ἡ ποίηση, ἀναμετρᾶται διαρκῶς μέ τήν ἀνθρώπινη ζωή, ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς ὁποίας εἶναι ἡ θρησκευτικότητα. Στά μικρά αὐτά κείμενα, πού θά φιλοξενοῦνται ἐδῶ, στίχοι γνωστών καί λιγότερο γνωστών ποιητῶν μᾶς δίνουν ἀφορμή γιά νά ἀνιχνεύσουμε τόν διάλογο τῆς Λογοτεχνίας καί τῆς Θεολογίας, ἐκκινώντας ἀπό τήν περίπτωση μίας γνωστῆς, ἀλλά ξεχασμένης σήμερα ἀπό τό εὐρύ κοινό, Θεσσαλονικιάς ποιήτριας, τῆς Ζωῆς Καρέλλη.

Στήν ποίηση, λοιπόν, τῆς Ζωῆς Καρέλλη (1901-1998), ἡ προσωπική της ἀγωνία συναντᾶ τήν πίστη, μέ τήν ὁποία κάποτε ἀκόμα καί ἀναμετρᾶται. Στόν περιορισμένο χῶρο αὐτοῦ τοῦ κειμένου, δέν μπορούμε νά ἐξετάσουμε διεξοδικά τό θέμα. Συνεπῶς, ἐπιλέγω νά σταθῶ σέ ἕναν στίχο ἐνδεικτικό γιά τή σχέση μεταξύ προσωπικῆς ἀγωνίας καί πίστεως στήν ποίηση τῆς Καρέλλη, ὁ ὁποῖος μάλιστα τυγχάνει νά εἶναι καί ὁ πρῶτος στίχος πού ὁ ἀναγνώστης θά συναντήσῃ στήν ἔκδοση τῶν ποιημάτων της. «Κύριε, μή

μοῦ δίνεις τήν ὀδύνη πού περιέχω», ἀπό τό ποίημα «10 Ἀπριλίου 1938». Στό προλογικό σημείωμα τοῦ βιβλίου ἡ ποιήτρια μᾶς πληροφορεῖ ὅτι συνέλαβε τό ποίημα κάποια Κυριακή πού βρισκόταν γιά ἕνα μνημόσυνο στόν κατεξοχῆν ἑτεροτοπικό χῶρο τοῦ νεκροταφείου, στόν χῶρο δηλαδή πού βρίσκεται μεταξύ ζωῆς καί θανάτου: «Αἰσθανόμουν νά μέ κατέχει ἡ λαμπρότητα τῆς ζωῆς, τό δέος τοῦ θανάτου: ἀποστροφή, ἔκπληξη πρωτόγονη, πρωταρχική, καί ἡ παράξενη γοητεία τοῦ φόβου».

Φοβᾶται λοιπόν. Ἡ καλύτερα, γιά νά τό θέσουμε μέ τούς ὅρους τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας, στήν ὁποία διαρκῶς ἀνατρέχει ἡ Καρέλλη, βιώνει τήν ἀγωνία τῆς ὑπαρξίῃς της, ἡ ὁποία κάποτε ἀγγίζει τά ὅρια τῆς κρίσης, τή στιγμή πού αἰσθάνεται νά τήν πλαισιώνει ἡ ἀνυπαρξία. Το νεκροταφεῖο εἶναι ὁ χῶρος ὅπου ἡ ὑπαρξία συναντᾶ τήν ἀνυπαρξία καί παλεύει νά βρεῖ ἀπάντηση. Σ' αὐτόν τόν χῶρο καί τόν χρόνο, ἡ Καρέλλη ἐπικαλεῖται τόν Θεό.

Ἡ ποιήτρια ἀγωνιᾶ μπροστά στό Τέλος, ἀγωνία ὅπως τήν ἐννοεῖ ὁ Δανός φιλόσοφος Søren Kierkegaard (1813-1855), μέ τόν ὁποῖο ἡ ποιήτρια συγγενεῦει. Στούς στίχους τοῦ ποιήματος ἐμφανίζεται τό ποιητικό ὑποκείμενο νά πάσχει: «Εἶμαι βαρῦς ἀπό τόν ἴδιο ἐαυτό μου, / ὑπο-

φέρω τήν ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ μου» κι εἶναι ἀκριβῶς αὐτή ἡ ὑποφορά πού τό ὀδηγεῖ στόν πρῶτο στίχο, ἀλλά καί στούς στίχους: «Κύριε, μή μέ παραδίνεις / στίς δυνάμεις πού περιέχω». Ο ἑαυτός ἐδῶ γίνεται κάποιος βαρῦς Ἄλλος, κάποιος ἀπό τόν ὁποῖο πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀγωνία τῆς Καρέλλη μοιάζει μέ τήν ἀγωνία τοῦ Ἰησοῦ στή Γεθσημανῆ τό ποτήριον ὅμως πού βρίσκεται ἐνώπιόν της εἶναι ἡ Ἄνυπαρξία. Δέν ζητᾶ βέβαια νά καταστεῖ ἀθάνατη, ἀλλά νά ἀπομακρύνει τή δυνατότητα τοῦ θανάτου ἀπό τή σκέψη της.

Ἐδῶ, μιλάμε γιά τόν θάνατο, ἕναν θάνατο πού ἔρχεται στή σκέψη τῆς Καρέλλη ὡς ὑπαρξιακή ἀγωνία. Ὁ θάνατος, γράφει ὁ Νίκος Νησιώτης, ἐρμηνεύοντας τήν παρουσία του στή σκέψη τῶν ὑπαρξιστῶν φιλοσόφων, «ἀπομονώνει τήν ὑπαρξη στόν ἑαυτό της καί ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο σέ περισυλλογή σχετικά μέ τόν προορισμό του». Δέν εἶναι διόλου τυχαία ἡ λειτουργία τῆς αὐτοπαρουσίασης στό ποίημα (συχνή ἐπανάληψη τοῦ ρήματος «εἶμαι» μέ διάφορα κατηγορούμενα). Ἡ ποιήτρια βιώνει αὐτήν ἀκριβῶς τήν περισυλλογή καί τή στροφή στόν ἔνδον ἑαυτό: «χαμογελῶ στά πρόσωπα τά βδελυρά κι ἀδιάφορα / χωρίζομαι, ἀποχωρίζομαι, δέν ὑπάρχω, / βρίσκομαι στήν ἀποσύνθεση».

Δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο ὅτι νιώθει «μόνη». Ἀγγίζει, ὅμως παράλληλα, τόν ὕψιστο βαθμό τῆς ἐπίγνωσης τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἡ τραγικότητα πλέον δέν εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτήν, ἀλλά μέσα της. Πρόκειται γιά

τή γνώση πού προσφέρει ὁ θάνατος σύμφωνα μέ τούς ὑπαρξιστές: «Ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει ὡς θνητός, πεθαίνει κάθε στιγμή, προκειμένου μέ τή θνητότητά του ὡς κύριο κατηγορήμα τῆς ὑπαρξῆς του, νά αἰσθανθεῖ τόν ἑαυτό του ἀληθινά ὡς τέτοιο, νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό κάθε ψευδαίσθηση καί νά στραφεῖ στήν κατάσταση τῆς ἀγωνίας πρὸς τόν ἑαυτό του, προκειμένου νά μπορεῖ νά δημιουργήσει μιὰ καινούργια σοβαρή, ἀτομική καί ἀπομονωμένη ὑπαρξη, ὅπως ἀκριβῶς ἀποκαλύπτεται ἀπό τόν θάνατο στήν κατάσταση τῆς ἀπόλυτης ἀπομόνωσης», ἐξηγεῖ ὁ Νησιώτης.

Τό ποτήριον μπορεῖ νά ἦταν πικρό, ἀλλά ἡ ποιήτρια τό γεύτηκε μέχρι τέλους. Ἡ ἄνυπαρξία, ὁ φόβος γι' αὐτήν καί ἡ τραγικότητα τῆς ὑπαρξῆς τήν κατέστησαν αὐτό πού εἶναι, μιὰ σκεπτόμενη βαθιά πίστή, πού κάνει τήν ἀγωνία της αὐτή ποίημα καί συνάμα ἐλπίδα. Ἡ ὀδύνη, τήν ὁποία ἀπεύχεται μέ τήν ἐπίκληση τοῦ πρῶτου στίχου, καί οἱ δυνάμεις τοῦ ἑαυτοῦ στίς ὁποῖες ζητᾶ νά μήν παραδοθεῖ εἶναι αὐτές ἀκριβῶς πού διαμορφώνουν τό βλέμμα της στήν *Πορεία* καί ἄς προσεχτεῖ τό ἀλληγορικό βάρος τοῦ τίτλου. Ἐχει, λοιπόν, περάσει ἀπό τήν ἄρνηση στήν κατάφαση τῆς ὀδύνης, πού, ὅπως διαβάζουμε στούς στίχους τῆς «Προσπάθειας», κατεργάζεται τή ζωή, καί στήν ὑπέρβαση τῆς ἀγωνίας – ἡ ἔστω στή συμφιλίωση μαζί της: Ὀδύνη μεγάλοπρη μέ περιβάλλει / οὐσία πολύτιμη, / κατεργάζεται τή ζωή.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ζωή Καρέλλη, *Τά ποιήματα (1940-1955)*, τ. Α', Ἀθήνα: Οἱ ἐκδόσεις τῶν φίλων 1973. Νίκος Α. Νησιώτης, *Υπαρξισμός καί χριστιανική πίστη. Κατά τόν Søren Kierkegaard καί τούς σύγχρονους ὑπαρξιστές φιλοσόφους Karl Jaspers, Martin Heidegger καί Jean-Paul Sartre*, εἰσ.-ἐπιμ. Σταῦρος Γιαγκιάζογλου, ἀπόδοση στή νεοελληνική Νικόλαος Ἀσπρούλης, Ἀθήνα: Ἀρμός 2019.

Ζαμπίας Άγριμάκη
Ίστορικοῦ - Δρος Νεοελληνικῆς Φιλολογίας

Ἐλπίδα Κ. Βόγλη, *Ἡ 14^η Μαΐου τῆς Κομοτηνῆς ἕναν αἰῶνα μετά...*, Κομοτηνή: ἔκδ. Ἱεραῶς Μητροπόλεως Μαρωνείας και Κομοτηνῆς 2020, 141σελ.

Τιμώντας τήν ἐπέτειο τῶν ἑκατό χρόνων ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θράκης, ἡ Ἱερά Μητρόπολη Μαρωνείας και Κομοτηνῆς ἐξέδωσε σέ ἕναν καλαίσθητο τόμο τήν ἱστορική μελέτη τῆς Ἐλπίδας Κ. Βόγλη, Ἀναπληρώτριας Καθηγήτριας Νεότερης και Σύγχρονης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στό Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Τό ἔργο, πού προλογίζει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαρωνείας και Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμων, ἀποτελεῖται ἀπό πέντε κεφάλαια, στά ὅποια τά εἰδικότερα γεγονότα τῆς τοπικῆς ἱστορίας τοποθετοῦνται στό εὐρύτερο πλαίσιο τοῦ «Ἀνατολικοῦ Ζητήματος», δηλαδή στά σύνθετα πολιτικά, οἰκονομικά, στρατηγικά και γεωγραφικά προβλήματα πού δημιουργήθηκαν στήν περιοχή τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου μέ τή σταδιακή κάμψη τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας και τή βαθμιαία ὑποχώρησή της ἀπό τίς μέχρι τότε κτήσεις της. Σ' αὐτό τό πλαίσιο, ἡ συγγραφέας ἐξετάζει και περιγράφει γεγονότα, κινήσεις και ἐξελίξεις σέ τρία ἐπίπεδα: τό εὐρωπαϊκό, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τόν ἀνταγωνισμό τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γιά τόν ἔλεγχο τῶν πάλαι ποτέ ὀθωμανικῶν ἐδαφῶν, τό βαλκανικό, ὅπου ἐκτυλίσσεται ἕνας ἐπίσης σκληρός ἀνταγωνισμός μέ πρωταγωνίστρια τή βουλγαρική ἐπεκτατική πολιτική, και τό ἐπίπεδο τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅπου συντελεῖται ἡ παράλληλη προσπάθεια τοῦ ἀστικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ και τῆς ἐθνικῆς ὀλοκλήρωσης. Ἔτσι, παρέχει μιὰ σφαιρική εἰκόνα τῶν ἀδιεξόδων, τῶν διλημμάτων και τῶν ἐναλλακτικῶν και παράλληλα ἀναδεικνύει τή συνέχεια τοῦ προβλήματος και τίς ἱστορικές του διακυμάνσεις ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰ. μέχρι τή δεκαετία τοῦ 1920.

Ὁ τόμος περιέχει σπάνιο φωτογραφικό ὕλικό, χάρτες, ἐξώφυλλα βιβλίων και σελίδες ἀπό ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, πού ἀποτυπώνουν, ὡς ἐσωτερικές μαρτυρίες, τήν ἀτμόσφαιρα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

Συγκεφαλαιώνοντας, χωρίς νά χάνει τήν ἐστίασή της, πού εἶναι ἡ ἀπευθέρωση τῆς Θράκης, ἡ μελέτη ἀποτελεῖ μιὰ ἐξαιρετική σύνοψη τῶν δεδομένων τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος και, ὑπ' αὐτήν τήν ἔννοια, παρέχει στοιχεῖα γιά τήν κατανόηση (και) τοῦ παρόντος μας, τῶν σύγχρονων ἐμπειριῶν και γεγονότων.

Θεία Λειτουργία ἐπί πτερύγων ἀνέμων

16 Μαρτίου 2020

Κ. Διευθυντά

Μέ ἀφορμή τίς ἐμπερίστατες συνθήκες στίς ὁποῖες ζοῦμε, σᾶς στέλνω κάποιες σκέψεις μου πού ἴσως δώσουν ἔναυσμα γιά νά ξεκινήσει μία συζήτηση γιά θέματα πού ἔχουν νά κάνουν μέ τήν ἴδια τήν ὑπόσταση τῆς Ἐκκλησίας, τώρα πού εἶναι ἀκόμη νωρίς καί κανεῖς δέν ξέρει πόσο θά κρατήσουν τά μέτρα πού ἀνακοίνωσε ἡ Πολιτεία.

Ἄν Θεία Λειτουργία εἶναι καί σημαίνει ἔργο τοῦ λαοῦ, δημόσιο ἔργο, τότε συνεπάγεται ἀπαραιτήτως τήν παρουσία καί συμμετοχή τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ γιά τήν τέλεσή της. Τότε ἀποτελεῖ τό λιγότερο παρέκκλιση νά πιστεύει κανεῖς καί νά ὑποστηρίζει ὅτι ὁ λαός ἐκπροσωπεῖται ἀπό τόν ψάλτη. Στό Πανεπιστήμιο μαθαίναμε ὅτι ὁ ψάλτης ἀντικατέστησε μόνο τήν κοινή φαλμώδηση τῶν ὕμνων ἀπό τόν λαό κατά τήν θεία Λειτουργία καί τίς ἄλλες ἀκολουθίες κι ὄχι αὐτή τήν ἴδια τήν παρουσία καί συμμετοχή τοῦ λαοῦ.

Σήμερα, μετά τήν ἀπόφαση τῆς Πολιτείας περί τελέσεως τῆς Θείας Λειτουργίας μόνον ἐφόσον μεταδίδεται ραδιοφωνικά ἢ τηλεοπτικά, ξεφύτρωσαν ἀναμεταδόσεις σέ ἐθνικό καί τοπικό ἐπίπεδο ἀπό κανάλια καί σταθμούς πού συχνά φιλοξενοῦν ἀντιεκκλησιαστικό λόγο. Μπορεῖ νά πιστέψει κανεῖς ὅτι τοὺς ἐνδιαφέρει αἴφνης νά μεταδώσουν στό χριστεπώνυμο πλήρωμα τήν θεία Λειτουργία, ἢ μήπως ἀπλῶς τήν ἀντιλαμβάνονται σάν θέαμα, σάν θεατρική μουσική παράσταση, τήν ὁποία μπορεῖ κανεῖς ἀπλῶς καί μόνο νά παρακολουθήσει ἀπό τόν καναπέ τοῦ σπιτιοῦ του; Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, μήπως εἶναι ἄκρως ἐγωιστικό, ἀντιεκκλησιαστικό καί διχαστικό νά θεωρεῖ κάποιος ἱερέας ὅτι εἶναι προνομιούχος ἀφοῦ μπορεῖ νά λειτουργήσῃ καί νά κοινωνήσῃ ἔστω κι ἔτσι, μόνος του, χωρίς τήν συναξή τοῦ λαοῦ, πού εἶναι προαπαιτούμενο γιά τήν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας, ἐπειδή παρευρίσκεται ὁ ψάλτης;

Μήπως μᾶς διαφεύγει ἢ δέν γνωρίζουμε κἄν ὅτι ἔτσι ὑποβιβάζεται σέ ἀπλή παράσταση καί ἀτομικό γεγονός τό πιό μεγάλο, τό πιό σπουδαῖο καί τό πιό ἱερό ἔργο πού μποροῦμε νά κάνουμε οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω στή γῆ -**τήν θεία Λειτουργία**; Σέ τί διαφέρουμε ἀπό τοὺς ρωμαιοκαθολικούς, στοὺς ὁποίους τήν θεία Λειτουργία μπορεῖ νά τελεῖ καί μόνος του ἓνας ἱερέας, αὐτοβούλως ἢ καί μετά ἀπό αἴτημα ἑνός καί μόνο πιστοῦ; Μήπως, γιά ἄλλη μία φορά, ἀναιρεῖται ἡ φύση, τό νόημα καί ὁ σκοπός τῆς θείας Λειτουργίας; Καί λέω γιά ἄλλη μία φορά, γιατί ἡ τηλεοπτική ἢ

ραδιοφωνική αναμετάδοσή της δέν εἶναι δυστυχῶς πρόβλημα μόνο τῆς περιόδου του κορωνοϊοῦ. Κάθε Κυριακή καί κάθε γιορτή ἐπαναλαμβάνεται τό ἴδιο φαινόμενο. Ἐπιπλέον, μέ τόν τρόπο αὐτόν ἔχουμε καί ἕνα ἀκόμη πρόβλημα· αὐτό τῆς εἰσπήδησης ἐνός ἄλλου («ξένου») ἱερέα σέ μία ἐνορία καί ἐνός ἄλλου («ξένου») ἐπισκόπου σέ μία Μητρόπολη.

Κηρύττουμε ὅτι ὁ ναός εἶναι χώρος σύναξης τοῦ λαοῦ γιά κοινή προσευχή. Ἐφόσον αὐτό ἰσχύει, ἂν γιά ὅποιονδήποτε λόγο ὁ λαός δεν μπορεῖ νά συγκεντρωθεῖ, τότε δεν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ αὐτή ἡ κοινή προσευχή, δηλαδή ἡ θεία Λειτουργία. Παρ' ὅλα αὐτά ἡ προσευχή ὡς στάση ζωῆς δεν παύει. Στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπάρχει καί ἡ κατ' ἰδίαν προσευχή, πού τόσο ἔχουμε λησμονήσει οἱ ὀρθόδοξοι, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά γίνεται στόν χρόνο πού πάντα ἄλλωστε μεσολαβεῖ σέ μία Ἐνορία ἀπό τή μία Κυριακή ἕως τήν ἄλλη πού θά τελεστεῖ πάλι ἡ θεία Λειτουργία.

Ἐξάλλου, ποιός ἀπό ἐμᾶς τούς χριστιανούς ἔχει εὐαισθητοποιηθεῖ ἢ τόν ἔχει ἀπασχολήσει τό γεγονός ὅτι σέ πολλά χωριά τῆς πατρίδας μας ἡ θεία Λειτουργία μπορεῖ νά τελεῖται μόνο μία φόρα τόν μήνα ἢ καί σπανιότερα, χωρίς νά δημιουργηθεῖ θέμα; Ποιός ἀπό ἐμᾶς τούς κληρικούς θά ἐγκατέλειπε τό «βόλεμα» σέ μία μεγάλη ἐνορία, τήν ὁποία ὑπηρετοῦμε συχνά περισσότεροι ἀπό δύο καί τρεῖς ἱερεῖς, γιά νά μεταβεῖ σ' ἕνα ἀπό αὐτά τά χωριά; Γιά νά μὴν ἀναφερθοῦμε στό ἐξωτερικό, ὅπου ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπό τή μία θεία Λειτουργία ἕως τήν ἄλλη μπορεῖ νά μεσολαβεῖ ἀκόμα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα...

Ποιός ἀπό μᾶς ἔχει ἀναρωτηθεῖ γιά τήν ἀγωνία τῶν Ἱεραρχῶν γιά τά «κενά» σέ αὐτές τίς ἐνορίες, γιά τό γεγονός ὅτι οἱ λιγοστοί χριστιανοί σέ αὐτά τά χωριά μένουν συχνά ἀλειτούργητοι;

Κλείνοντας, θά ἤθελα νά παραθέσω κάποια ἀπό τά λόγια του μακαριστοῦ Μητροπολίτη Κοζάνης Διονυσίου Α. Ψαριανοῦ σχετικά μέ τή θεία Λειτουργία: «...ἡ θεία Λειτουργία δεν εἶναι μία νεκρή, ἀλλά ζωντανή πράξη τῆς Ἐκκλησίας, πού τόσο καλύτερα τήν καταλαβαίνουμε, ὅσο πῶς ζωντανά μετέχουμε σ' αὐτήν. Ὅχι ὅταν παρακολουθοῦμε σάν θεατές ὅσα γίνονται μέσα στόν ναό, ἀλλά ὅταν εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι πού ζωντανά τελοῦμε τήν θεία Λειτουργία. Θά τό ἐπαναλάβουμε καί θά τό ξαναποῦμε, αὐτό πού εἶναι βασική ἀλήθεια καί θεία πραγματικότητα· δεν εἶναι δηλαδή ἡ Ἐκκλησία κάτι ξένο κι ἔξω ἀπό μᾶς, πού λειτουργεῖ κι ἐμεῖς πηγαίνουμε στήν θεία Λειτουργία, μά ἐμεῖς συναγμένοι εἴμαστε ἡ Ἐκκλησία πού κάθε φορά τελοῦμε τήν θεία Λειτουργία» (Λόγος οἰκοδομῆς, ἑβδομαδιαῖο γραπτό κήρυγμα, Κοζάνη: ἔκδ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερβίων καί Κοζάνης 1982, σ. 7).

π. Ἀμβρόσιος Σταμπλιάκας

Ἱερ. Προϊστάμενος Ἱ. Προσκ. Ν. Ἁγ. Κυρίλλου καί Μεθοδίου Θεσσαλονίκης

Μισθολογικά

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γεν. Άρχιερ. Έπιτρο. Ί.Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου
Άντιπροέδρου Ι.Σ.Κ.Ε.

Στό τρέχον τεύχος του Έφημερίου πα-
ρέχουμε όρισμένα στοιχεία για τίς μισθο-
λογικές άπολαβές των έν Χριστώ αδελφών
συμπρεσβυτέρων μας. Είναι γνωστό ότι
άπό τό 2013 ή μισθοδοσία των Κληρικών
γίνεται μέσω Ένιαίας Άρχής Πληρωμών
(ΕΑΠ). Κάθε κληρικός έχει τή δυνατότητα
μέ τούς κωδικούς του στό ΤΑΞΙΣ νά πλη-
ροφορηθεί για τόν προσωπικό του μισθό
άπό τό 2013 και έφεξής. Πρέπει νά διευ-
κρινίσουμε πώς, τόσο στίς μηνιαίες άπο-
δοχές των κληρικών όσο και στίς κρατή-
σεις, προσμετράται και ως άπολαβές και
ως κρατήσεις, ή έργοδοτική εισφορά. Οί
κρατήσεις για τήν ύγειονομική περίθαλψη
διαχωρίζονται σέ κρατήσεις ύγειονομικού
παροχής είδους και σέ κρατήσεις χρήμα-
τος. Έτσι, στίς βεβαιώσεις των μηνιαίων
άποδοχών οί κληρικοί βλέπουν κρατήσεις
δύο φορές για ύγειονομική περίθαλψη
σύν μία άκόμη, τής έργοδοτικής εισφοράς,
όπως προαναφέραμε. Ωστόσο, δέν ύπάρ-
χει πρόσθετη εισφορά ύπέρ τής ύγειο-
νομικής περίθαλψης, αλλά διαχωρισμός
είδους τό σύνολο των κρατήσεων είναι
αυτό πού πάντα παρακρατούνταν άπό τή
μηνιαία άποδοχή. Για νά έχουν μία πιό
συγκεκριμένη εικόνα μισθοδοσίας οί άγα-
πητοί αδελφοί μας δημοσιεύσουμε σήμε-
ρα ένδεικτικά μισθοδοσία κληρικών τής
ΥΕ Μισθολογικής Κατηγορίας σύν Θεώ

στά έπόμενα τεύχη θά δημοσιεύσουμε μι-
σθοδοσίες των ΔΕ, ΤΕ και ΠΕ Μισθολογι-
κών Κατηγοριών. Έπενθυμίζουμε ότι τά
μισθολογικά κλιμάκια είναι παγώσει για
μία διετία (1-1-2016 έως 31-12-2017), συ-
νεπώς ό παραπάνω χρόνος δέν λαμβάνε-
ται ύπ' όψιν για μισθολογική εξέλιξη.

Κληρικός τής ΥΕ Μισθολογικής Κατη-
γορίας μέ χρόνο ύπηρεσίας 10 έτη σύμ-
φωνα μέ τίς νομοθετικές διατάξεις του ν.
4354/2015 λαμβάνει: τόν Βασικό μισθό
του 3^{ου} Μ.Κ. δηλ. 866,00€, έάν ύπηρετεί
σέ προβληματική ή παραμεθόριο περιο-
χή 100,00€, σύνολο 966,00€ και έργο-
δοτικές εισφορές για Σύνταξη δημοσίου
128,77€, ΤΕΑΔΥ 31,40€, Ύγειονομική
περίθαλψη 41,54€, και πάλι Ύγειονομι-
κή περίθαλψη 2,42€. Γενικό άκαθάριστο
σύνολο άποδοχών 1.170,13€. Κρατήσεις:
Άποστολική Διακονία περ. Έκκλησία 4,83
€, Εισφορά Άλληλεγγύης 2% 19,32€, Σύν-
ταξη Δημοσίου 64,43€, ΤΕΑΔΥ 31,40€,
ΤΠΑΥ-ΤΠΟΕΚΕ 38,64€. ΤΠΑΥ-ΤΠΟΕΚΕ
(Ειδική εισφορά 1%) 9,66€, Ύγειον. περι-
θαλψη 20,77€, Ύγειον. περίθαλψη 3,86€,
Φ.Μ.Υ. 1,58€, Σύνταξη Δημοσίου (έργοδ.
εισφορά) 128,77€, ΤΕΑΔΥ 31,40€, Ύγειον.
περίθαλψη ΟΠΑΔ 41,54€, Ύγειον. περι-
θαλψη ΟΠΑΔ 2,42€. Σύνολο Κρατήσε-
ων: 398,62€. Καθαρό πληρωτέο 771,51€
(1.170,13-398,62=771,51).

Προτείνουμε:

Καθημερινά:

22.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ (Ε)

Προσεγγίσεις στους όρους τής πίστεως.

Με τόν Δημήτρη Μαυρόπουλο

12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Παραδοσιακή μουσική.

Με τόν Λάμπρο Λιάβα.

20.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.

23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.

00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ.

Άποσπάσματα από κείμενα Πατέρων με μουσικές γέφυρες.

Με τήν Κυριακή Αιλιανού.

Οί έκπομπές του Ραδιοφωνικού Σταθμού

τής Έκκλησίας τής Ελλάδος 89,5

αναμεταδίδονται από τούς κατά τόπους σταθμούς

τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας 10

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 21 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Άθηνάς 30 10551 Άθηναι
Τηλ. 211-1825298 Fax: 211-1824317
ISSN 1105-7203